

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Будівництво, архітектура та дизайн
(повне найменування інституту, факультету)
Підприємство, торгівля та біржова діяльність
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проєкту (роботи)

магістр
(ступінь вищої освіти)

на тему Управління оборотними активами

Виконав: студент(ка) 2 курсу, групи БНД-412 м

Спеціальності 076 Підприємство
(код, найменування спеціальності)
торгівля та біржова діяльність

Освітня програма (спеціалізація)

Економіка підприємства
Сукачова М.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник Хамченко А.В.
(прізвище та ініціали)

Рецензент Ванова М.І.
(прізвище та ініціали)

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет Підприємство, архітектура та дизайн
Кафедра Підприємство, маркетинг та бренд діяльності
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 076 Підприємство, маркетинг та бренд діяльності
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) економіка підприємства
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри А. М. Каченко

« _____ » _____ 20 _____ року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Станова Маталія Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
Тема проекту (роботи) Управління необхідними активами

Рівнік проекту (роботи) Каченко А.В., доц. к.е.н.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом закладу вищої освіти від «28» вересня 2023 року № 379
Строк подання студентом проекту (роботи) 01 грудня 2023

Вихідні дані до проекту (роботи) науково-методичні матеріали
маркетингові акти, статистичні дані по моїй роботі
АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні основи управління необхідними активами підприємства, Аналіз ефективності використання необхідних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго», Шляхи покращення управління необхідними активами підприємства

Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Консультанти розділів проекту (роботи)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 149 с., 40 табл., 26 рис., 8 додатків, 70 джерел.

Об'єкт дослідження – АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Мета роботи – полягає в обґрунтуванні економічних, фінансових та організаційних засад формування механізму управління необоротними активами, що охоплюють інвестування у відтворення основного капіталу, в розробці практичних рекомендацій для забезпечення високої ефективності управління необоротними активами.

Завдання роботи – у дослідженні наведено теоретичне узагальнення і напрями вирішення наукової проблеми щодо управління необоротними активами підприємства. Реалізація поставленої автором мети була досягнута із застосуванням наукових методів і полягає у тому, що були сформульовані основні теоретичні засади управління необоротними активами підприємства, розкрито зміст таких понять як необоротні активи, основні засоби, амортизація; розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Методи дослідження – абстрактно-логічний, монографічний, системного аналізу, порівняльний, графічний.

НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ, КЛАСИФІКАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ, АМОРТИЗАЦІЯ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ОПТИМІЗАЦІЯ, ЛІЗИНГ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1 Сутність необоротних активів.....	8
1.2 Політика управління необоротними активами.....	27
1.3 Управління оновленням необоротних активів.....	40
Висновки до 1 розділу	46
2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ АТ «ДТЕКДНІПРОЕНЕРГО».....	48
2.1 Характеристика фінансово-майнового стану підприємства.....	48
2.2 Аналіз складу та структури необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго».....	59
2.3 Аналіз наявності, технічного стану, руху основних засобів.....	69
2.4 Аналіз показників оцінки ефективності використання необоротних активів ВАТ «Дніпроенерго».....	79
Висновки до 2 розділу.....	86
3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	88
3.1 Шляхи удосконалення управління необоротними активами підприємства.....	88
3.2 Застосування лізингу для оновлення основних засобів.....	101
3.3 Оптимізація використання амортизаційних відрахувань на АТ «ДТЕК Дніпроенерго».....	106
Висновки до 3 розділу.....	114
ВИСНОВКИ.....	125
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	129

ВСТУП

Загальновідомо, що матеріально-технічною основою процесу виробництва на будь-якому підприємстві є необоротні активи. Вони визначають характер виробничої сфери на всіх етапах її розвитку, а саме зростання і вдосконалення засобів праці, забезпечення сучасного технічного устаткування, продуктивності праці виробничого персоналу, рівень виробничої потужності та техніко-технологічної відповідності виробництва вимогам, що висуває ринкове середовище до якості та надійності продукції.

Для успішного функціонування на споживчому ринку підприємству необхідна дієва ефективна комплексна система управління його діяльністю. Саме ефективне управління забезпечує інтеграцію всіх економічних процесів на підприємстві, підсилює його адаптивність і конкурентоспроможність. У цьому контексті значним і суттєвим для підприємств є ефективне управління необоротними активами в цілому та розробка ефективної політики фінансування необоротних активів підприємства, зокрема, як невід'ємної складової загальної системи управління.

Над актуальними проблемами оцінки вартості необоротних активів плідно працюють науковці О. Мних, І. Мойсеєнко, Т. Момот, А. Турило та інші. Значний внесок у розробку теоретичних основ і методологічних підходів до вирішення проблем обліку та нарахування амортизації зробили провідні вітчизняні вчені-економісти: О. І. Гадзевич, В. В. Іванишин, Ю. О. Лупенко, І. І. Погоріла, Ю. Я. Лузан. Актуальним проблемам оцінки та управління необоротними активами присвячені роботи таких учених-економістів, як Головка І. В., Базилевич В. Д., Бланк І. А., Гура Н. О., Єрмошенко М. М., Ілляшенко С. М., Мамонтова Н. А., Купалова Г. І., Туріло А. М. та інші.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні економічних, фінансових та організаційних засад формування механізму управління необоротними активами, що охоплюють інвестування у відтворення основного капіталу, в розробці практи-

чних рекомендацій для забезпечення високої ефективності управління необоротними активами.

У відповідності до цієї мети у роботі були поставлені наступні задачі:

- визначити сутність поняття «необоротні активи»;
- дослідити сутність і зміст управління необоротними активами;
- провести аналіз фінансового стану підприємства;
- визначити економічну ефективність лізингових технологій інвестування у порівнянні з придбанням основних засобів на умовах банківського кредиту;
- провести оптимізацію використання амортизаційних відрахувань як внутрішнього джерела оновлення основних засобів.

Об'єкт дослідження – АТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі здійснення пошуку шляхів теоретичного і практичного удосконалення управління необоротними активами та можливостей підвищення рівня ефективності їх використання.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі і нормативні акти України, статистичні дані, поточна звітність підприємства, інструктивні матеріали галузі транспорту, довідкові матеріали, публікації вітчизняних та іноземних авторів, результати наукових розробок.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності підприємств

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність необоротних активів

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV активи - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [1]. До них відносяться всі наявні матеріальні цінності, нематеріальні активи та кошти, що належать підприємству, а також їх розміщення та використання.

Згідно П(С)БО 2 «Баланс» активи підприємства поділяються на оборотні та необоротні активи [2].

Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь в процесі його господарської діяльності і переносять на продукцію використану вартість частинами [3].

Формування категорії «необоротні активи» пройшло довгий шлях еволюції разом з розвитком економічної науки. Послідовно, від простого до складного, від конкретного до абстрактного, виникає дане поняття. Еволюцію терміна відображує схема, яка представлена на рисунку 1.1 [4].

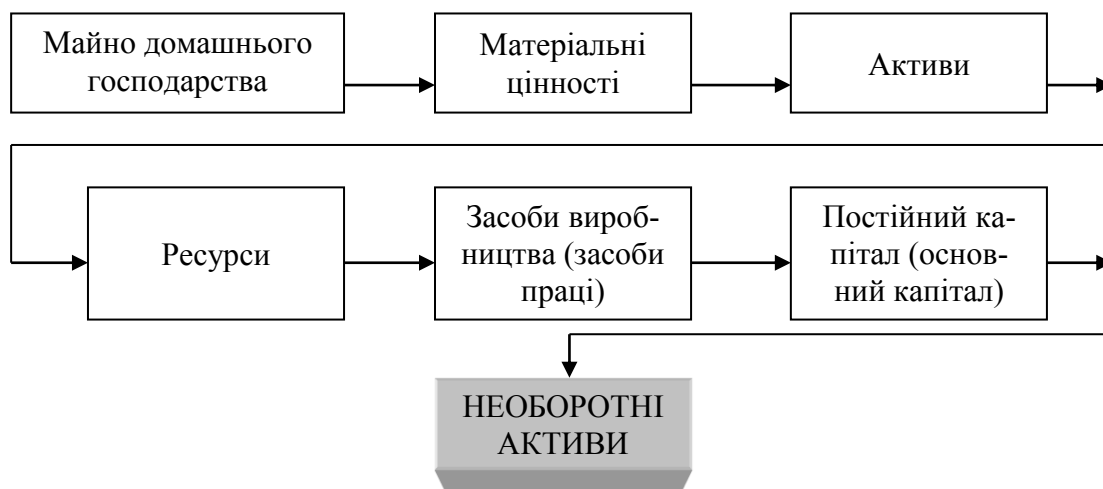

Рисунок 1.1 - Еволюція поняття «необоротні активи»

Розглянемо трактування поняття в нормативних документах (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 - Визначення поняття «Необоротні активи» у нормативно-правовій базі України

Необоротні активи - матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його основної діяльності та строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік [5].	Наказ N 1954 від 29.12.2010р. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства.
Необоротні активи - основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи [6].	Постанова N 480 від 20.12.2005 Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України
Необоротні активи - всі активи, що не є оборотними [2].	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» N 87 від 31.03.99.

Необоротні активи підприємства характеризуються наступними позитивними ознаками:

- вони практично не схильні до дії інфляції, а отже краще захищені від неї;
- їм властивий менший фінансовий ризик втрат в процесі господарської діяльності підприємства;
- вони практично захищені від недобросовісних дій партнерів з господарських операцій;
- вони здатні генерувати стабільний прибуток навіть при несприятливій господарській кон'юктурі;
- вони сприяють відвертанню або зниженню втрат матеріальних оборотних активів в процесі їх зберігання;

- їм властиві великі резерви істотного розширення об'єму виробничої діяльності в період підйому ринку.

Недоліки:

- схильні до морального зносу;
- важко піддаються фінансовому управлінню, оскільки слабо мінливі в структурі в короткостроковому періоді;
- відносяться до неліквідних активів і не можуть служити засобом забезпечення потоку платежів при зниженні рівня платоспроможності підприємства.

У складі необоротних активів обліковуються: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі, силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, столовий, кухонний та господарський інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, тимчасові не титульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали довготривалого використання з науковою метою, авторські та суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності, інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання [7].

Для узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, капітальних інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів, а також зносу необоротних активів призначені рахунки класу 1 «Необоротні активи» [8].

Класифікація необоротних активів будується за наступними основними ознаками (рисунок 1.2).

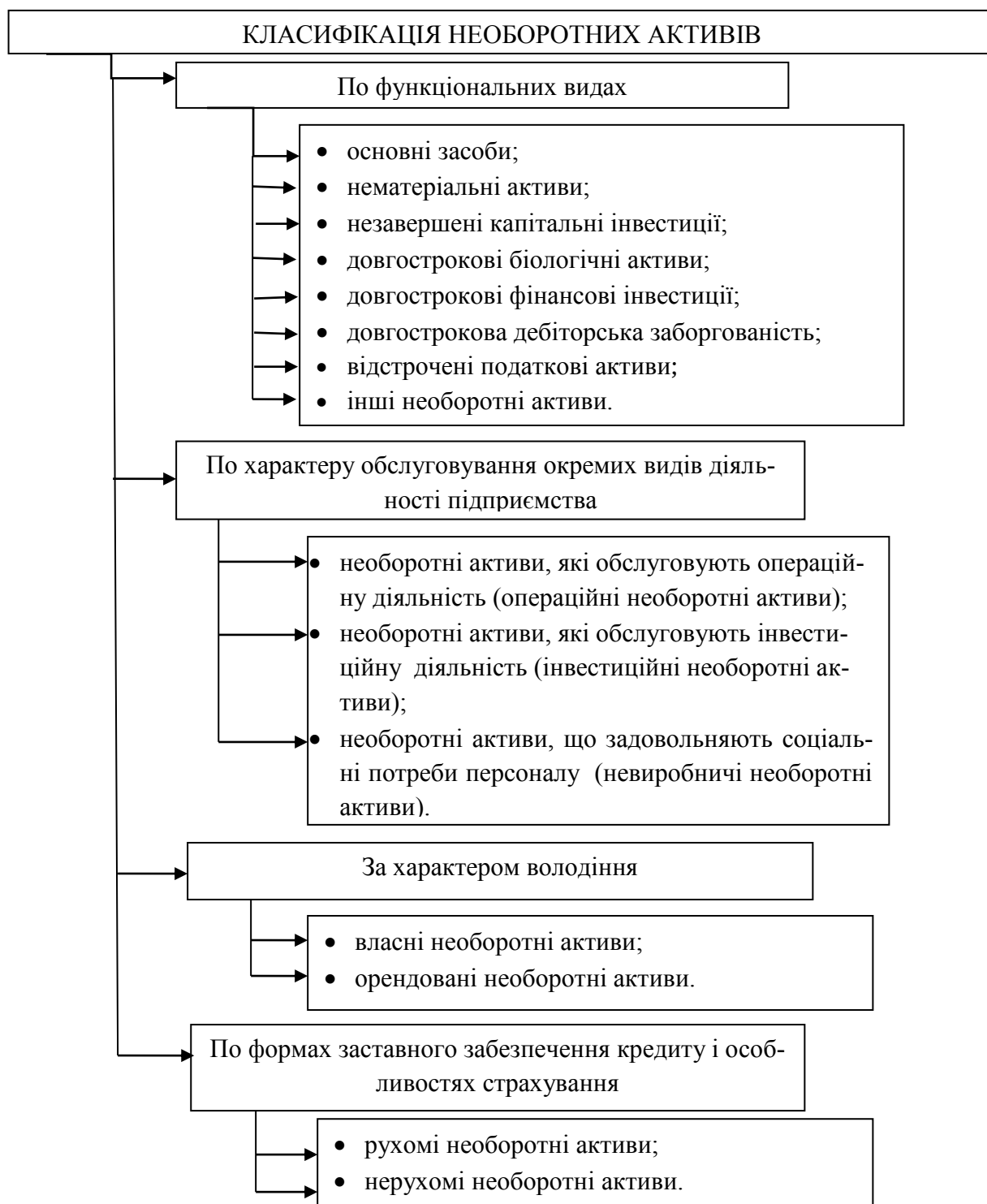

Рисунок 1.2 – Класифікація необоротних активів

Найбільшу питому вагу серед необоротних активів підприємств займають основні засоби.

Згідно Податкового Кодексу України основні засоби - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр

(крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [9].

Для цілей бухгалтерського обліку, згідно з наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561, основні засоби класифікуються за такими групами (рисунок 1.3) [10].

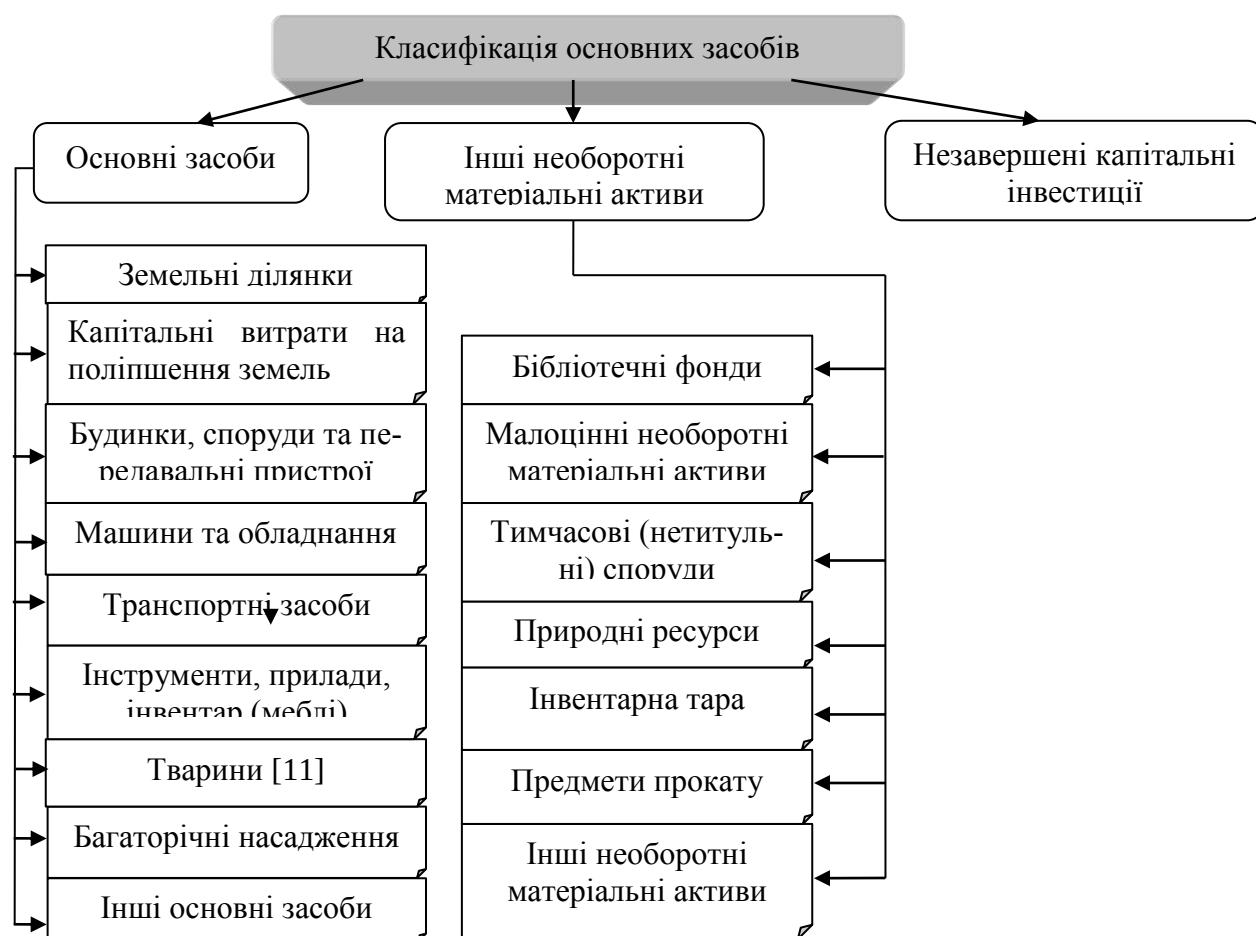

Рисунок 1.3 – Класифікація основних засобів

Крім фінансового обліку, підприємства ведуть ще й податковий облік. Згідно Податкового кодексу України передбачено розподіл основних засобів на шістнадцять груп: група 1 - земельні ділянки; група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом; група 3 - будівлі, споруди, передавальні пристрої; група 4 - машини та обладнання; група 5 - транспортні засоби; група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі); група 7 – тварини; група 8 - багаторічні насадження; група 9 - інші основні засоби; група 10 - бібліотечні фонди; група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи; група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди; група 13 - природні ресурси; група 14 - інвентарна тара; група 15 - предмети прокату; група 16 - довгострокові біологічні активи. Метою цієї податкової класифікації є розподіл об'єктів по групах для застосування до кожної групи встановленої для неї норми амортизації.

Способи оцінки основних засобів згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» представлені на рисунку 1.4 [12].

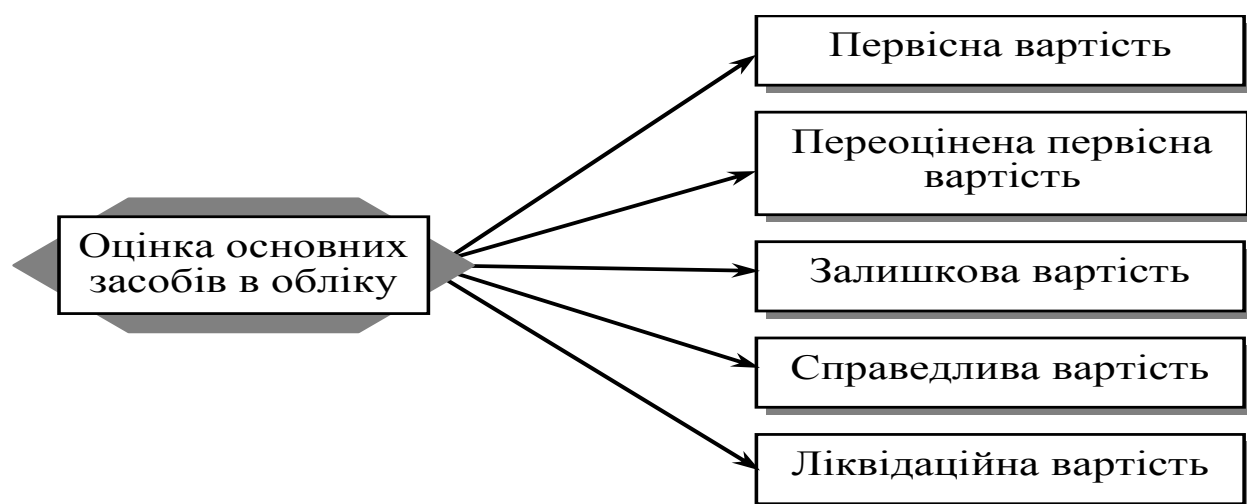

Рисунок 1.4 – Способи оцінки основних засобів, що використовуються в бухгалтерському обліку, відповідно до П(С)БО № 7

Первісна вартість — історична (фактична) собівартість основних засобів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Справедлива вартість — сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [13].

Переоцінена вартість - вартість необоротних активів після їх переоцінки.

Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання(експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією) [12].

Залишкова вартість – первісна вартість за вирахуванням накопиченої амортизації.

Основні засоби фізично входять до операційного циклу (процесу) і виходять із нього, залишаючи там частину своєї вартості, яка характеризує розмір їх зношення за час використання.

Розрізняють три види зносу — фізичний, моральний і під дією сил природи.

Фізичний знос пов'язаний безпосередньо з участю засобів праці у виробничому процесі й залежить від тривалості їх використання, обсягу виконаних робіт чи інших факторів [14].

Форми фізичного спрацювання основних фондів за ступенем нагромадження і можливістю усунення:

- усувне (тимчасове) – періодичне усувається шляхом проведення відповідних ремонтно-профілактичних робіт (операцій);
- неусувне (постійно нагромаджуване) – об'єктивно нагромаджується до граничної межі, досягнення якої зумовлює необхідність періодичної заміни повністю спрацьованих засобів праці.

Методи визначення ступеню фізичного спрацювання:

- за строками служби (експлуатації) – шляхом співставлення фактичних і нормативних значень для окремих елементів (однорідних груп) основних фондів з урахуванням ліквідаційної вартості;

– за даними обстеження технічного стану – шляхом обчислення середньозваженого відсотка спрацювання основних конструктивних елементів тих або інших засобів праці [15].

Моральний знос визначається двома факторами — зростанням продуктивності праці й темпами технічного прогресу. Вплив першого фактора виявляється у зміні відновлюваної вартості засобів праці, другого — у виникненні досконаліших зразків обладнання та інших видів засобів праці, що потребує ліквідації застарілих об'єктів.

Знос під дією сил природи пов'язаний із впливом зовнішніх факторів, що призводить до зменшення первинної вартості засобів праці.

Знос визначають за всіма видами основних засобів праці (незалежно від того, чи нараховується амортизація), за винятком бібліотечних фондів, музейних цінностей, продуктивних тварин. У бухгалтерському обліку знос засобів праці визначається сумою зносу або сумою нарахованої амортизації за звітний період відновлення [14].

Амортизація - систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [9].

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів нараховується з застосуванням таких методів:

1 Прямолінійний, за яким річна сума амортизації визначається діленням первісної вартості об'єкта на очікуваний термін корисного використання.

2 Зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається множенням відсотка амортизації на залишкову вартість об'єкта. Річний відсоток амортизації визначається за формулою:

$$\text{Річна норма амортизації} = \left(1 - \sqrt[n]{\frac{\text{Ліквідаційна вартість об'єкта}}{\text{Первісна вартість об'єкта}}} \right) * 100\%, \quad (1.1)$$

де n — кількість років корисного використання об'єкта.

3 Прискорений метод, за яким річна сума амортизації визначається множенням залишкової вартості об'єкта на початок звітного року та річної норми амортизації (яка обчислюється, виходячи зі строку корисного використання об'єкта), що подвоюється.

4 Кумулятивний метод, за яким річна сума амортизації визначається множенням первісної вартості об'єкта (за мінусом ліквідаційної) на кумулятивний коефіцієнт, який розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця очікуваного терміну використання об'єкта, на суму років його корисного використання.

5 Виробничий метод, за яким місячна сума амортизації визначається множенням фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Вона обчислюється діленням первісної вартості (за вирахуванням ліквідаційної) на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів [16].

Податковим кодексом передбачено особливості щодо можливості застосування того чи іншого методу амортизації для окремих груп основних засобів та інших не обігових активів. Проте варто відзначити те, що немає так званого податкового методу нарахування амортизації, який широко використовується на підприємствах України.

Правильно обрати групу для основних засобів – рівнозначно визначити його подальшу податкову долю. Адже від групи буде залежать мінімально допустимий термін корисного використання об'єкту, на який орієнтуються при нарахуванні амортизації, і можливий метод амортизації. Тому вагомість правильного вибору групи - як на долоні і переоцінити її складно [17].

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації викладено у п. 145.1 НКУ (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди - упорядковане зібрання документів, які зберігаються в бібліотеці [18]	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Амортизація об'єктів груп 9, 12, 14, 15 може нараховуватися лише прямолінійним або виробничим методом. Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів може нараховуватися за рішенням платника податків у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його

вартості, яка амортизується, та решта 50%, яка амортизується, у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом або в першому місяці використання об'єкта в розмірі 100% його вартості.

Застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості прискорюватиме оборот основного і оборотного капіталу знизить втрати від морального зношення основних засобів. Підприємства будуть мати можливість оперувати значно більшими сумами тимчасово вільних коштів. Проте фактично значне збільшення норм амортизаційних відрахувань ефективне лише в рентабельних підприємствах зі стійким фінансовим становищем. Застосування прискорених амортизаційних норм збитковими підприємствами може викликати підвищення збитків, призвести до зникнення довіри кредиторів та партнерів по бізнесу. На тих підприємствах, де існує пряма залежність фізичного зношення основних засобів виробництва від ступеня їх експлуатації, слід використовувати спосіб списання вартості пропорційно обсягу виробленої продукції. За умов не конкурентоспроможності продукції підприємства доцільно використовувати спосіб амортизації, який дозволяє мінімізувати амортизаційні відрахування [19, с. 70].

Ще однією складовою необоротних активів виступають нематеріальні активи.

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [20, с. 57].

Потрібно відзначити, що нематеріальні активи – це багатогранне поняття. По-перше, це частина майна підприємства, яка не має матеріально уречевленої форми. По-друге, це активи довгострокового користування з терміном понад рік. По-третє, вони є засобом отримання вигоди для підприємства, створюючи конкурентну перевагу на ринку, приносять дохід.

Сьогодні українські підприємства мають дуже низький відсоток нематеріальних активів у загальній вартості бізнесу (близько 2-5%), в той же час ринкова вартість додатково врахованих нематеріальних активів на одному і тому ж підприємстві може скласти 15-20% і більше, що збільшує вартість компанії. Світові тенденції у процесі купівлі-продажу бізнесу свідчать, що вартість нематеріальних активів у загальній вартості компанії складає від 40 до 90%. Відомі випадки, коли майже вся вартість бізнесу сформована нематеріальними активами [21, с. 87-88].

При аналізі ролі НМА у створенні цінності компанії науковці пропонують аналізувати структуру її активів таким чином (рисунк 1.5).

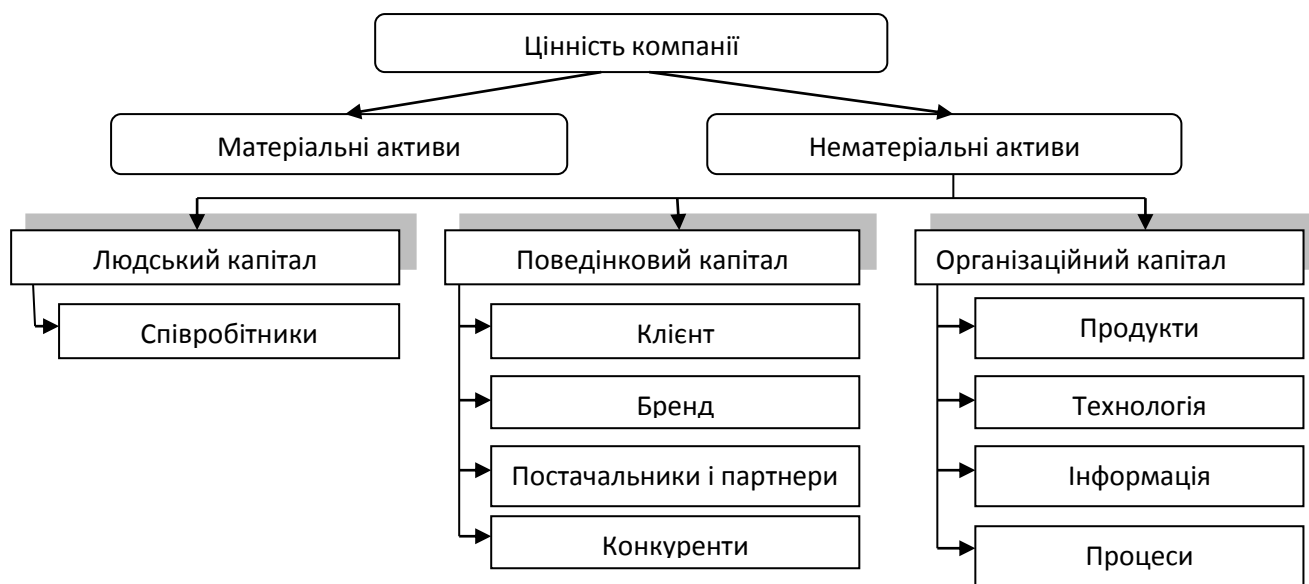

Рисунок 1.5 – Нематеріальні складові цінності компанії

Існує багато варіантів класифікації нематеріальних активів. Критерії визнання та класифікація НМА відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» викладено на рисунку 1.6 [22].

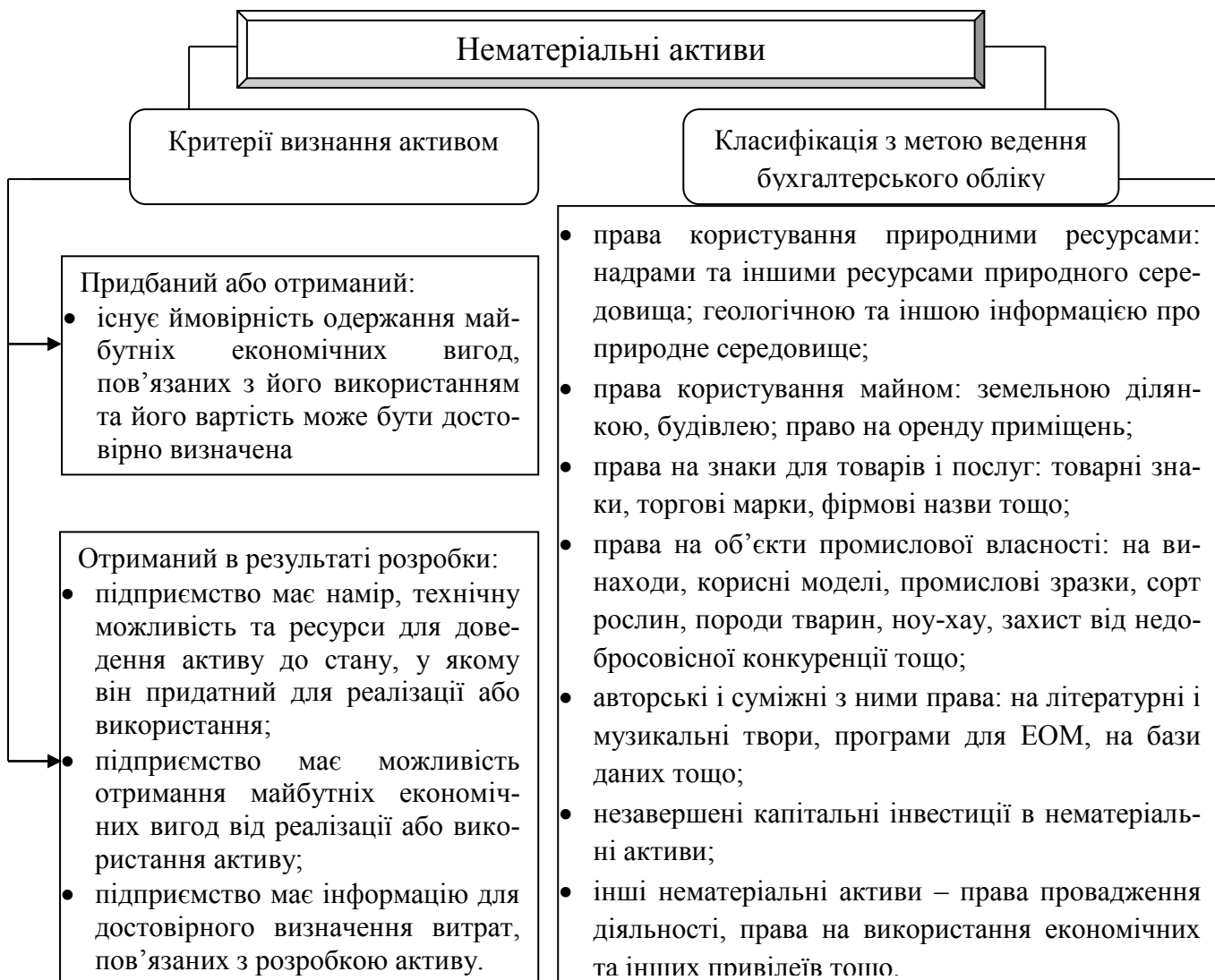

Рисунок 1.6 – Критерії визнання та класифікація НМА відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»

Класифікація нематеріальних активів за видами викладено на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7 – Класифікація нематеріальних активів за видами

Фахівці в галузі оцінки вартості зазначають, що нематеріальні активи можуть бути представлені як один із трьох об'єктів:

- нематеріальні активи, які не можуть бути відділені від компанії – наявність усталеної клієнтури, наявність системи управління якістю, досягнення у сфері громадської чи соціальної діяльності, загальна репутація компанії;

- нематеріальні активи, що не можуть бути відділені від індивіда (знанневий ресурс) – особиста репутація менеджменту або власників компанії, їхні професійні навички тощо;

- нематеріальні активи, які можуть бути відділені як від компанії, так і від індивіда – товарні знаки, патенти, ліцензії, архіви, особливості технології тощо.

Загальна вартість нематеріальних активів може бути визначена як сума окремих об'єктів нематеріальних активів, при цьому певна група таких об'єктів може бути оцінена за одним методом, а інша група – за іншими методами (залежно від їхнього призначення та особливостей використання в конкретний проміжок часу).

Алгоритм справедливої (ринкової) оцінки нематеріальних активів передбачає виконання таких робіт [23]:

- ідентифікація нематеріального активу (управлінська і правова);
- визначення справедливої вартості нематеріального активу з використанням різних підходів;
- визначення ролі і значення нематеріального активу у формуванні результатних показників (загальна вартість компанії, рентабельність, дохідність тощо);
- формування пропозицій (з використанням інструментарію факторного аналізу з урахуванням даних маркетингових досліджень) щодо підвищення ефективності використання нематеріального активу;
- побудова прогнозу (передбачення) життєвого циклу нематеріального активу та визначення перспектив його модифікації (удосконалення).

Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється із застосуванням тих самих методів, що і основних засобів протягом таких строків (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Групи та строки нарахування амортизації нематеріальних активів згідно Податкового кодексу України

Групи	Строк дії права користування
Група 1 - права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище).	Відповідно до правовстановлюючого документа.
Група 2 - права користування майном (право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою, відповідно до закону, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо).	Відповідно до правовстановлюючого документа.
Група 3 - права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.	Відповідно до правовстановлюючого документа.
Група 4 - права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, в тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 5 років.
Група 5 - авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.	Відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 2 роки.
Група 6 - інші нематеріальні активи (право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).	Відповідно до правовстановлюючого документа.

Облік вартості, яка амортизується, нематеріальних активів ведеться за кожним з об'єктів, що входить до складу окремої групи.

На жаль, в Україні багато керівників ще не до кінця розуміють значення того внеску, який дають нематеріальні активи у процесі їх використання.

У структурі законодавчого регулювання охорони інтелектуальної власності не вирішені такі важливі питання [24]:

- володіння й управління правами на об'єкти інтелектуальної власності, створені за рахунок державних коштів;
- колективне управління авторськими та суміжними правами;
- регулювання ринку інтелектуальної власності, передача на комерційній основі прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- нормативно-правове забезпечення розвитку франчайзингу – продажу чи тимчасового надання у користування знаку для товарів і послуг під контролем його власника;
- трансфер технологій за кордон, що призводить до цілеспрямованого відбору, часто за безцінь, українських технологій;
- правові механізми, що запобігали б наданню заявок на винаходи у зарубіжні країни, оминаючи патентне відомство України, що призводить до неконтрольовано відпливу нових технологій за кордон;
- захист комерційної інформації підприємств та ноу-хау;
- оцінка вартості нематеріальних активів;
- впровадження більш ефективного захисту інтелектуальної власності науковців
- значне підвищення тарифів на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності для вітчизняних заявників;
- система виявлення правопорушень у сфері інтелектуальної власності;
- покарання правопорушень.

Незавершеними капітальними інвестиціями в необоротні матеріальні активи визнаються капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, уведення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва.

Таким чином, незавершені капітальні інвестиції не є об'єктами основних засобів, обліковуються в окремій групі, а також їх вартість не підлягає переоцінці та амортизації.

Згідно П(С)БО 30 «Біологічні активи» довгострокові біологічні активи — біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі [25].

Під довгостроковими фінансовими інвестиціями розуміються фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інші інвестиції, котрі не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.

Отже, довгостроковими інвестиціями можуть бути також і вкладення, які спочатку планувалося здійснювати на термін менше одного року у разі, якщо, виходячи із ситуації на ринку, підприємство визнає за неможливе їх реалізацію протягом короткого періоду. Ідеться про низьколіквідні або неліквідні активи.

У довгострокові фінансові інвестиції можуть здійснюватися вкладення підприємства з метою одержання прибутку, здобуття контролю над іншими підприємствами, одержання доступу на певний сегмент ринку, створення інтегрованих корпоративних структур, диверсифікації діяльності тощо. Зазначимо, що через інструментарій довгострокових фінансових інвестицій можна опосередковано здійснювати реальні інвестиції. Наприклад, замість вкладання коштів у придбання основних засобів для розвитку нового виробництва можна придбати контрольний пакет корпоративних прав підприємства, яке володіє відповідними необоротними активами, чи заснувати дочірнє підприємство, наділивши його статутним капіталом, за рахунок якого будуть здійснені реальні інвестиції.

Методологічні засади формування у бухобліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Довгострокова дебіторська заборгованість -

сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [26].

Для віднесення дебіторської заборгованості до довгострокової або поточної слід брати до уваги строк, що залишився до погашення заборгованості від дати балансу. Крім того, при класифікації дебіторської заборгованості використовується інший критерій: унаслідок якої діяльності підприємства виникла така заборгованість - у ході нормального операційного циклу чи ні.

Якщо дебіторська заборгованість виникає у ході нормального операційного циклу, то незалежно від строку погашення вона визнається поточною. В інших випадках до поточної відноситься заборгованість, строк погашення якої менше 12 місяців.

За характером обслуговування окремих видів діяльності підприємства виділяють наступні групи необоротних активів:

1 Необоротні активи, які обслуговують операційну діяльність (операційні необоротні активи). Вони характеризують групу довгострокових активів підприємства (основних засобів, нематеріальних активів), безпосередньо використовуваних в процесі здійснення його виробничо-комерційної діяльності. Ця група активів грає провідну роль в загальному складі необоротних активів підприємства.

2 Необоротні активи, які обслуговують інвестиційну діяльність (інвестиційні необоротні активи). Вони характеризують групу довгострокових активів підприємства, сформовану в процесі здійснення їм реального і фінансового інвестування (незавершені капітальні інвестиції, устаткування призначене до монтажу, довгострокові фінансові інвестиції).

3 Необоротні активи, що задовольняють соціальні потреби персоналу (невиробничі необоротні активи). Вони характеризують групу об'єктів соціально-побутового призначення, сформованих для обслуговування працівників цього підприємства, які знаходяться в його володінні (спортивне обладнання, оздоровчі комплекси тощо).

За характером володіння необоротні активи підприємства поділяються на такі групи:

1 Власні необоротні активи. До них відносяться довгострокові активи підприємства, що належать йому на правах власності та відображаються в складі балансу.

2 Орендовані необоротні активи. Вони характеризують групу активів які використовуються підприємством на правах користування згідно договору оренди (лізингу), укладеним з власником.

По формах заставного забезпечення кредиту та особливостям страхування виокремлюють наступні групи необоротних активів:

1 Рухомі необоротні активи. Вони характеризують групу довгострокових майнових цінностей підприємства, які у процесі застави можуть бути вилучені з його володіння в цілях забезпечення кредиту (машини та обладнання, транспортні засоби, довгострокові фондові інструменти тощо).

2 Нерухомі необоротні активи. До них відноситься група довгострокових майнових цінностей підприємства, які не можуть бути вилучені з його володіння у процесі застави, що забезпечує кредит (земельні ділянки, будівлі, споруди тощо) [27].

Кожній складовій необоротних активів у бухгалтерському обліку планом рахунків визначено окремий рахунок, що призводить до «невикористання» у професійній діяльності бухгалтера терміну «необоротний актив».

На відміну від бухгалтерського обліку, при проведенні економічного аналізу, в економічній теорії та споріднених науках більше оперують поняттям «необоротні активи» ніж «основні засоби», «нематеріальні активи» тощо.

1.2 Політика управління необоротними активами

У сучасних умовах господарювання необхідно приділяти особливу увагу управлінню необоротними активами, оскільки ефективність вико-

ристання засобів підприємства є одним із першочергових елементів оцінки виробничого потенціалу підприємства.

Основна мета управління необоротними активами полягає у забезпеченні їх своєчасного оновлення та ефективного використання.

У процесі управління необоротними активами вирішуються такі завдання [28]:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі;
- визначення потреби в нарощування необоротних активів для розширення обсягів діяльності;
- визначення можливих способів розширення основних виробничих засобів (будівництво, створення, купівля, оренда, лізинг);
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури.

Завдання аналізу можна виділити в певні групи:

1 Виявлення міри забезпеченості підприємства необоротними активами відповідно до виробничої програми (яка повинна вписуватися в загальну стратегію розвитку підприємства) бізнес-плану тощо.

2 Вивчення міри використання необоротних активів за узагальнюючими і частковими показниками. Виявлення і вимір чинників, що вплинули на рівень цих показників.

3 Встановлення міри використання основного (технологічного) устаткування і виробничої площі.

4 Виявлення і вимір резервів підвищення ефективності необоротних активів.

На рисунку 1.8 наведено основні завдання аналізу для формування та використання необоротних активів.

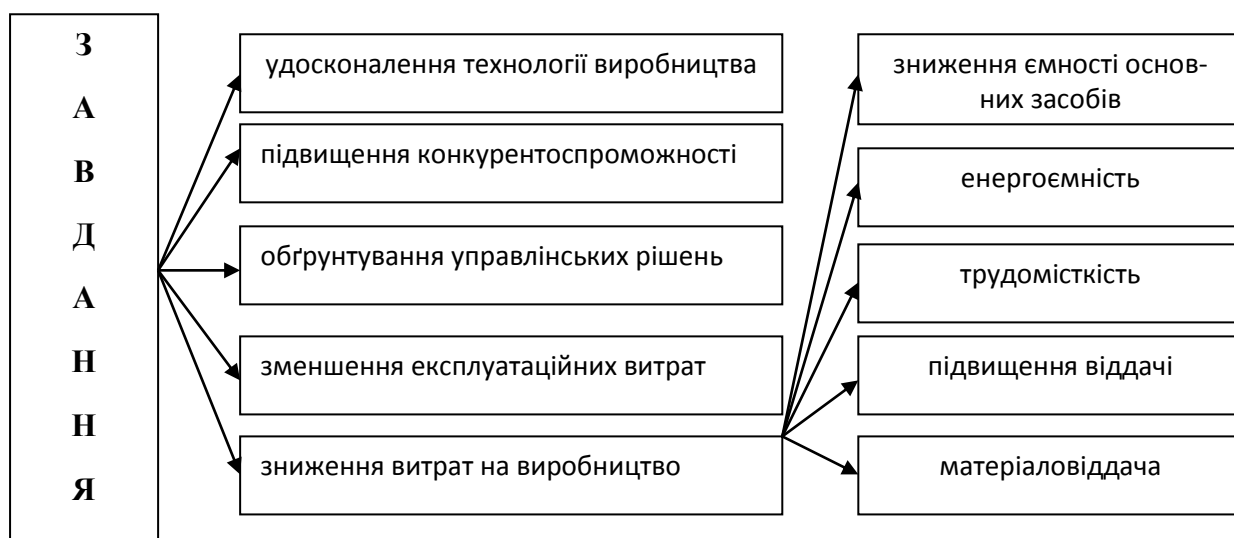

Рисунок 1.8 – Завдання аналізу для формування та використання необоротних активів

Переважна частина необоротних активів функціонує в процесі операційної діяльності (основні засоби, нематеріальні активи). Особливості управління операційними необоротними активами значною мірою визначаються специфікою циклу їх вартісного кругообігу. Характер цього кругообігу можливо простежити за рисунком 1.9.

Рисунок 1.9 – Характер руху операційних необоротних активів в процесі їх кругообігу

Необоротні операційні активи в процесі виробництва проходять такі основні стадії [29]:

- на першій стадії придбані підприємством необоротні активи в процесі використання переносять частину своєї вартості на готову продукцію шляхом нарахування амортизаційних відрахувань;
- на другій стадії в процесі реалізації продукції накопичується сума амортизаційних відрахувань;
- на третій стадії накопичена сума амортизації спрямовується на відтворення й оновлення основних засобів.

Для характеристики наявності і руху основних фондів використовують такі дані [30]:

- балансова вартість основних фондів на початок і кінець звітного (планованого) року. Вартість основних фондів на кінець звітного (планованого) періоду F_2 визначається балансовим методом як алгебраїчна сума вартості основних фондів, наявних на початок року, F_1 і фондів, що вибувають у зв'язку з ліквідацією (зносом) протягом даного року $F^{\text{виб}}$ і знову введених фондів у цьому періоді $F^{\text{нов}}$, тобто

$$F_2 = F_1 + F^{\text{нов}} - F^{\text{виб}} \quad (1.2)$$

- вартість основних фондів за всіма джерелами, що знову надійшли за даний період (рік);
- вартість знову введених у дію в даному періоді нових основних фондів за всіма джерелами фінансування;
- вартість вибулих у даному періоді основних фондів.

Основними показниками, що характеризують рівень використання основних фондів є фондвіддача та фондорентабельність, які розраховуються наступним образом [31]:

$$\Phi_o = \frac{B}{\Phi_{c.p.}}, \quad (1.3)$$

$$\Phi_p = \frac{Pr}{\Phi_{c.p.}}, \quad (1.4)$$

де Φ_o и Φ_p – фондovіддача та фондорентабельність;

B – об'єм виробництва в грошовому вимірі;

Pr – прибуток від реалізації продукції;

$\Phi_{c.p.}$ – середньорічна вартість основних фондів.

Політика управління операційними необоротними активами підприємства формується за такими етапами (рисунок 1.10).

Рисунок 1.10 – Основні етапи формування політики управління операційними необоротними активами підприємства

1 Аналіз операційних необоротних активів підприємства в минулому періоді. Зокрема, аналізується склад, структура необоротних активів, їх придатність до використання, інтенсивність оновлення та ефективність використання. З цією метою визначаються такі показники:

– коефіцієнт участі операційних необоротних активів у загальній сумі активів підприємства (K_y):

$$K_y = \frac{\overline{BA_c}}{\overline{BA_c} + \overline{OA_c}}, \quad (1.5)$$

де $\overline{BA_c}$ - середня вартість операційних необоротних активів підприємства в минулому періоді;

$\overline{OA_c}$ - середня сума оборотних активів підприємства в минулому періоді.

Збільшення цього коефіцієнта позитивно характеризує роботу підприємства, якщо навпаки – негативно;

– коефіцієнт зносу основних засобів (KZ_{oz}):

$$KZ_{oz} = \frac{Z_k}{PB_{oz}}, \quad (1.6)$$

де Z_k – сума зносу основних засобів на певну дату;

PB_{oz} – первісна вартість основних засобів на певну дату.

Збільшення коефіцієнта свідчить про старіння основних засобів (особливо, якщо його значення більше 0,5) і потребує вжиття заходів щодо оновлення основних засобів;

– коефіцієнт придатності операційних необоротних активів (KP_{na}):

$$KP_{na} = \frac{ZV_{na}}{PB_{na}}, \quad (1.7)$$

де $ЗВ_{на}$ – залишкова вартість необоротних активів;

$ПВ_{на}$ – первісна вартість необоротних активів.

Зростання цього показника позитивно характеризує роботу підприємства, а зменшення – негативно;

– коефіцієнт амортизації нематеріальних активів ($КА_{нма}$):

$$КА_{нма} = \frac{A_{нма}}{ПВ_{нма}}, \quad (1.8)$$

де $A_{нма}$ – сума амортизації нематеріальних активів на певну дату;

$ПВ_{нма}$ – первісна вартість нематеріальних активів на певну дату.

– період обороту операційних необоротних активів ($Π_o$):

$$Π_o = \frac{\overline{BA_c}}{З_k} \quad (1.9)$$

– коефіцієнт вибуття операційних необоротних активів ($К_в$):

$$К_в = \frac{НА_в}{НА_н}, \quad (1.10)$$

де $НА_в$ – вартість вибулих операційних необоротних активів у звітному періоді;

$НА_н$ – вартість операційних необоротних активів на начало звітного періоду.

– коефіцієнт введення в дію нових операційних необоротних активів ($КВД_{на}$):

$$КВД_{на} = \frac{НА_{вд}}{НА_k}, \quad (1.11)$$

де $HA_{вд}$ - вартість знову введених операційних необоротних активів у звітному періоді;

HA_k - вартість операційних необоротних активів на кінець звітного періоду.

– коефіцієнт оновлення операційних необоротних активів ($KO_{на}$):

$$KO_{на} = \frac{HA_{вд} - HA_k}{HA_k} \quad (1.12)$$

– швидкість оновлення операційних необоротних активів ($ШО_{на}$):

$$ШО_{на} = \frac{1}{КВД_{на}}, \quad (1.13)$$

де $КВД_{на}$ - коефіцієнт введення в дію операційних необоротних активів у звітному році;

– коефіцієнт рентабельності операційних необоротних активів ($KP_{на}$):

$$KP_{на} = \frac{\Pi_q}{\overline{ОВА}}, \quad (1.14)$$

де Π_q – чистий прибуток підприємства;

$\overline{ОВА}$ - середня вартість операційних необоротних активів у звітному періоді;

– коефіцієнт виробничої віддачі операційних виробничих активів ($КВВ_{на}$):

$$КВВ_{на} = \frac{ОР}{\overline{ОВА}}, \quad (1.15)$$

де ОР – об’єм реалізації продукції у звітному періоді;

– коефіцієнт виробничої ємності операційних виробничих активів:

$$KB\epsilon_{\text{на}} = \frac{\overline{ОВА}}{ОР} \quad (1.16)$$

2 Оптимізація загального об’єму та складу операційних необоротних активів. До числа основних з таких відносяться: підвищення продуктивного використання операційних необоротних активів в часі(за рахунок приросту коефіцієнтів змінності і безперервності їх роботи) і підвищення продуктивного використання операційних необоротних активів за потужністю.

Оптимальна вартість у плановому періоді ($ОВ_{\text{на}}$) визначається за формулою:

$$ОВ_{\text{на}} = (ОВ_{\text{на}} - НА_{\text{нв}}) \times (1 + \Delta KB_{\text{на}}) \times (1 + \Delta ПО_{\text{рп}}), \quad (1.17)$$

де $ОВ_{\text{на}}$ – оптимальна вартість необоротних активів;

$НА_{\text{нв}}$ - вартість необоротних активів, які не використовуються у виробничому процесі на кінець звітного періоду;

$\Delta KB_{\text{на}}$ - приріст коефіцієнта використання необоротних активів у звітному періоді;

$\Delta ПО_{\text{рп}}$ - коефіцієнт приросту обсягу реалізації продукції у плановому періоді.

3 Забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства. При цьому розраховується загальний обсяг активів, що підлягають оновленню в майбутньому періоді, встановлюються основні параметри і вартість оновлення різних груп активів.

4 Забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства. Процедура полягає у розробці системи заходів, спрямованих на підвищення рентабельності і фондівіддачі необоротних активів.

Ефективність процесу виробництва більшості підприємств дуже залежить від рівня використання нематеріальних активів. З огляду на це, контроль ефективності використання зазначених об'єктів бухгалтерського обліку набуває особливого значення. Структурно-логічна модель факторного аналізу ефективності використання нематеріальних активів матиме такий вигляд (рисунк 1.11) [32,с. 111].

Рисунок 1.11 – Структурно-логічна модель факторного аналізу використання нематеріальних активів.

5 Формування принципів і оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів. Оновлення і приріст необоротних активів підприємства може фінансуватися за рахунок власних і позикових коштів.

Економічна наука розрізняє два типи оновлення необоротних активів – простий і розширений.

За умови простого оновлення здійснюється тільки заміна зношених необоротних активів без збільшення їх обсягів, тобто без нагромадження. Розширене оновлення, яке враховує додаткове впровадження у виробничу систему виробничих потужностей, окрім заміни, припускає збільшення обсягу необоротних активів, тобто його нагромадження.

Типи і форми оновлення якості необоротних активів можна зобразити у вигляді рисунку (рисунк 1.12) [33].

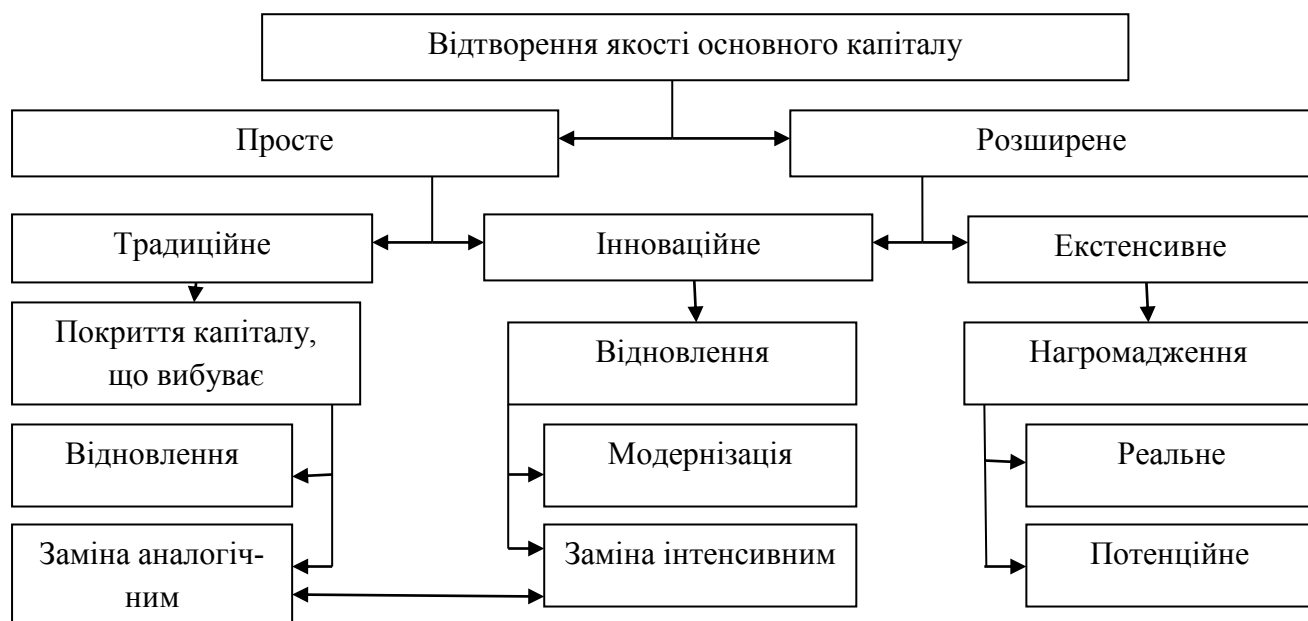

Рисунок 1.12 – Типи і форми оновлення якості необоротних активів

Організаційними формами оновлення виробничих засобів на простій основі є:

- поточний ремонт – часткове оновлення основних засобів;
- капітальний ремонт – значне відновлення основних засобів і часткова заміна їх окремих видів;
- придбання нових видів активів необоротних активів – заміна зношених основних засобів у межах нагромадження амортизаційних відрахувань;
- реконструкція – це здійснюване по єдиному проекту переустаткування виробництва, що може містити в собі як будівництво нових, так і розширення

діючих об'єктів, допоміжного виробництва, але виключає будівництво та розширення об'єктів основного виробництва;

– технічне переозброєння – комплекс заходів щодо підвищення техніко-технологічного рівня окремих виробництв, цехів і ділянок на основі впровадження передової техніки та технології, механізації й автоматизації виробництва, модернізації й заміни застарілого та фізично зношеного обладнання новим, більш продуктивним, а також удосконалення загальнозаводського господарства та допоміжних служб [34].

При розширеному відтворенні формування (будівництво, створення, придбання) нових видів необоротних активів здійснюється із залученням додаткових фінансових ресурсів (зверх накопиченої амортизації): прибутку, довгострокових позик, випуску цінних паперів.

Для сучасної економіки України характерна невелика частка амортизаційних відрахувань у собівартості продукції, що призводить до унеможливлення в Україні навіть простого відтворення, не кажучи вже про розширене, тобто зберігається тенденція звуження засобів виробництва, що виражається у прогресуючому зростанні фізичного та морального зношування основних засобів. Це загострює проблему технічного відновлення основних засобів, оскільки їхній стан значною мірою залежить від обсягів інвестицій в основний капітал та від розміру амортизаційних нарахувань [35].

На деяких промислових підприємствах України система управління основними засобами практично відсутня. На деяких – існують лише окремі її елементи у вигляді аналізу рівня використання основних виробничих фондів, складання досить загальних планів технічного розвитку, а також підготовки локальних інвестиційних проектів. Водночас не здійснюються розрахунки фактичного фізичного і морального зносу основних засобів, не визначаються терміни їх корисного використання, відсутні плани-графіки заміни зношених об'єктів, не визначаються терміни економічної доцільності експлуатації конкретних одиниць основних виробничих фондів, плани впровадження нових технологій, що дають

змогу освоювати нові види продукції вищого інноваційного і конкурентоспроможного рівня [36].

Виходячи з вище сказаного, можна запропонувати систему управління необоротними активами промислового підприємства, яке постійно діє, що має, крім традиційних, додаткові можливості (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Додаткові можливості управління необоротними активами промислового підприємства

№ п\п	Додаткові можливості
1.	Планування вибуття необоротних активів, своєчасне позбавлення від тих об'єктів, подальша експлуатація яких економічно не доцільна.
2.	Отримання інформації про фактичний фізичний і моральний знос кожного об'єкта необоротних активів.
3.	Своєчасне впровадження передових технологій і перехід на випуск нових видів продукції, що мають вищий інноваційний і конкурентоспроможний рівень.
4.	Правильна класифікація придбаних необоротних активів.
5.	Здійснення реального оцінювання вартості необоротних активів в обліку та звітності.
6.	Визначення пріоритетного першочергового придбання того чи іншого об'єкта необоротних активів, яких потребує підприємство, при недостатньому фінансуванні.
7.	Визначення міри участі і конкретних функцій кожного підрозділу підприємства, що бере участь у процесі управління необоротними активами.

Виходом процесу розвитку системи управління інтелектуальними активами виступають дані про ефективність функціонування системи управління інтелектуальними активами, оскільки саме ці дані характеризують результат розробки й реалізації механізму організаційного забезпечення процесу управління інтелектуальними активами, а також служать критерієм ефективності системи управління. Необхідно зазначити, що оцінювання ефективності системи управління інтелектуальними активами передбачає розрахунок комплексу показників. Це пов'язано з тим, що сам процес управління інтелектуальними активами припускає реалізацію величезної кількості функцій, якість виконання яких оцінити досить складно [37].

1.3 Управління оновленням необоротних активів

Важливим елементом управління необоротними активами підприємства є процес їх своєчасного й ефективного оновлення. Фінансове управління оновленням необоротних активів пов'язується із загальними цілями фінансово-господарської діяльності підприємства і конкретизацією управлінських рішень у цій сфері.

Оновлення – це постійно повторювальний процес виробництва матеріальних благ та послуг, в якому відновлюються засоби виробництва, предмети споживання, послуги, робоча сила, виробничі відносини.

Досліджуючи багаторівневий процес оновлення, можна зробити висновки, що в ньому слід виділяти не лише рівні відтворення, але і його субрівні. На рисунку 1.13 показано, що підприємство, яке представляє макрорівень відтворювального процесу, водночас являє собою його субмакрорівень, структурний підрозділ підприємства відповідає субмезорівню відтворювального процесу, а його субмікрорівень – це окремо взятий працівник, зрештою – людина як первинний суб'єкт відтворювального процесу. Виділення субрівнів відтворювального процесу, починаючи з субмікрорівня, тобто окремо взятої людини, має принципове значення як для розуміння всього багаторівневого відтворювального процесу в цілому, так і на кожному його рівні або підрівні окремо. Дане виділення субрівнів обумовлене низкою об'єктивних причин [33].

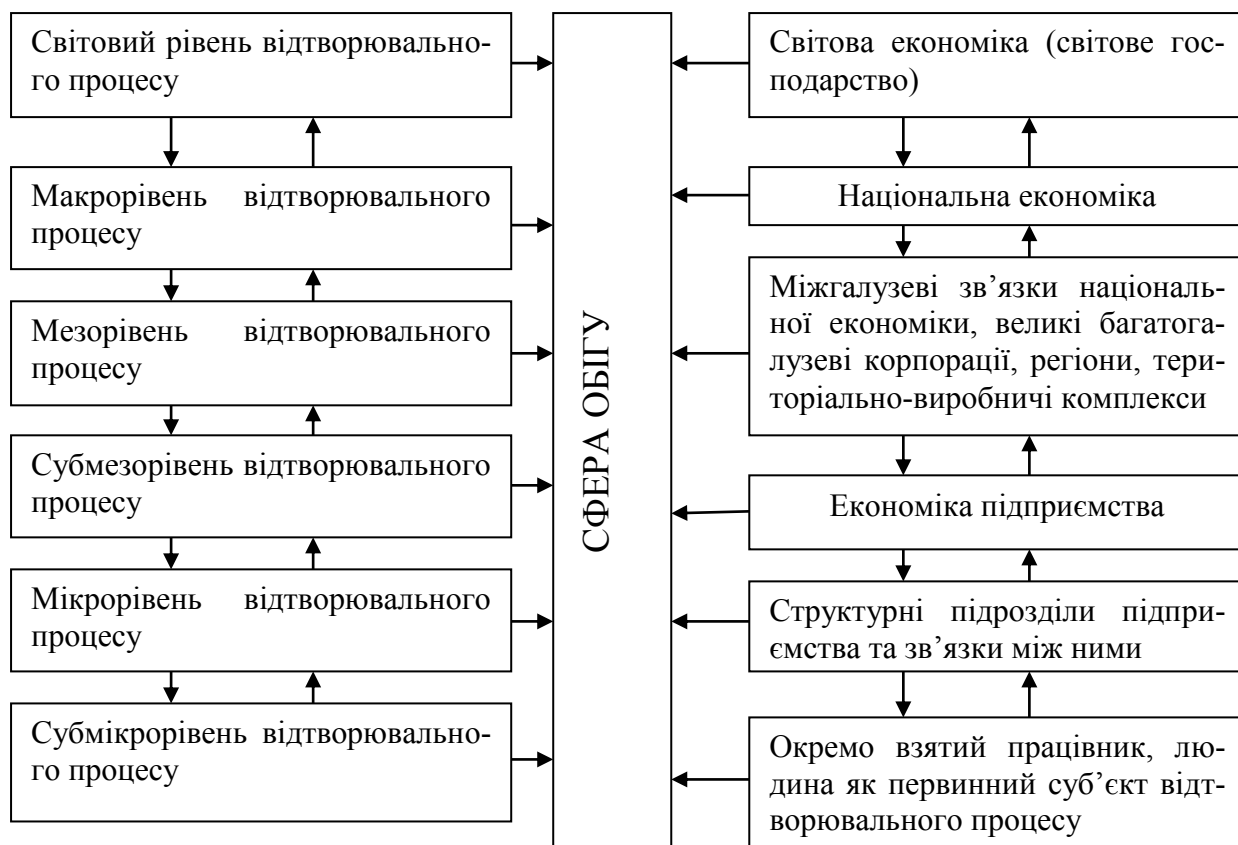

Рисунок 1.13 – Структура відтворювального процесу в економічній сфері

В результаті, в теорії і практиці управління економікою, відповідно і відтворювальним процесом, виникло два принципових розриви [33]:

- по-перше, в управлінні на макрорівні відтворювальні процеси відокремлюються від управління на субрівнях економіки, тим самим абстрагуючись від реальних економічних інтересів особистого і групового порядку;

- по-друге, процес управління на макрорівні і макрорівні відтворювального процесу розривається тим, що ігнорується його мезорівень, пов'язаний з ними простими відтворювальними прямими та зворотними зв'язками (рисунок 1.14).

Рисунок 1.14 – Кваліфікація ступенів керованості багаторівневим відтворювальним процесом

У процесі діяльності підприємства можливе стрибкоподібне збільшення або зменшення як абсолютної величини основних засобів, так і їх частки в загальній сумі активів. Причинами такої зміни можуть бути або придбання підприємством основних фондів з метою створення нових організаційних структур, або переоцінка основних фондів.

Якщо розмір залишкової вартості основних засобів скорочується, це свідчить про процеси реалізації основних засобів підприємства. Внаслідок аморти-

зації при побудові системи управління необоротними активами підприємства відбувається скорочення балансової вартості основних виробничих фондів.

Амортизаційні кошти надходять на підприємство у складі виторгу від реалізації готової продукції і нагромаджується в амортизаційному фонді для подальшого використання як джерела відтворення вартості основних засобів [38].

Зниження ролі амортизації у відновлювальних процесах підприємств спричинене наслідками неефективної політики, що провадилася в Українській РСР, гіперінфляцією 1992-1995 років та неефективною індексацією вартості основних засобів, низькою нормою накопичень та заощаджень в Україні, вилученням 10-25% амортизаційних відрахувань у державних підприємств до Державного бюджету України та спеціалізованих фондів протягом 1992-1999 років, переважно фіскальним характером податкової політики [39].

Ситуація ускладнюється значною кількістю спрацьованих основних фондів, які досягли критичної позначки 50%, половина промислового устаткування вичерпала свій ресурс і має вік у 20 і більше років. При цьому фінансова криза не дає можливості зробити прогнозування інвестиційної діяльності, чим і відлякує інвесторів. Таким чином, сьогодні економіка України позбавлена інвестиційних і реноваційних можливостей для ефективного оновлення основних фондів. За таких умов необхідною і доцільною є реалізація заходів щодо державної підтримки інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу промислових підприємств, яка має на меті широку модернізацію реального сектора економіки на інноваційній основі [40].

Проведено прогнозні розрахунки динаміки основних фондів та амортизаційних відрахувань в інтервалі до 2012 року за умови збереження незмінним чинного амортизаційного регламенту та розроблено три амортизаційні моделі: оптимістичну, помірну та песимістичну (таблиця 1.5) [41].

Таблиця 1.5 – Характеристика основних показників оптимістичного, помірнього та песимістичного прогнозів розвитку амортизаційної системи на період до 2024 року

Основні прогнозні показники	Оптимістичний прогноз	Помірний прогноз	Песимістичний прогноз
Сумарна амортизація, млрд. грн.	725	657	650
Нові фондові надходження (у фактичних цінах), млрд. грн.	540	342,3	258
Співвідношення нових фондових надходжень та обсягу сумарної амортизації, %	74,5	52,5	40
Зростання повної балансової вартості ОФ, %	38	22	18
Середньорічне зростання повної балансової вартості ОФ, %	2,6	1,5	(+)
Зростання залишкової балансової вартості ОФ, %	16,8	10,5	- 24
Середньорічне зростання залишкової балансової вартості ОФ, %	+ 1,5	- 0,7	(-)
Рівень зношення основних фондів, %	43,7	58,7	63,9

За рахунок амортизаційних відрахувань фінансуються витрати [42]:

- на придбання основних засобів та нематеріальних активів для власного виробничого використання, у тому числі на самостійне виготовлення основних засобів для власних виробничих потреб (включно з витратами на виплату заробітної плати працівникам, які зайняті на виготовленні таких основних засобів);
- на здійснення всіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших способів поліпшення основних засобів.

Внаслідок інфляційних процесів та стрімкого зростання цін на продукцію промисловості і будівництва нагромаджена в амортизаційному фонді сума коштів на час повного зносу об'єктів основних виробничих засобів не відповідає їх відновній вартості за новими цінами. Для вирішення цієї проблеми пропонується механізм, який враховує особливості амортизаційних відрахувань, накопичення амортизаційних сум та контролює процес їх цільового використання

для забезпечення вчасного та безперервного процесу відтворення основних виробничих засобів підприємств (рисунок 1.15) [43].

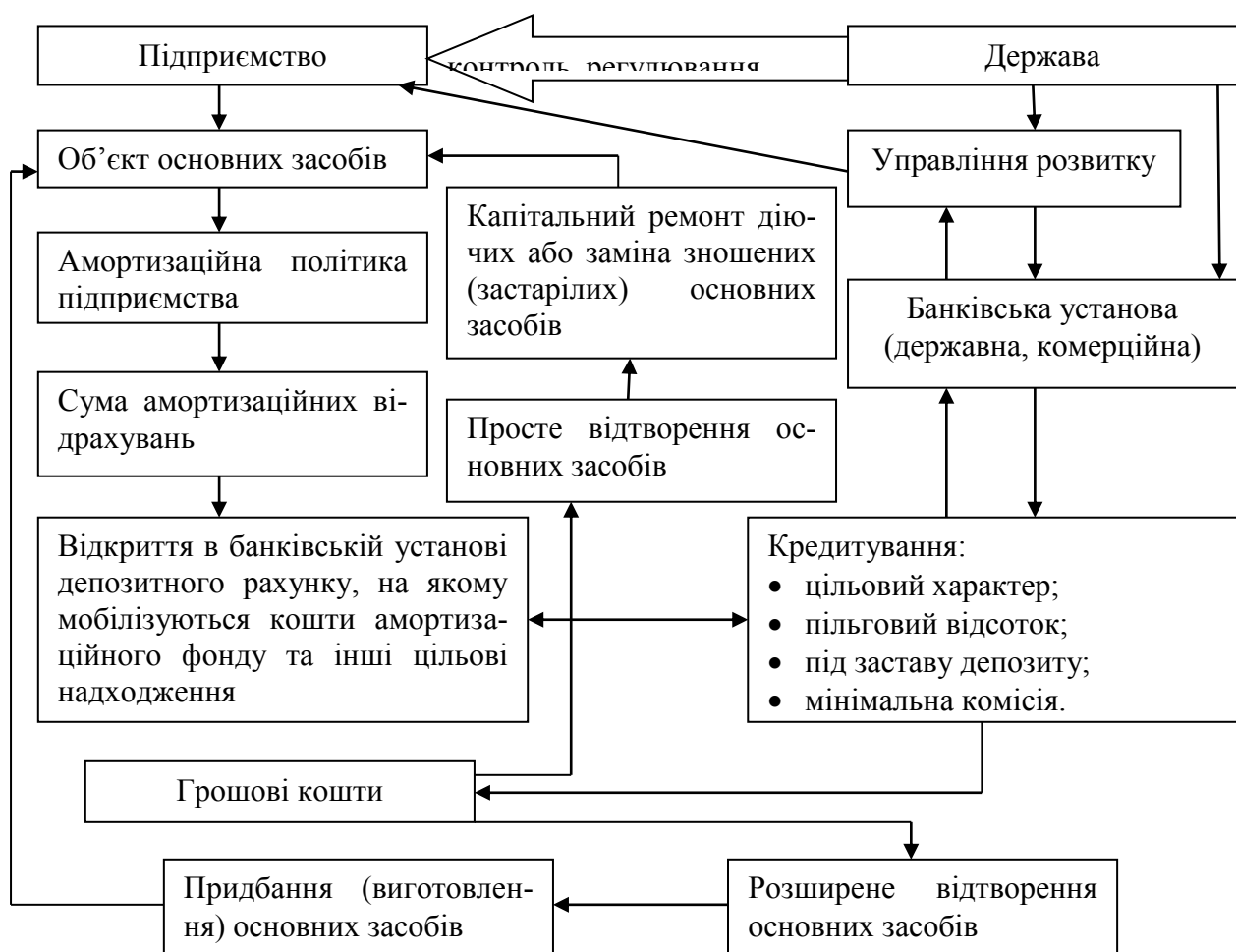

Рисунок 1.15 – Механізм відтворення основних виробничих засобів підприємств

Амортизація як економічна категорія відображає фізичний і моральний знос необоротних активів. Амортизація пов'язана з відтворювальною діяльністю підприємства: сума амортизації повинна бути достатня для заміни зношених і морально застарілих необоротних активів.

Амортизація як фінансова категорія визначає повернення раніше зроблених витрат, пов'язаних із створенням і придбанням активів. Амортизаційні відрахування включаються в собівартість виробленої продукції і, по своїй суті, являють собою з-під оподаткування прибуток. Чим вище норми амортизації і чим

більше сума амортизаційних відрахувань, тим більший неоподаткований прибуток і ширші можливості підприємства щодо фінансування своєї діяльності в частині заміни необоротних активів.

Висновки до 1 розділу

1 Формування категорії «необоротні активи» пройшло довгий шлях еволюції разом з розвитком економічної науки. За результатами вивчення було вказано на неоднозначність тлумачення поняття «необоротних активів» в нормативно-правових актах, які регулюють бухгалтерський облік в різних сферах діяльності.

Узагальнюючи різні підходи, на нашу думку, під необоротними активами треба розуміти активи, що використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого періоду часу (більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року) та від використання яких підприємство очікує отримати в майбутньому економічні вигоди; при умові, що їх вартість може бути достовірно визначена.

2 Проведено аналіз класифікацій необоротних активів за різними критеріями.

3 Визначено, що кожній складовій необоротних активів у бухгалтерському обліку планом рахунків визначено окремий рахунок, що призводить до «невикористання» у професійній діяльності бухгалтера терміну «необоротний актив».

На відміну від бухгалтерського обліку, при проведенні економічного аналізу, в економічній теорії та споріднених науках більше оперують поняттям «необоротні активи» ніж «основні засоби», «нематеріальні активи», «гудвіл» тощо.

4 Визначено, що управління необоротними активами потребує посилення контролю за необоротними активами, що обумовлюється зростанням нестабільності зовнішнього середовища; переміщенням акценту з контролю минулого на аналіз майбутнього; необхідністю безперервного ві-

дстеження змін виробничого потенціалу підприємства; необхідністю мінімізації ризиків в управлінні необоротними активами та оцінки необоротних активів для визначення амортизаційної політики.

5 Зроблено висновок, що ключовими завданнями управління необоротними активами є:

- контроль наявності основних засобів і нематеріальних активів;
- визначення оптимальної структури джерел фінансування необоротних активів;
- оцінка ефективного використання основних засобів і нематеріальних активів підприємства;
- оцінка своєчасності ремонту основних засобів;
- якісна і кількісна оцінка основних засобів і нематеріальних активів;
- правильність нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів;
- своєчасна переоцінка необоротних активів;
- перевірка правильності відображення руху необоротних активів.

6 Розглянуто етапи процесу управління необоротними активами підприємства.

7 Розглянуто особливості здійснення управління оновленням необоротними активами.

2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ВАТ «ДНІПРОЕНЕРГО»

2.1 Загальна характеристика господарсько-майнового стану АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

АТ «ДТЕК Дніпроенерго» - один з найбільших виробників електроенергії і тепла, лідер серед п'яти теплових енергогенеруючих компаній України. Підприємство створене в 1931 році.

Володіє трьома тепловими електростанціями - Запорізькою, Криворізькою і Придніпровською. Сумарна встановлена потужність ТЭС компанії - 8185 МВт, що складає 16% від загальної потужності електростанцій країни. ВАТ «Дніпроенерго» припадає на частку 8,9% від загального об'єму виробленої в державі електроенергії. Питомі витрати палива на виробництво 1 кВт/ч електроенергії є одними з найбільш низьких в Україні.

На сьогодні АТ «ДТЕК Дніпроенерго» - компанія-лідер серед п'яти теплових енергогенеруючих компаній країни.

Чисельність персоналу компанії налічує близько 8671 чоловік.

До основних видів діяльності АТ «ДТЕК Дніпроенерго» відносяться: виробництво електроенергії; розподілення та постачання електроенергії; постачання пари та гарячої води.

Поява нових або припинення існуючих видів діяльності у 2021 року у АТ «ДТЕК Дніпроенерго» не відбувалося.

Інформація про основні види продукції.

Електроенергія:

- обсяг виробництва – 4210,643 млн. кВт/г;
- обсяг реалізації – 3856,839 млн. кВт/г;
- обсяг реалізованої продукції – 2 311 513 тис. грн.;
- середній тариф – 59,933 коп./кВт;
- сума виручки – 2 311 513 тис. грн.

Теплоенергія:

- обсяг виробництва - 48,301 тис. гКал.;
- обсяг реалізованої продукції - 43,3 тис. гКал.;
- обсяг реалізованої продукції - 8 649 тис. грн.;
- середній тариф - 199,746 грн./тис. гКал.;
- сума виручки - 8 649 тис. грн.

Зміни в системі збуту продукції протягом звітного періоду не відбувались.

Джерела надходження сировини у 2021 року:

1 Постачання вугілля здійснювали ТОВ «ДТЕК ТРЕЙДІНГ» - 1975,6 тис. т. та ДП «Вугілля України» - 93,9 тис. т. Джерело видобутку вугілля – Дніпропетровська, Донецька та Луганська області. Середня ціна закупівлі вугілля з транспортуванням та без ПДВ по ТЕС АТ «ДТЕК Дніпроенерго» склала 817,32 грн./т. У порівнянні з початком поточного року взагалі по АТ «ДТЕК Дніпроенерго» ціна вугілля зросла на 19,2%.

2 Постачання мазуту на ТЕС АТ «ДТЕК Дніпроенерго» у 2021 року здійснювалось ДП «Металінвест» та ТОВ «ДонМеталСбут» – 1,8 тис. т. Джерело видобутку – Україна. Середня ціна закупівлі мазуту з транспортуванням та без ПДВ склала у 2020 році 3655,5 грн./т, у 2021 році 5005,7 грн./т. Ціна мазуту по АТ «ДТЕК Дніпроенерго», у порівнянні з 2020 роком, зросла на 36,9%.

3 Постачальник природного газу на ТЕС АТ «ДТЕК Дніпроенерго» у січні - вересні 2021 року є ДК «Газ України», НАК «Нафтогаз України». Джерела видобутку газу – країни Прибалтики. Середньозважена ціна закупівлі газу (з цільовою надбавкою та транспортуванням, без ПДВ) у 2021 році склала 2927,12 грн./ тис. м³. Зростання ціни з початку року складає 31,6%.

Основним клієнтом АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (через якого отримано більше 10 відсотків доходу) є ДП «Енергоринок», з яким укладений договір купівлі-продажу електричної енергії № 69/01-ЕР.

АТ «ДТЕК Дніпроенерго» не здійснює спільної діяльності з іншими підприємствами, установами чи організаціями.

За обліковими даними за 12 місяців 2021 року відпущено споживачам:

– електричної енергії на суму 10 180,5 млн. грн., фактична сплата становила 10131,6 млн. грн. (у т.ч. за електроенергію відпущену в 2021р. 9720,4 млн. грн.), або 99,5% від вартості відпущеної електричної енергії. Реструктуризована заборгованість за електричну енергію становить 7,9 млн. грн.

– теплової енергії на суму 166,3 млн. грн., фактична сплата становила 123,8 млн. грн. (у т.ч. 115,8 млн. грн. – за продану в 2021р.), або 74,4% від вартості відпущеної теплової енергії. Реструктуризована заборгованість за теплову енергію становить 11,3 млн. грн.

Спроможність підприємства досягти успіху на ринку залежить від ефективності управління його фінансовими ресурсами. Добре організоване управління є необхідною складовою для їх успішної роботи в умовах жорсткої конкуренції.

Об'єктами аналізу використання фінансових ресурсів є види і склад майна, що має натурально-речовинну форму, цінні папери, капітальні та інші витрати, грошові кошти і засоби в розрахунках, вивчається їх склад і структура, оборотність, оскільки стан фінансів товариства залежить від швидкості обороту капіталу.

Усі розрахунки в роботі будемо вести за даними балансу та звіту про фінансові результати за 2019 – 2021 роки.

Характеристика складу, структури та динаміки майна підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» представлена далі в роботі.

Розглядаючи показники відзначимо, що протягом 2019-2021 років відбулось зростання загальної вартості майна товариства на 1210196 тис. грн. або на 35,96%.

Структура майна підприємства за 2019-2021 роки представлена на рисунку 2.1.

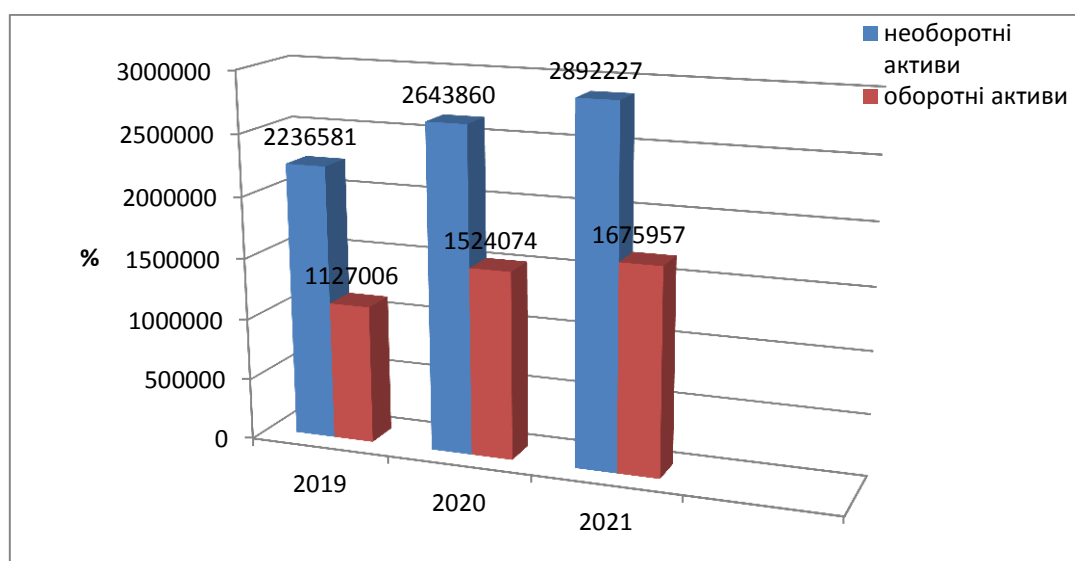

Рисунок 2.1 – Структура майна АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за 2019-2021 роки, %

Необоротні активи протягом 2019-2021 років збільшилися на 655646 тис. грн. або на 29,31%. Оборотні активи підприємства теж збільшились на 548951 тис. грн. або на 48,71%.

Нематеріальні активи на кінець 2021 року становили 2892227 тис. грн. або 63,21%.

Незавершені капітальні інвестиції протягом 2019-2021 років зменшились на 3014 тис. грн. або на 32,28%.

Особливих змін у структурі оборотних активів товариства не відбувалось. Окрім невеликого збільшення обсягів дебіторської заборгованості у 2020 році на 254721 тис. грн. або на 3,83 пункти, що негативно вплинуло на розвиток компанії. Але у 2021 році дебіторська заборгованість зменшилась на 7,6% або на 1,14 пунктів.

Також можливо простежити зменшення обсягу грошових коштів на 55515 тис. грн. або на 66,42%.

Аналіз капіталу товариства передбачає проведення аналізу складу капіталу та його структури, зміни складових капіталу та джерел його формування представлено в роботі далі.

Дані аналізу свідчать, що збільшення капіталу у 2019 – 2021 роках відбулося за рахунок приросту власного капіталу. Така динаміка відбулася за рахунок збільшення іншого додаткового та резервного капіталу підприємства. Збільшення іншого додаткового капіталу у 2020 році на 4% у 2021 році на 7%, резервний капітал збільшився у 2020 році на 8831 тис. грн. у 2021 році на 10089 тис. грн.

Щоб оцінити поточний і перспективний фінансовий стан підприємства виконують фінансовий аналіз. Його завдання - оцінити фінансовий стан підприємства, виявити можливості підвищення ефективності його функціонування за допомогою раціональної фінансової політики, оцінити напрями розвитку підприємства виходячи з потреб у фінансових ресурсах[44].

Фінансово стійким є такий господарюючий суб'єкт, який за рахунок власних засобів покриває засоби, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні засоби), не допускає невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості і розплачується по своїх зобов'язаннях [45].

Основні показники, що характеризують фінансовий стан підприємства, об'єднують в групи:

- 1 – коефіцієнти ліквідності (поточної платоспроможності);
- 2 – коефіцієнти фінансової стійкості;
- 3 – показники ділової активності (оборотності);
- 4 – показники рентабельності (прибутковості).

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості.

При проведенні аналізу балансу підприємства, насамперед здійснюють класифікацію активів підприємства за їх ліквідністю та пасивів за терміновістю оплати [46].

Розглянемо класифікацію активів і пасивів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Класифікація активів і пасивів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Умовне позначення	2019 рік, тис. грн.	2020 рік, тис. грн.	2021 рік, тис. грн.	Умовне позначення	2019 рік, тис. грн.	2020 рік, тис. грн.	2021 рік, тис. грн.
A1	83581	62927	28066	П1	362304	450005	438521
A2	557161	811882	873661	П2	486069	584949	560545
A3	486264	649264	774230	П3	34468	77876	243250
A4	1848656	1809697	1698839	П4	1843377	2158813	2483802

На основі вище приведених даних зробимо висновки (таблиця 2.2).

Табл. 2.2 – Класифікація активів і пасивів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (висновки)

Нормативне значення	2019 рік	2020 рік	2021 рік
A1>П1	A1<П1	A1<П1	A1<П1
A2>П2	A2>П2	A2>П2	A2>П2
A3>П3	A3>П3	A3>П3	A3>П3
A4<П4	A4>П4	A4<П4	A4<П4

Баланс підприємства не можна вважати абсолютно ліквідним бо високо-ліквідні активи підприємства (грошові кошти) за 2019-2021 роки не покривають найбільш термінові зобов'язання (кредиторську заборгованість).

Розрахуємо показники ліквідності та динаміку їх змін на АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники оцінки ліквідності АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Назва показника	2019рік	2020рік	2021рік	Відхилення 2020р. від 2019 р.		Відхилення 2021р. від 2020 р.	
				(+/-)	%	(+/-)	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності)	0,77	0,82	0,99	0,05	+6	0,17	+20
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,44	0,47	0,53	0,03	+7	0,06	+13

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,03	0,02	-0,03	-50	-0,01	-33
Робочий капітал (розмір власних оборотних засобів)	-337170	-334074	-10369	-3096	-1	-323705	-97
Частка оборотних засобів в активах	0,33	0,37	0,37	0,04	+12	-	-

Коефіцієнт покриття менше 1 тобто АТ «ДТЕК Дніпроенерго» має неліквідний баланс. На кожну 1 гривню поточних зобов'язань у 2019 році підприємство має 77 копійок поточних активів, у 2020 році – 82 коп., у 2021 році – 99 коп. Але він має тенденцію до зростання, що позитивно характеризує роботу підприємства в динаміці.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки ліквідних активів припадає на одну гривню поточної заборгованості. За даними розрахунків у 2019 році на кожну гривню поточної заборгованості припадає 44 коп. ліквідних активів, у 2020 році – 47 коп., 2021 році – 53 коп. Це є низьким показником. Якщо розглядати показник в динаміці: у 2020 році він збільшився на 7%, у 2021 – на 13%.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності навпаки у 2020 році зменшився на 50%, у 2021 році на 33%.

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Динаміку змін показників оцінки фінансової стійкості АТ «ДТЕК Дніпроенерго» представимо у вигляді таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Показники оцінки фінансової стійкості АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Назва показника	2019рік	2020рік	2021рік	Відхилення 2020р. від 2019 р.		Відхилення 2021р. від 2020 р.	
				(+/-)	%	(+/-)	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт автономії	0,55	0,52	0,54	-0,03	-5,5	+0,02	+3,8
Коефіцієнт фінансової залежності	1,83	1,93	1,84	0,1	+5,5	-0,09	-4,7
Коефіцієнт маневреності власних засобів	-0,21	-0,18	-0,16	-0,03	-14,3	-0,02	-11,1
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	-0,18	-0,15	-0,004	-0,03	-16,7	-0,146	-97,3
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,23	1,11	0,61	-0,12	-9,8	-0,5	-45
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,81	0,9	1,61	0,09	0,11	0,71	79
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,55	0,52	0,54	-0,03	-5,5	0,02	3,8
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,45	0,48	0,46	0,03	6,7	-0,02	-4,2

Коефіцієнт автономії протягом 2020 року знизився з 0,55 до 0,52, протягом 2021 року – збільшився на 0,02. Як на початок, так і на кінець періоду, що розглядається, цей коефіцієнт вище за оптимальне його значення. Значення коефіцієнту свідчить, що на кінець 2021 року в кожних ста гривнях вкладених активів підприємства 54 грн. складають власні кошти (власний капітал).

Коефіцієнт фінансової залежності показник обернений до коефіцієнта автономії. Він показує, що у 2019 році на одну гривню власних коштів припадає 1,83 грн. загальної вартості майна. У 2020 році він збільшився на 5,5%, але у 2021 році спостерігається зниження на 4,7%. Нормальним є рівень, коли цей

коефіцієнт менший від 1. Тобто фінансова стійкість підприємства сягає критичного значення.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу базується на величині власних оборотних активів. Його оптимальний рівень повинен сягати 1. Коефіцієнт маневреності даного підприємства дуже низький.

Коефіцієнт фінансової стабільності у 2019 році дорівнює 1,23, що більше оптимального значення та позитивно характеризує роботу підприємства. Але в динаміці цей показник у 2020 році знизився на 9,8% у 2021 році ще на 45%. Та у 2021 році цей показник становить 0,61, що нижче оптимального значення.

В умовах обмеженості ресурсів підприємству постійно доводиться обирати оптимальні співвідношення між набором економічних ресурсів та обсягами виробництва. Передумовою такого вибору повинно бути проведення аналізу ділової активності. Основні показники оцінки ділової активності наведені в таблицях 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники ділової активності та динаміка їх змін АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за 2019-2021 роки

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-)	К зрост	Відхилення (+,-)	К зрост
1	2	3	4	5	6	7	8
Сума продажу продукції	4210710	6227870	8622309	2017160	1,5	2394439	1,4
Прибуток від продажу продукції	0	421016	817220	421016	-	396204	1,9
Частка прибутку від реалізації в загальній сумі прибутку	0	1,3	1,5	1,3	-	0,2	1,2
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	3,7	4,7	5,4	1	1,3	0,7	1,1
Тривалість обороту оборотних засобів	98,6	77,7	67,6	-20,9	0,79	-10,1	0,9

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	7,3	11	12,1	3,7	1,5	1,1	1,1
Тривалість обороту виробничих запасів	50	33	30	-17	0,7	-3	0,9
Коефіцієнт оборотності засобів в розрахунках	8,5	9	10,2	0,5	1,1	1,2	1,1
Тривалість обороту засобів в розрахунках	43	40,6	36	-2,4	0,9	-4,6	0,9
Тривалість погашення дебіторської заборгованості	26,3	14,6	15,5	-11,7	0,6	0,9	1,1
Тривалість операційного циклу	93	73,6	66	-19,4	0,8	-7,6	0,9
Коефіцієнт оборотності майна	1,2	1,7	2	0,5	1,4	0,3	1,2
Тривалість обороту майна	304	215	182,5	-89	0,7	-32,5	0,8
Коефіцієнт завантаженості майна	0,8	0,6	0,5	-0,2	0,75	-0,1	0,8

Показники ділової активності розглядаються в динаміці. Як ми бачимо з розрахунків показники ділової активності АТ «ДТЕК Дніпроенерго» мають позитивну динаміку. Показник частки прибутку від реалізації в загальній сумі прибутку показує питому вагу прибутку від основної діяльності підприємства. Даний показник на підприємстві у 2020 році збільшився в 1,3 рази, протягом 2021 року в 1,1 раз.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів визначає кількість оборотів, яку здійснюють оборотні засоби протягом звітного періоду. Позитивним є збільшення коефіцієнта в динаміці. На кінець 2020 року на підприємстві цей коефіцієнт складав 4,7 на кінець 2021 року він збільшився на 0,7.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів показує кількість оборотів, яку здійснюють виробничі запаси протягом звітного періоду. На АТ «ДТЕК Дніпроенерго» цей коефіцієнт має тенденцію до збільшення. З 2019 року до кі-

нця 2021 року він збільшився на 4,8. Але протягом 2021 року збільшення коефіцієнта відбувалося повільніше.

Тривалість погашення дебіторської заборгованості вказує строк за який дебіторська заборгованість покупців перетворюється на грошові кошти. Позитивним є зменшення коефіцієнта в динаміці. На кінець 2020 року коефіцієнт зменшився на 11,7, але на кінець 2021 року він збільшився на 0,9.

Тривалість операційного циклу характеризує період перетворення виробничих запасів на грошові кошти. На кінець 2019 року він становив 93, у 2020 році він зменшився на 19,4, у 2021 році він зменшився ще на 7,6, що позитивно характеризує роботу підприємства.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва. Аналіз рентабельності товариства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у товариство та раціональність їхнього використання.

Проведемо розрахунки показників рентабельності та динаміку їх змін АТ «Дніпроенерго» за 2019-2021 роки (таблиці 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка показників рентабельності АТ «Дніпроенерго» за 2019-2021 роки

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-)	Кзрост	Відхилення (+,-)	Кзрост
1	2	3	4	5	6	7	8
Рентабельність сукупного капіталу	-0,08	0,07	0,12	0,15	0,9	0,05	1,7
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	-0,08	0,05	0,06	0,13	0,6	0,01	1,2
Рентабельність власного капіталу	-0,1	0,05	0,1	0,15	0,5	0,05	2
Рентабельність виробничих фондів	-0,1	0,08	0,1	0,18	0,8	0,02	1,25
Рентабельність реалізованої продукції за валовим прибутком	-0,03	0,06	0,09	0,09	2	0,03	1,5

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	-0,04	0,07	0,07	0,11	1,75	-	-
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	-0,06	0,03	0,03	0,09	0,5	-	-
Період окупності капіталу	-13,3	21,5	16	34,8	1,6	-5,5	0,7
Період окупності власного капіталу	-7,3	11	8,7	18,3	1,5	-2,3	0,8

Проаналізувавши показники рентабельності можна зробити висновок, що протягом 2019-2021 років величина чистого прибутку, що припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи зростає: у 2020 році в 0,6 раз у 2021 році – 1,2 рази. Показники рентабельності власного капіталу протягом 2019-2021 років мали позитивну динаміку до зросту. У 2021 році коефіцієнт зросту цього показника значно збільшився у порівнянні з 2020 роком.

Коефіцієнт валового прибутку впродовж 2019-2021 років має позитивну тенденцію зросту, а отже вказує на підвищення ефективності виробничої діяльності товариства, а також підвищення ефективності політики ціноутворення.

Динаміка змін коефіцієнту рентабельності реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності стабільна. Цей коефіцієнт вказує на рентабельність товариства після вирахування витрат на виробництво та збут товарів.

Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції за чистим прибутком впродовж 2020 року збільшився та протягом 2021 року залишався стабільним.

2.2 Аналіз складу та структури необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

У процесі реалізації фінансової стратегії підприємства особлива увага приділяється правильному формуванню необоротних активів. Даний напрям фінансово-економічної діяльності підприємства забезпечує:

– по-перше, велика частка основних виробничих засобів і незавершеного будівництва у складі необоротних активів, а також велика частка їх приросту у зміні загальної величини необоротних активів за аналізований період характеризує орієнтацію підприємства на створення матеріальних умов для розширення своєї основної діяльності – операцій, пов’язаних з виробництвом та / або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частину його доходу [47];

– по-друге, виявлення найефективніших напрямів інвестування фінансових ресурсів у нематеріальні активи. Підприємства отримують значну перевагу в конкурентній боротьбі, якщо вони володіють гудвілом. Тому вкладання коштів у придбання або формування власного товарного знака, товарної марки, здатність підприємства зробити її відомою на весь світ чи на ринках ряду країн певного регіону світу – усе це запорука подальшої фінансової стабільності підприємства. До того ж, вартість підприємства, що діє (цілісного майнового комплексу) значно зростає за умови наявності гудвілу підприємства і його збільшення протягом певного часу. Тому зосередження фінансових ресурсів підприємства на даному напрямі виступає фактором впливу на ефективну господарську діяльність у майбутньому;

– по-третє, спрямування коштів підприємства у довгострокові фінансові вкладення в інші суб’єкти господарської діяльності. Далі необхідно зазначити, що економічна діяльність підприємства багато в чому потерпає від невиваженої податкової політики, тому важливим завданням менеджменту підприємств виступає діяльність, спрямована на формування фінансової стратегії з урахуванням особливостей податкової політики держави. Тобто, фінансові дії підприємства повинні бути адекватними певному економічному стану підприємства, його можливостям, рівню підготовки персоналу, технічному рівню засобів виробництва, які застосовуються, інноваційним можливостям технологій, що використовуються та іншому [48];

– по-четверте, важливо дослідити тенденції зміни частки довгострокової дебіторської заборгованості, оскільки вкладені в неї кошти фактично вилучаються з поточного господарського обороту підприємства.

Аналіз використання необоротних активів підприємства звичайно починається з вивчення їхнього складу в цілому по підприємству. У процесі аналізу встановлюється обсяг, структура необоротних активів й їхня відповідність виробничій програмі підприємства, аналізується динаміка, технічний стан, рівень виробництва і його організація [49].

Проаналізуємо склад та динаміку змін необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за 2019-2021 роки (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Модифікація вартості необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за 2019-2021 роки

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Модифікації за період	
				2019-2020 роки	2020-2021 роки
1	2	3	4	5	6
Нематеріальні активи:					
- залишкова вартість, тис. грн.	9336	7765	6322	- 1571	-1443
- первісна вартість, тис. грн.	13333	13689	14208	356	519
Незавершене будівництво, тис. грн.	111623	375098	911855	263475	536757
Основні засоби:					
- залишкова вартість, тис. грн.	1848656	1809697	1698839	-38959	-110858
- первісна вартість, тис. грн.	9095231	9254604	9389025	159373	134421
Довгострокові фінансові інвестиції тис. грн.:	422	156	115	-266	-41
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, тис. грн.	308	42	1	-266	-41
- інші фінансові інвестиції, тис. грн.	114	114	114	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість,	16268	155353	83350	139085	-72003

тис. грн.					
Інвестиційна нерухомість:					
- залишкова вартість, тис. грн.	1852	1631	1032	-221	-599
Відстрочені податкові активи, тис. грн.	248419	294155	190714	45736	-103441
Інші необоротні активи, тис. грн.	5	5	-	-	-
Разом необоротних активів, тис. грн.	2236581	2643860	2892227	407279	248367

Як ми бачимо з таблиці 2.7 незважаючи на те, що первісна вартість нематеріальних активів збільшується з року в рік (на 356 тис. грн. у 2020 році та на 519 тис. грн. у 2021 році), залишкова вартість знижується (на 1571 тис. грн. у 2020 році та на 1443 тис. грн. у 2021 році). Значить рівень амортизаційних відрахувань дуже великий, а вкладання коштів у нематеріальні активи відбувається дуже низькими темпами. Зміни вартості нематеріальних активів, а також співвідношення їх залишкової та первісної вартості покажемо на рисунку 2.2.

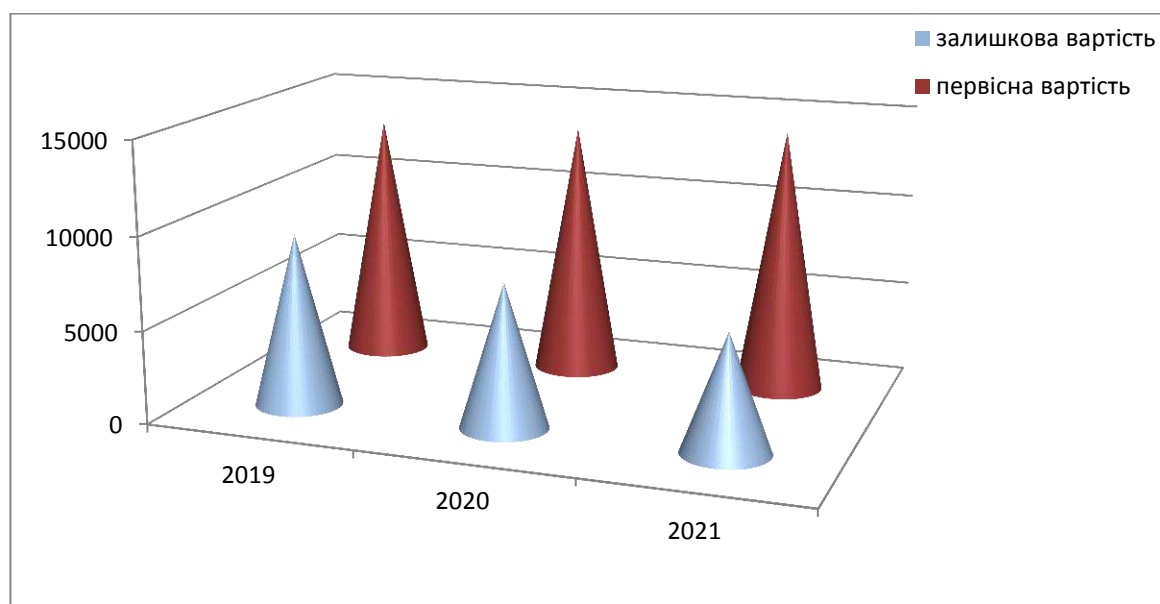

Рисунок 2.2 – Зміни вартості нематеріальних активів

Така ж сама ситуація і з основними засобами підприємства. У 2020 році первісна вартість основних засобів виросла на 159373 тис. грн., у 2021 році – на 134421 тис. грн. (рисунк 2.3).

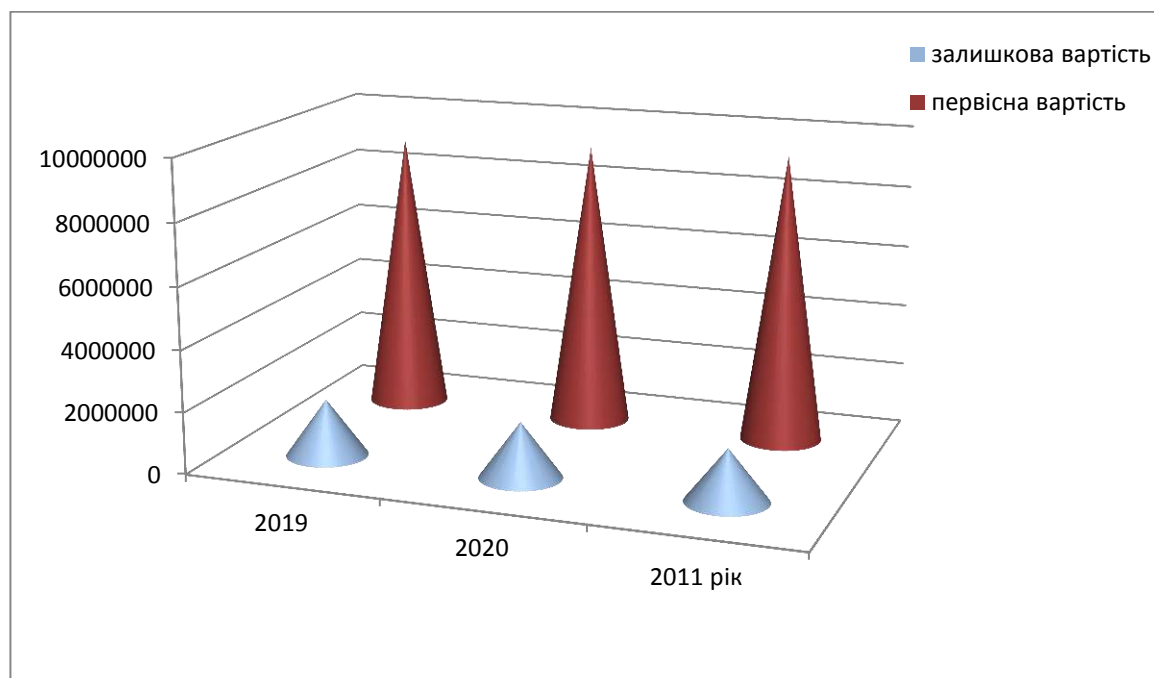

Рисунок 2.3 – Зміни вартості основних засобів

Зросла сума незавершеного будівництва у 2020 році на 263475 тис. грн., а у 2021 році на 536757. Отже, хоча підприємство і вкладає кошти в основні засоби, але темпи вводу в експлуатацію низькі.

Сума довгострокових фінансових інвестицій зменшилась у 2020 році на 266 тис. грн., у 2021 році на 41 тис. грн. Основні зміни відбулися у сумі довгострокових фінансових інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств. Сума інших довгострокових фінансових інвестицій залишається не змінною.

Вартість інвестиційної нерухомості теж зменшилась за період 2019-2021 роки на 820 тис. грн.

У 2020 році на 45736 тис. грн. збільшилась сума відстрочених податкових активів, але вже на кінець 2021 року ця сума зменшилась на 103441 тис. грн.

Загальним і найбільш повним показником, який визначає рівень впливу факторів, пов'язаних із майновим станом підприємства, складом і динамікою

його необоротних активів виступає загальна вартість необоротних активів, що повинна зростати від періоду до періоду. Темпи зростання мають бути не занадто високими так як це може призвести до диспропорцій у розвитку підприємства, погіршення фінансового становища і фінансових результатів підприємства. Темпи зростання повинні коригуватися відповідно зі зміною загальної структури активів і кожної їх складової в сукупному обсязі. Вони мають бути також не занадто низькими, або взагалі бути відсутніми так як це призведе до застою в розвитку підприємства, до відставання його на фоні розвитку конкурентів та партнерів.

На АТ «ДТЕК Дніпроенерго» ми спостерігаємо зріст загальної вартості необоротних активів на 655646 тис. грн. у періоді, що аналізується. Але сума зросту у 2021 році значно менша (248367 тис. грн.) ніж у 2020 році (407279 тис. грн.).

Для подальшого аналізу розрахуємо коефіцієнт зростання вартості показників та відхилення у відсотках за окремі періоди, що аналізуються. Дані розрахунку викладемо у таблиці 2.8.

Табл. 2.8- Динаміка змін складу необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	К зростання		Відхилення, %	
				2019-2020 роки	2020-2021 роки	2019-2020 роки	2020-2021 роки
1	2	3	4	5	6	7	8
Нематеріальні активи:							
- залишкова вартість, тис. грн.	9336	7765	6322	0,83	0,8	-17	-20
- первісна вартість, тис. грн.	13333	13689	14208	1,03	1,04	+3	+4
Незавершене будівництво, тис. грн.	111623	375098	911855	3,4	2,4	+240	+140
Основні засоби:							
- залишкова вартість, тис. грн.	1848656	1809697	1698839	0,98	0,94	-2	-6
- первісна вартість, тис. грн.	9095231	9254604	9389025	1,02	1,01	+2	+1
Довгострокові фінансові інвестиції тис.	422	156	115	0,37	0,74	-63	-26

грн.:							
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, тис. грн.	308	42	1	0,14	0,07	-86	-93
- інші фінансові інвестиції, тис. грн.	114	114	114	-	-	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість, тис. грн.	16268	155353	83350	9,5	0,5	+850	-50
Інвестиційна нерухомість:							
- залишкова вартість, тис. грн.	1852	1631	1032	0,9	0,6	-10	-40
Відстрочені податкові активи, тис. грн.	248419	294155	190714	1,2	0,6	+20	-40
Інші необоротні активи, тис. грн.	5	5	-	-	-	-	-
Разом необоротних активів, тис. грн.	2236581	2643860	2892227	1,2	1,1	+20	+10

Як ми бачимо з розрахункової таблиці протягом 2020 року необоротні активи АТ «ДТЕК Дніпроенерго» збільшилися на 20%. У 2021 році теж спостерігався зріст необоротних активів на 10%, але темп зросту впав на 10 пунктів.

Первісна вартість нематеріальних активів у 2020 році збільшилась на 3%, протягом 2021 року на 4%. А залишкова вартість у період з 2019 року до 2021 року зменшилась на 37%. Це ще одне підтвердження того що відновлення нематеріальних активів відбувається досить низькими темпами, а темпи зносу дуже великі.

Спостерігається вкладення коштів у будівництво основних засобів. Так протягом 2020 року відбулось збільшення незавершеного будівництва у 3,4 рази. А протягом 2021 року вартість незавершеного будівництва збільшилась ще на 140%.

Первісна вартість основних засобів протягом 2019-2021 років збільшилась на 3%, а залишкова вартість зменшилась на 8%.

Але різниця між збільшенням первісної вартості та зменшенням залишкової вартості не така велика, як при розгляді нематеріальних активів. Тобто зно-

шення основних засобів підприємства відбувається більш повільними темпами у порівнянні з темпами зношення нематеріальних активів.

Значні зміни простежуються при аналізі довгострокової дебіторської заборгованості. У 2020 році сума довгострокової дебіторської заборгованості зросла на 850%. Протягом 2021 року спостерігається позитивна тенденція зменшення довгострокової дебіторської заборгованості вдвічі.

Вартість інвестиційної нерухомості впала на 50%.

Аналіз динаміки необоротних активів дає змогу зробити висновок про те, який тип фінансової політики реалізує підприємство щодо необоротних активів.

Підсумок першого розділу активу балансу вказує на величину вартості необоротних активів підприємства, які воно використовує в процесі здійснення господарської діяльності.

У процесі аналізу виявляють види необоротних активів, за рахунок яких відбулася зміна їх загального обсягу.

З'ясуємо яку питому вагу у структурі необоротних активів ВАТ «Дніпро-енерго» має кожен з показників (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9- Питома вага складників необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпро-енерго»

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %
1	2	3	4	5	6	7
Нематеріальні активи	9336	0,4	7765	0,3	6322	0,2
Незавершене будівництво	111623	5	375098	14	911855	32
Основні засоби	1848656	83	1809697	68	1698839	59
Довгострокові фінансові інвестиції:	422	0,02	156	0,006	115	0,003
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, тис. грн.	308	0,014	42	0,002	1	-
- інші фінансові інвестиції, тис. грн.	114	0,006	114	0,004	114	0,003

Довгострокова дебіторська заборгованість	16268	0,7	155353	6	83350	2,9
Інвестиційна нерухомість	1852	0,08	1631	0,06	1032	0,04
Відстрочені податкові активи	248419	11	294155	11	190714	7
Інші необоротні активи	5	0,0002	5	0,0002	-	-
Разом необоротних активів	2236581	100	2643860	100	2892227	100

Дані таблиці 2.9 показують, що найбільшою у структурі необоротних активів підприємства є частка основних засобів, яка на кінець 2019 року становила 83%, на кінець 2020, 2021 років – 68% та 59% відповідно.

Натомість зросла роль незавершеного будівництва. У 2019 році вони склали 111623 тис. грн. або 5% питомої ваги усіх необоротних активів. На кінець 2021 року вони вже склали 911855 тис. грн. або 32% питомої ваги усіх необоротних активів.

У загальній вартості необоротних активів основні засоби і незавершене будівництво займають у 2019 році – 88%, 2020 році – 82%, 2021 році – 91%. Це свідчить про орієнтацію підприємства на розширення своєї основної діяльності, на зміцнення її матеріально-технічної бази.

Більш наочно можливо побачити зміни у структурі необоротних активів на рисунку 2.4.

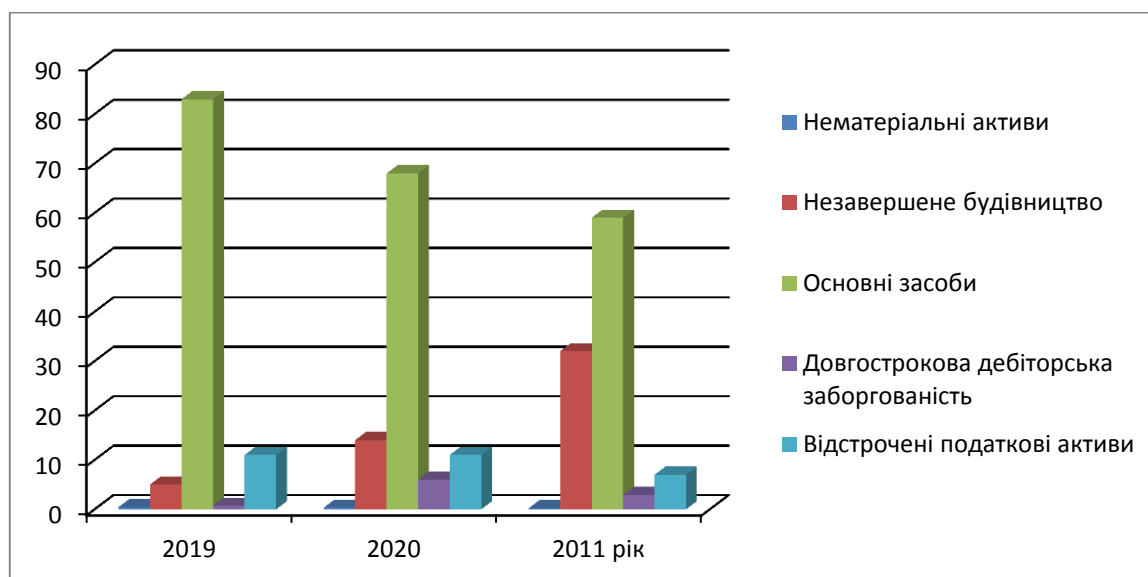

Рисунок 2.4 – Зміни у структурі необоротних активів
АТ «ДТЕК Дніпроенерго» у 2019 – 2021 роках

Для подальшого аналізу у змінах динаміки необоротних активів розрахуємо відхилення вартості та структури складових необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10 – Динаміка структури необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік структура, %	2020 рік структура, %	2021 рік структура, %	Відхилення (+/-) 2020 рік від 2019 року	Відхилення (+/-) 2021 рік від 2020 року
1	2	3	4	5	6
Нематеріальні активи	0,4	0,3	0,2	-0,1	-0,1
Незавершене будівництво	5	14	32	9	18
Основні засоби	83	68	59	-15	-9
Довгострокові фінансові інвестиції:	0,02	0,006	0,003	-0,014	-0,003
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, тис. грн.	0,014	0,002	-	-0,012	-0,002
- інші фінансові інвестиції, тис. грн.	0,006	0,004	0,003	-0,002	-0,001

Продовження таблиці 2.10

Довгострокова дебіторська заборгованість	0,7	6	2,9	5,3	-3,1
Інвестиційна нерухомість	0,08	0,06	0,04	-0,02	-0,02
Відстрочені податкові активи	11	11	7	-	-4
Інші необоротні активи	0,0002	0,0002	-	-	-
Разом необоротних активів	100	100	100	-	-

У 2020 році відбулося зменшення питомої ваги основних засобів на 15%, у 2021 році ще на 9%.

Сума довгострокової дебіторської заборгованості у 2020 році в загальній сумі необоротних активів виросла на 5,3%, яке призводить до вилучення з поточного господарського обороту грошових коштів. Протягом 2021 року знизилась на 3,1%.

Отже, підприємство дотримується стратегії створення матеріальних умов для розширення своєї основної діяльності.

2.3 Аналіз наявності, технічного стану та руху основних засобів підприємства

На першому етапі аналізуються зміни загальної вартості основних засобів та їх окремих груп на кінець звітного періоду порівняно з його початком та визначають темпи їх зростання. Для оцінки основних засобів використовують показники первісної чи залишкової вартості за певний період. Аналіз динаміки загальної вартості основних засобів дає змогу оцінити тенденції зміни виробничого потенціалу, що знаходиться у розпорядженні підприємства, виявити, які їх зумовили.

Велике значення мають показники структури основних засобів:

- розподіл фондів на виробничі й невиробничі;
- основні виробничі фонди основного виду діяльності й допоміжних виробництв;
- співвідношення активної й пасивної частини основних засобів. При цьому необхідно домагатися росту активної частини основних засобів у вигляді робочих і силових машин.

Аналіз зазвичай починається з вивчення наявності основних засобів, їхньої динаміки та структури. Основні засоби підприємства поділяються на промислово-виробничі і непромислові, а також на невиробничого призначення. Виробничу потужність підприємства визначають промислово-виробничі засоби. Крім того, прийнято виділяти активну частину (робочі машини і обладнання) і пасивну частину основних засобів, а також окремі підгрупи відповідно до їхнього функціонального призначення (споруди виробничого призначення, склади, робочі й силові машини, обладнання, вимірювальні прилади й пристрої, транспортні засоби і такі інші). Така деталізація необхідна для виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів на основі оптимізації їхньої структури. Великий інтерес при цьому становить співвідношення активної і пасивної частин, силових і робочих машин, оскільки від їхнього оптимального поєднання багато в чому залежать фондівіддача, рентабельність фондів і фінансовий стан підприємства [50].

Для аналізу наявності та руху основних засобів побудуємо інформаційну таблицю 2.11.

Таблиця 2.11 – Інформація про основні засоби АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Роки	Залишок на початок року	Надійшло у звітному періоді		Вибуло у звітному періоді		Залишок на кінець року	Залишок на кінець року за міномусом зносу	Сума зносу основних засобів на кінець року
		усього	у т.ч. введені в дію нові основні засоби	усього	у т.ч. ліквідовані основні засоби			
2019	8991098	117722	117722	13589	13589	9095231	1848656	7246575
2020	9095231	172730	172730	13355	13355	9254604	1809697	7444907
2021	9254604	147284	147284	12863	12863	9389025	1698839	7690186

Дані таблиці показують, що аналізоване підприємство станом на кінець 2021 року має основні засоби вартістю 9389025 тис. грн. та за останні 3 роки вона збільшилась на 293794 тис. грн. або на 3,2%.

Аналіз динаміки основних засобів здійснюється за кілька суміжних років. Дані про аналіз динаміки основних засобів наведені в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз динаміки основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (за залишковою вартістю)

Найменування основних засобів	2019 рік, тис. грн.	2020 рік, тис. грн.	2021 рік, тис. грн.	Відхилення (+/-) 2020 від 2019 року		Відхилення (+/-) 2021 від 2020 року	
				Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Промислово-виробничі основні засоби	1820056	1791356	1682414	-28700	-2	-108942	-6
Невиробничі основні засоби	28600	18341	16425	-10259	-36	-1916	-10
Усього основних засобів	1848656	1809697	1698839	-38959	-2	-110858	-6

Аналіз, наведений у таблиці, показав, що залишкова вартість основних засобів за період з 2019 до 2021 років зменшилась на 149817 тис. грн. або на 8%. Вартість промислово-виробничих основних засобів у 2020 році знизилась на 28700 тис. грн. або на 2%, у 2021 році – на 108942 тис. грн. або на 6%.

Значно більше впала вартість невикористаних основних засобів: у 2020 році вона склала 18341 тис. грн., що на 10259 тис. грн. менше ніж у 2019 році. У 2021 році тенденція зниження вартості невикористаних основних засобів збереглась. Відсоток зниження вартості склав 10%.

Більш наочно співвідношення та зміни вартості промислово-виробничих та невикористаних засобів підприємства побачимо на рисунку 2.5.

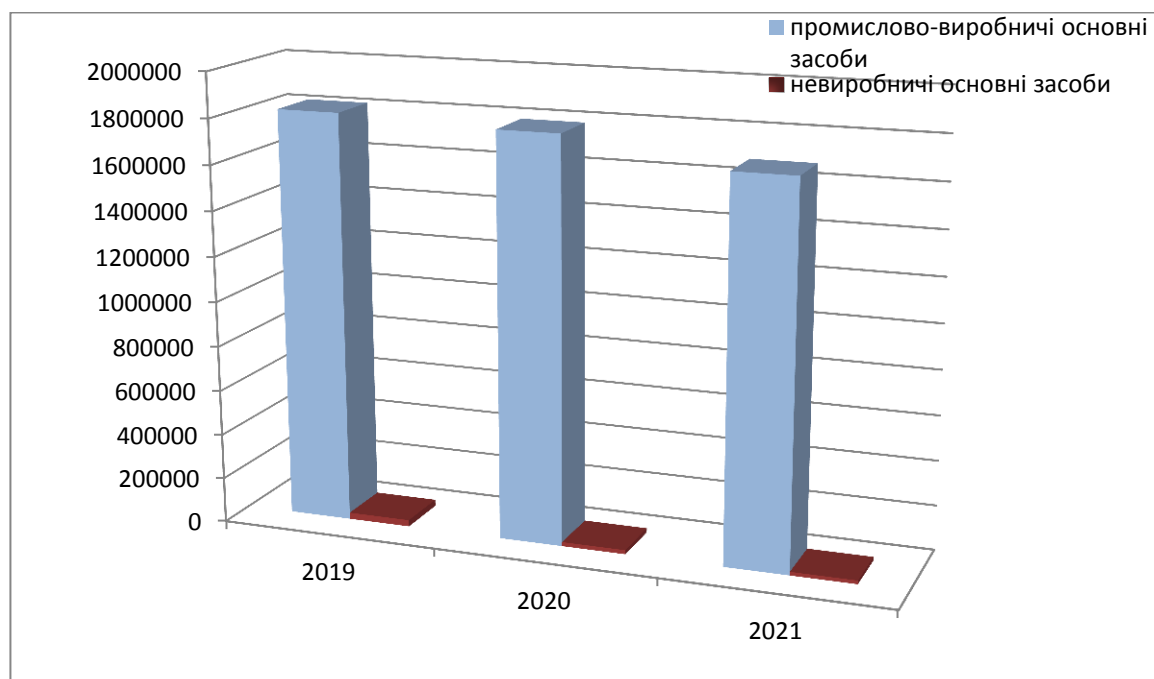

Рисунок 2.5 - Зміни вартості промислово-виробничих та невиробничих засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Аналіз основних засобів буде не повним, якщо не розглянути їх склад впродовж аналізованого періоду (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13 – Аналіз складу основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Найменування основних засобів	2019 рік тис. грн.	2020 рік тис. грн.	2021 рік тис. грн.	Відхилення (+/-) 2020 від 2019 року		Відхилення (+/-) 2021 від 2020 року	
				Абсолютне, тис. грн.	Віднос- не, %	Абсолют- не, тис. грн.	Відно- сне, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Виробничого призначення:	1820056	1791356	1682414	-28700	-2	-108942	-6
будівлі та споруди	752816	719187	675611	-33629	-4	-43576	-6
машини та обладнання	1024407	1016519	953240	-7888	-1	-63279	-6
транспортні засоби	10655	19552	20135	8897	+83	583	+3
інші	32178	36098	33428	3920	+12	-2670	-7
Невиробничого призначення:	28600	18341	16425	-10259	-36	-1916	-10

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8
будівлі та споруди	27089	17109	14999	-9980	-37	-2110	-12
машини та обладнання	721	581	619	-140	-20	38	+7
транспортні засоби	133	26	20	-107	-80	-6	-20
Інші	657	625	787	-32	-5	162	+30
Усього	1848656	1809697	1698839	-38959	-2	-110858	-6

Вартість будівель та споруд виробничого призначення впала на 4 та 6% протягом 2020, 2021 років відповідно. Вартість машин та обладнання теж впала. На кінець 2020 року вона складала 1016519 тис. грн., що на 1% менше ніж у 2019 році. На кінець 2021 року вартість машин та обладнання склала 675611 тис. грн., що на 6% менше ніж у 2020 році.

Позитивними є зміни у вартості транспортних засобів виробничого призначення ВАТ «Дніпроенерго»: протягом 2020 році збільшення на 8897 тис. грн. або на 83%, протягом 2021 року теж спостерігалось збільшення на 583 тис. грн. або на 3%.

Але слід помітити, що вартість основних засобів виробничого призначення АТ «ДТЕК Дніпроенерго» має тенденцію до зниження. На кінець 2019 року їх вартість складала 1820056 тис. грн., а на кінець 2021 року – 1682414 тис. грн., що на 137642 тис. грн. або на 8% менше. За даних обставин така тенденція може стати безпосередньою передумовою скорочення виробничих потужностей товариства.

Вартість основних засобів невиробничого призначення знижується навіть більш швидкими темпами. У 2020 році їх вартість знизилась на 36%, а у 2021 році на 10%.

Найбільшої втрати вартості зазнали транспортні засоби невиробничого призначення. У 2020 році вони втратили 80% ціни, у 2021 році ще 20% ціни 2020 року.

На наступному етапі аналізу основних засобів ми розглянемо структуру основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго» (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14 – Аналіз структури основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Найменування основних засобів	Структура, %			Відхилення (+,-) 2020 від 2019 року	Відхилення (+,-) 2021 від 2020 року
	2019 рік	2020 рік	2021 рік		
Виробничого призначення:	98	99	99	+1	-
будівлі та споруди	41,36	40	40	-1,36	-
машини та обладнання	56,28	57	57	+0,72	-
транспортні засоби	0,59	1	1,1	+0,41	+0,1
інші	1,77	2	1,9	+0,23	-0,1
Невиробничого призначення:	2	1	1	-1	-
будівлі та споруди	95	93	91	-2	-2
машини та обладнання	2,5	3,3	4	+0,8	-0,7
транспортні засоби	0,2	0,1	0,2	-0,1	+0,1
інші	2,3	3,6	4,8	+1,3	+1,2
Усього	100	100	100	-	-

На підставі даних таблиці 2.14 можемо зробити висновок, що переважна частка основних засобів підприємства припадає на основні засоби виробничого призначення: у 2019 році складають 98%, у 2020 та 2021 роках – 99% від основного складу основних засобів.

Найвагомішою часткою основних засобів виробничого призначення виступають машини та обладнання. У 2019 році вони складають 56,28% усього складу виробничих основних засобів, у 2020 році – 57%, на кінець 2021 року теж 57%.

На другому місці за вагомістю виступають будівлі та споруди: 2019 рік – 41,36%, 2020 - 2021 роки – 40%.

Основні засоби невиробничого призначення мають невелику питому вагу та з кожним роком вона знижується. У 2019 році цей показник дорівнював 2%, у 2020 році він знизився на 1 пункт, у 2021 році залишався не змінним.

У складі основних засобів невиробничого призначення найвагомішу частку займають будівлі та споруди. Але їх питома вага за аналізований період знизилась на 4 пункти.

Вартість машин та обладнання невиробничого призначення навпаки виросла на 1,5 пункти за 2019-2021 роки.

Основні засоби підприємства перебувають у постійному вартісному обороті. На першій стадії сформовані підприємством основні засоби беруть участь у процесі виробництва продукції, переносячи на неї частину своєї вартості. Триває амортизація конкретного об'єкта основних засобів до закінчення терміну його експлуатації. В процесі реалізації продукції сума амортизації нагромаджується на підприємстві, а потім спрямовується на відновлення діючих чи придбання нових видів основних засобів.

У процесі аналізу розраховують показники, які характеризують стан та рух основних засобів.

Технічний стан основних засобів підприємства характеризують такі показники як коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності.

Коефіцієнт зносу показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію (списана на витрати діяльності в попередніх періодах).

Коефіцієнт придатності – показник, зворотній до коефіцієнта зносу. Він показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі здійснення господарської діяльності (не перенесена на готову продукцію).

Коефіцієнт вибуття показує частку вартості основних засобів, які вибули за період, що аналізується, у загальній вартості основних засобів на початок цього періоду.

Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність оновлення, показує частку вартості основних засобів або їх окремих груп, що надійшли (введені в дію) за відповідний період, у загальній їх вартості.

Для характеристики забезпеченості підприємства основними засобами і їх стану визначають показники фондоозброєності і технічної озброєності праці на початок і кінець року [51].

Фондоозброєність праці – це обсяг виробничих основних засобів основного виду економічної діяльності у вартісному вимірі, що припадає на одного працівника підприємства.

Темпи зростання рівня технічної озброєності праці зіставляються з темпами зростання продуктивності праці. Бажано, щоб темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи зростання технічної озброєності праці. У протилежному випадку відбувається зниження фондівіддачі.

Алгоритм розрахунку показників, які характеризують стан та рух основних засобів підприємства наведено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Алгоритм розрахунку показників, які характеризують стан та рух основних засобів підприємства

Показник	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Вартість заново введених в дію нових основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів на кінець року}}$
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість вибулих основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів на початок року}}$
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Сума нарахованого зносу основних засобів за весь період їх експлуатації на початок (кінець) року}}{\text{Первісна вартість основних засобів за балансом на початок (кінець) року}}$
Коефіцієнт придатності	$\frac{\text{Залишкова вартість основних засобів на початок (кінець) кінець року}}{\text{Первісна вартість основних засобів на початок (кінець) року}}$

Продовження таблиці 2.15

1	2
Фондоозброєність	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}{\text{Середньооблікова чисельність робітників}}$
Технічна озброєність праці	$\frac{\text{Вартість активної частини основних засобів на початок (кінець) року}}{\text{Середньооблікова чисельність виробничого персоналу}}$

Розрахуємо основні показники технічного стану та руху основних засобів ВАТ «Дніпроенерго» й оцінимо динаміку їх зміни у звітному періоді (таблиця 2.16).

Таблиця 2.16 – Показники стану та руху основних засобів та динаміка їх змін АТ «ДТЕК Дніпроенерго» за 2019-2021 роки

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост	Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост
Вартість введених у дію нових основних засобів, тис. грн.	117722	172730	147284	55008	1,5	-25446	0,85
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	9095231	9254604	9389025	159373	1,02	134421	1,01
Коефіцієнт оновлення основних засобів	1,3	1,9	1,6	0,3	1,5	-0,3	0,8
Вартість вибулих основних засобів, тис. грн.	13589	13355	12863	-234	0,98	-492	0,96
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,2	0,1	0,1	-0,1	0,5	-	-
Сума нарахованого зносу, тис. грн.	7246575	7444907	7690186	198332	1,03	245279	1,03
Коефіцієнт зносу основних засобів	79,7	80	82	0,3	1	2	1,02
Коефіцієнт придатності	20,3	20	18	-0,3	0,99	-2	0,9
Фондоозброєність	217	210	202	-7	0,97	-8	0,96
Технічна озброєність праці	125	124	117	-1	1	-7	0,94

Проведемо аналіз розрахованих в таблиці 2.15 показників.

Коефіцієнт оновлення хоча і збільшився на 0,3% у 2020 році, у 2021 році становив 1,6%, що на 0,3% менше ніж у 2020 році.

Позитивна тенденція спостерігається при розгляді коефіцієнта вибуття. У 2019 році він склав 0,2%, у 2020 та 2021 роках він знизився на 0,1% і складав 0,1%.

Коефіцієнт зносу розраховується в динаміці. Збільшення коефіцієнту зносу звітного періоду у порівнянні з минулим періодом негативно характеризує роботу підприємства, а зменшення – навпаки позитивно.

Як ми бачимо протягом 2019-2021 років спостерігається негативна тенденція зросту коефіцієнту зносу основних засобів ВАТ «Дніпроенерго». У 2020 році він виріс на 0,3%, а у 2021 році вже на 2%.

Коефіцієнт придатності з 2019 року до 2021 року знизився на 2,3%.

Отже дані таблиці 2.16 засвідчують зниження придатності основних засобів підприємства, що є прямим наслідком їх зношеності.

Особливо це стосується активної частини основних засобів (виробничих машин та обладнання), знос яких відбувається більш високими темпами (таблиця 2.17).

Табл. 2.17 – Стан активної частини основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост	Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост
Коефіцієнт придатності	20,3	20	18	-0,3	0,99	-2	0,9
у тому числі: їх активної частини	18	17,7	16	-0,3	0,98	-2	0,9
Коефіцієнт зносу основних засобів	79,7	80	82	0,3	1	2	1,02
у тому числі: їх активної частини	85	85	89	-	-	4	1,05

Як ми бачимо із розрахунків протягом 2020 року показник зносу збільшився на 0,3%, а у 2021 році він збільшився ще на 2%, що негативно характеризує роботу підприємства. Знос виробничих машин та обладнання протягом аналізованого періоду складав 85-89%, відбувся приріст на 4%.

Ця обставина також свідчить про реальну загрозу скорочення виробничих потужностей підприємства, якщо не буде своєчасно проведене оновлення його основних засобів.

2.4 Аналіз показників оцінки ефективності використання необоротних активів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показники оцінки ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів поділяють на три групи:

- узагальнюючі;
- часткові;
- техніко-експлуатаційні.

До узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів відносять фондівдачу та рентабельність.

Показники фондівдачі та рентабельності основних засобів та нематеріальних активів дозволяють оцінити дві сторони економічної ефективності їх використання – кількісну і якісну. Однак кожен з них може підвищуватися або знижуватися на підприємстві за один і той же проміжок часу. Тому в процесі порівняльної оцінки ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів використовують інтегральні показники: перший та другий комплексні (інтегральні) показники ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів [51].

У процесі аналізу вивчають динаміку перелічених показників, виконання плану їхнього рівня, проводять міжгосподарські порівняння. Після цього вивчають фактори зміни їхньої величини (рисунок 2.6) [50].

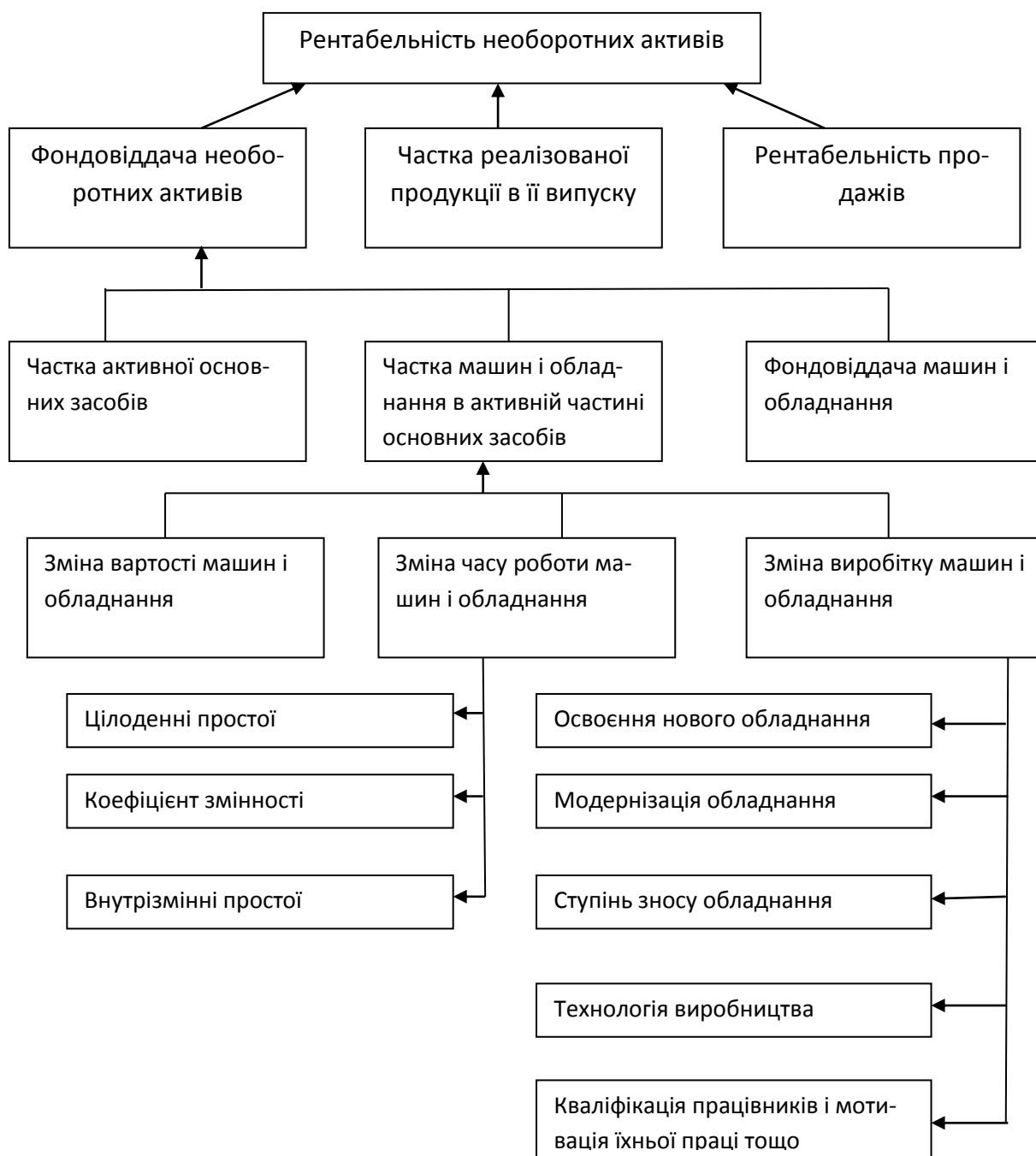

Рисунок 2.6 – Структурно-логічна модель факторного аналізу рентабельності фондів і фондівддачі

Алгоритм розрахунку показників ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів наведено в таблиці 2.18.

Таблиця 2.18 – Алгоритм розрахунку показників ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів

Показник	Ефект	Формула розрахунку
1	2	3
Фондовіддача	Виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих фондів.	$\frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$
Рентабельність необоротних активів	Показує скільки прибутку припадає на 1 грн. необоротних активів.	$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$
Перший комплексний (інтегральний) показник	Відображає умовний середній економічний ефект у вигляді виручки від реалізації та прибутку, який припадає на кожну гривню витрат, які вкладені в необоротні активи.	$\Phi E' = \sqrt{\Phi B \times \Phi P}, \quad (2.1)$ де ΦB – фондовіддача, ΦP – рентабельність.
Другий комплексний (інтегральний) показник		$\Phi E'' = \sqrt[3]{\Phi B \times \Phi P \times \Phi T}, \quad (2.2)$ де ΦT – рівень ефективності використання необоротних активів при здійсненні трудової діяльності.

Часткові показники характеризують економічну ефективність використання окремих груп і елементів основних засобів. До них належать:

- виручка від реалізації продукції на 1 грн. активної частини основних засобів;
- рентабельність на 1 грн. активної частини основних засобів;
- інтегральний показник ефективності використання активної частини основних засобів.

Індекс інтегрального показника характеризує збільшення або зменшення інтегральної ефективності використання активної частини основних засобів за звітний рік у порівнянні з попереднім (базовим) періодом.

Розрахунок показників ефективності використання основних засобів та динаміки їх змін аналізованого підприємства наведені в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19 – Розрахунок показників ефективності використання основних засобів та динаміки їх змін АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост	Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрост
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Виручка від реалізації, тис. грн.	4210710	6227870	8622309	2017160	1,5	2394439	1,4
2.Прибуток (збиток), тис. грн.	-274208	312321	534173	38113	1,1	221852	1,7
3.Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1886187,5	1829176,5	1754268	-57011	0,97	74908,5	0,96
4.Фондовіддача основних засобів, тис. грн.	2,2	3,4	4,9	1,2	1,5	1,5	1,4
5.Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	-15	17	30	2	1,1	13	1,8
6.Середньооблікова чисельність працівників, чол.	8692	8700	8671	8	1	-29	0,99
7.Продуктивність праці, тис. грн.	484	716	994	232	1,5	278	1,4
8.Рівень ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності.	0,0003	0,0003	0,0005	-	-	0,0002	1,7
9. Перший комплексний (інтегральний) показник ефективності використання основних засобів, тис. грн.	18	7,6	12	-10,4	0,4	4,4	1,6
10. Другий комплексний (інтегральний) показник ефективності використання основних засобів, тис. грн.	0,46	0,26	0,42	-0,2	0,6	0,16	1,6

За аналізований період фондівддача основних засобів зросла у 2020 році на 1,2 тис. грн., у 2021 році ще на 1,5 тис. грн. Рентабельність основних засобів у 2021 році порівняно з 2019 роком зросла вдвічі.

Якщо розглядати інтегральні показники, з трьох періодів відносно кращі показники використання основних засобів були у 2019 році, де перший інтегральний показник складає 18 тис. грн., другий – 0,46 тис. грн. У 2020 році перший інтегральний показник зменшився на 60%, але у 2011 році він зріс на 60% порівняно з 2020 роком. Але значення 2019 року не досяг.

Така ж тенденція проглядається у зміні другого інтегрального показника ефективності використання основних засобів. Відбулося зниження у 2020 році на 40% та збільшення у 2021 році на 60%.

Зіставлення індексів фондівддачі, рентабельності і інтегральної ефективності використання основних засобів, розрахованих до вартості активної частини основних засобів, з індексом узагальнюючих показників дозволить виявити резерви росту фондівддачі і рентабельності за рахунок кращого використання їх активної частини (таблиця 2.20).

Таблиця 2.20 – Розрахунок інтегрального показника оцінки використання активної частини основних засобів АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрос т	Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрос т
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Виручка від реалізації, тис. грн.	4210710	6227870	8622309	2017160	1,5	2394439	1,4
2.Прибуток (збиток), тис. грн.	-274208	312321	534173	38113	1,1	221852	1,7
3.Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1886187,5	1829176,5	1754268	-57011	0,97	74908,5	0,96
У тому числі: 3.1.активної частини, тис. грн.	1024407	1016519	953240	-7888	0,99	-63279	0,94

Продовження таблиці 2.20

1	2	3	4	5	6	7	8
4. Частка активної частини основних засобів у загальній їх вартості, %	50	56	54	6	1,12	-2	0,96
5. Фондовіддача основних засобів, тис. грн.	2,2	3,4	4,9	1,2	1,5	1,5	1,4
У тому числі: 5.1. активної частини, тис. грн.	4,1	6,1	9	2	1,5	2,9	1,5
6. Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	-15	17	30	2	1,1	13	1,8
У тому числі: 6.1. активної частини, %	-27	31	56	58	1,1	25	1,8
7. Перший комплексний (інтегральний) показник ефективності використання основних засобів, тис. грн.	18	7,6	12	-10,4	0,4	4,4	1,6
У тому числі: 7.1. активної частини, тис. грн.	10,5	13,8	22	3,3	1,3	8,2	1,6

Розрахунки свідчать, що використання і активної частини основних засобів у 2021 році у порівнянні з минулими роками покращилося. На це вказує збільшення інтегрального показника на 11,5 тис. грн., або 114%. Тенденція зміни цих показників пояснюється збільшенням розміру фондовіддачі та рентабельності активної частини основних засобів відповідно на 122% і 107%.

Розглянемо показники ефективності використання нематеріальних активів, для цього побудуємо таблицю 2.21.

Таблиця 2.21 – Розрахунок показників ефективності використання нематеріальних активів та динаміки їх змін АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020 від 2019 року		2021 від 2020 року	
				Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрос т	Відхилення (+,-) абс., тис. грн..	Кзрос т
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Виручка від реалізації, тис. грн.	4210710	6227870	8622309	2017160	1,5	2394439	1,4
2.Прибуток (збиток), тис. грн.	-274208	312321	534173	38113	1,1	221852	1,7
6.Середньорічна вартість нематеріальних активів, тис. грн.	7396	8550,5	7043,5	1154,5	1,2	-1507	0,8
7.Фондовіддача нематеріальних активів, тис. грн.	569	728	1224	159	1,3	496	1,7
8. Рентабельність (збитковість) нематеріальних активів, %	-37	36,5	76	-0,5	0,99	39,5	2
9.Середньооблікова чисельність працівників, чол.	8692	8700	8671	8	1	-29	0,99
10.Продуктивність праці, тис. грн.	484	716	994	232	1,5	278	1,4
14. Рівень ефективності використання нематеріальних активів при здійсненні трудової діяльності.	0,07	0,08	0,14	0,01	1,1	0,6	1,75
15. Перший комплексний (інтегральний) показник ефективності використання нематеріальних активів, тис. грн.	145	163	305	18	1,1	142	1,9
16. Другий комплексний (інтегральний) показник ефективності використання нематеріальних активів, тис. грн.	11	13	24	2	1,2	11	1,8

Усі показники ефективності використання нематеріальних активів мають позитивну тенденцію. Показники фондівдачі та рентабельності у 2021 році порівняно з 2019 роком зросли на 100%.

Перший та другий комплексні показники ефективності використання нематеріальних активів теж збільшуються з року в рік (перший на – 110%, другий на – 118%).

Висновки до 2 розділу

1 У другому розділі нами було розглянуто основні види діяльності АТ «ДТЕК Дніпроенерго». Джерела надходження сировини та основні клієнти.

2 Представлена структура майна підприємства за 2019-2021 роки. З'ясовано, що відбулося зростання загальної вартості майна на 1210196 тис. грн., або 35,96%. Вартість необоротних та оборотних активів у загальній вартості майна теж збільшилися відповідно на 29,31% і 48,71%.

3 Оцінено фінансовий стан підприємства. Розраховані показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності АТ «ДТЕК Дніпроенерго». З'ясовано, що абсолютно ліквідним баланс товариства назвати не можна бо грошові кошти на рахунках за 2019-2021 роки не покривають кредиторську заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2021 році порівняно з 2019 роком зменшився на 67%.

Коефіцієнт автономії вищий за нормативне значення, але не стабільний. У 2020 році відбувся спадок на 3%, у 2021 році збільшення на 2%.

Показники ділової активності АТ «ДТЕК Дніпроенерго» мають позитивну динаміку. Проаналізувавши показники рентабельності можна зробити висновки, що протягом 2019-2021 років величина чистого прибутку, що припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи зростає: у 2020 році в 0,6 раз у 2021 році – 1,2 рази.

4 Аналіз складу та структури необоротних активів показав, що необоротні активи АТ «ДТЕК Дніпроенерго» у 2020 році збільшилися на 20%. У 2021

році теж спостерігався зріст необоротних активів на 10%, але темп зросту впав на 10 пунктів.

Найбільш питому вагу у складі необоротних активів підприємства займали основні засоби: у 2019 році вони склали 83% усіх необоротних активів, у 2020 році відбулося зменшення питомої ваги основних засобів на 15%, у 2021 році ще на 9%. На кінець 2021 року вони склали 1698839 тис. грн. або 59% складу необоротних активів.

З ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Шляхи удосконалення управління необоротними активами підприємства

З точки зору економіки ефективність – це показник, що характеризує результативність діяльності економічних систем [48].

Сталий розвиток підприємства у тривалій перспективі, забезпечення його конкурентоспроможності в умовах посилення ринкової боротьби неможливі без цілеспрямованого формування адекватного техніко-технологічного й організаційного рівня компанії. Водночас реалізація стратегічних планів, спрямованих на досягнення довгострокових цілей компанії, полягає в розробленні та впровадженні відповідних продуктових, технічних, технологічних, організаційних та інших інновацій. Отже, планування організаційно-технічного розвитку (ОТР) підприємства безпосередньо пов'язане з його інноваційною діяльністю, а результати останньої знаходять своє відображення в організаційно-технічному рівні виробництва.

Організаційно-економічний механізм розглядається в якості засобу реалізації стратегії стабілізації фінансового стану, яка містить у собі розробку поведінки підприємства у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, припускає не тільки врахування, рефлексивне відстеження впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища й поведінки конкурентів, але й формування програми дій.

Планування організаційно-технічного розвитку повинне базуватись на наступних принципах:

- цілеспрямованість;
- високий науковий рівень;
- комплексність;
- безперервність.

Перший принцип означає, що план підприємства повинний бути направ-

лений на досягнення високих кінцевих результатів, тобто на максимізацію прибутку в довгостроковій перспективі. Він зобов'язує концентрувати прибуток ресурсів на найважливіших інноваційних проектах.

Принцип високого наукового рівня вимагає вносити до плану ті заходи, що відповідають сучасному рівню розвитку науки і техніки, перевищують його, забезпечують різке підвищення ефективності виробництва.

Принцип комплексності означає охоплення всіх підрозділів підприємства та всіх напрямлень розвитку науки і техніки, впровадження нових і підвищення якості випускаючих видів продукції, комплексної механізації та автоматизації виробництва, удосконалення організації виробництва, праці і управління та ін. Він передбачає узгодженість в часі та просторі всіх стадій процесу: науки-виробництва-збуту.

Принцип безперервності обумовлює обов'язкове забезпечення стратегічних та поточних планів, їх взаємозв'язок.

Підвищення ефективності діяльності підприємства ґрунтується на досягненнях науки і техніки, передового, вітчизняного і зарубіжного досвіду. Наскільки більш цілеспрямовано та ефективніше використовуються новітні досягнення науки і техніки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні (щодо виробничих) соціальні завдання життєдіяльності суспільства.

Науково-технічний прогрес (НТП) у буквальному розумінні означає безперервний процес розвитку науки і техніки; у ширшому, суттєво-змістовому значенні – це постійний процес створення нових і вдосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва та кінцевої продукції із використанням досягнень науки [49].

У межах стратегії стабілізації фінансового стану енергогенеруючих компаній нами запропонована поетапна реалізація відповідних заходів (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Поетапна реалізація заходів стабілізації фінансового стану енергогенеруючих компаній

Етап	Заходи стосовно стабілізації фінансового стану	Очікувані результати
I етап (до 2015 року)	- реформування форм власності і розвиток конкурентного середовища на ринку послуг електропостачання; - фінансування оновлення рухомого складу та матеріально-технічної бази обслуговування; - підвищення зарплатомісткості у собівартості продукції і платоспроможного попиту населення на послуги електропостачання; - створення гнучкої системи регулювання тарифів, яка враховувала б інтереси кінцевого споживача; - формування ефективної податкової та кредитної політики стосовно підприємств енергогенеруючої галузі; - посилення контролю за фінансовими потоками у сфері електропостачання.	Розширення ринку послуг, підвищення якості обслуговування вітчизняних підприємств та населення, забезпечення протидії спаду обсягів надання послуг та руйнуванню ресурсного потенціалу, досягнення позитивних фінансових результатів функціонування підприємства.
II етап (до 2020 року)	- формування єдиного правового поля діяльності енергогенеруючих компаній з урахуванням міжнародних норм; - активне фінансування інновацій та запровадження ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій; - відновлення інвестиційної тарифної складової для забезпечення розширеного відтворення виробничих фондів; - впровадження необхідних заходів захисту і підтримки діяльності українських підприємств і підприємців на зовнішніх ринках при введенні міжнародними організаціями і урядами окремих держав нових, більш жорстких економічних, технічних та інших вимог; - удосконалення антимонопольного регулювання; - узгодження інтересів і об'єднання зусиль держави і бізнесу.	Розширення джерел формування фінансових ресурсів підприємств, досягнення ними такого рівня фінансової стійкості, що зумовлює поступове економічне зростання і розширене відтворення на власній фінансовій основі, підвищення привабливості енергогенеруючих компаній як сфери бізнесу та інвестицій.
III етап (до 2025 року)	- Підвищення конкурентоспроможності національних компаній на міжнародних ринках; - вихід на світовий техніко-технологічний рівень; - подальший розвиток конкурентного середовища та забезпечення комплексного обслуговування споживачів на базі впровадження логістичних принципів організації процесу; - створення та розвиток стратегічних альянсів.	Зміцнення фінансового стану, завдяки об'єднанню інтелектуального, фінансового і виробничого капіталу; поява умов для поглибленого дослідження конкурентів і підвищення конкурентоспроможності, оптимізація управління ризиками фінансової стійкості, формування відповідного ділового середовища.

Результати дослідження стану та динаміки необоротних активів підприємства свідчать, що частка необоротних активів традиційно є високою, а найбі-

льшу частку в складі необоротних активів підприємства посідають основні засоби; у структурі основних засобів переважають машини та будинки, споруди й обладнання; головним джерелом фінансування необоротних активів є власні кошти підприємств, що, в цілому, характерно для сучасного розвитку вітчизняної економіки.

Проведемо оцінку співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України в 2017-2021 роках (таблиця 3.2) та співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019-2021 роках.

Таблиця 3.2 – Співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України в 2017-2021 роках

Рік	Необоротні активи, млрд. грн.	Поточні зобов'язання, млрд. грн.	Співвідношення між необоротними активами та поточними зобов'язаннями
2017	1253,81	1021,61	1,23
2018	1552,06	1449,43	1,07
2019	1749,24	1705,41	1,03
2020	1384,55	1298,26	1,07
2021	1443,19	1380,55	1,05

Виходячи з даних таблиці 3.2 бачимо, що співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України до 2019 року включно знижується, у 2020 році спостерігається незначний зріст, але у 2021 році ми знову бачимо зниження коефіцієнту (рисунк 3.1).

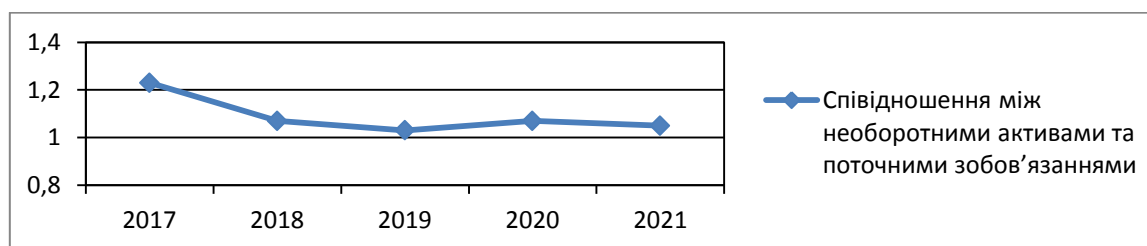

Рисунок 3.1 – Динаміка показника співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України в 2017 – 2021 роках

Розглянемо співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019-2021 роках (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019-2021 роках

Рік	Необоротні активи, тис. грн.	Поточні зобов'язання, тис. грн.	Співвідношення між необоротним активами та поточними зобов'язаннями
2019	2236581	1464176	1,5
2020	2643860	1858148	1,4
2021	2892227	1686326	1,7

Виходячи з даних таблиці 3.3 бачимо, що співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань АТ «ДТЕК Дніпроенерго» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшилося (рисунок 3.2).

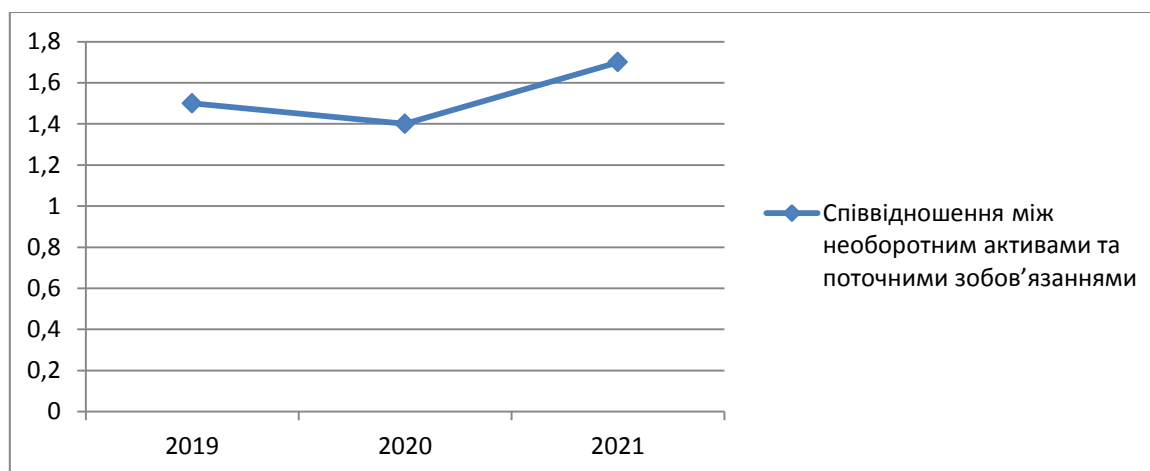

Рис. 3.2 – Динаміка показника співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019 - 2021 рр.

Основними напрямками підвищення ефективності використання необоротних активів підприємством є такі:

- 1 Формування необхідного рівня інтенсивності оновлення окремих груп операційних необоротних активів за рахунок правильно обраної амортизаційної політики.

2 Визначення необхідного обсягу оновлення операційних необоротних активів.

3 Вибір найефективніших форм оновлення окремих груп необоротних активів.

4 Установка, монтаж та введення в експлуатацію основних виробничих фондів по можливості одночасно.

5 Збільшення капітальних вкладень в активну частину основних виробничих фондів підприємства.

6 Максимально можливе використання продуктивності та потужності наявного на підприємстві парку обладнання.

7 Максимально можливе використання календарного фонду часу згідно з технічними характеристиками обладнання.

8 Забезпечення належного обслуговування та дотримання необхідних умов експлуатації обладнання.

9 Застосування комбінованого способу організації виробничих процесів на підприємстві.

10 Включення до виробництва незадіяних виробничих фондів.

11 Рівномірне завантаження основних виробничих фондів протягом дня.

12 Підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого основні виробничі фонди персоналу.

Одним з важливих важелів ефективного управління необоротними активами є їх правильна політика фінансування.

Політика фінансування необоротних активів складається з чотирьох основних етапів, які мають чітку послідовність: визначення напрямів та обсягів фінансування, визначення способів залучення джерел фінансування, пошук та відбір джерел фінансування й оптимізація джерел фінансування.

Перший етап формування політики фінансування необоротних активів полягає у визначенні необхідного обсягу фінансування з урахуванням потреб підприємства в необоротних активах. При цьому визначення потреби в необоротних активах здійснюється у грошовому вимірі у такій послідовності: визна-

чення потреби в основних засобах, нематеріальних активах, інших необоротних активах, загальній сумі необоротних активів. Важливим напрямом роботи на цьому етапі є пошук можливостей зниження потреби в необоротних активах. Ці можливості пропонуємо називати «альтернативні варіанти покриття потреби в необоротних активах».

На другому етапі – визначенні способів залучення джерел фінансування – виділено дві стадії: визначення можливості здійснення фінансування шляхом використання того чи іншого методу та відбір форм фінансування в межах обраного методу фінансування. На першій стадії пропонується враховувати низку зовнішніх (правові обмеження; загальноекономічна ситуація в країні; розвиток кредитно-фінансової системи у державі; податкова політика та ін.) та внутрішніх (форма власності, організаційно-правова форма підприємства, обсяг товарообороту, прибутковість діяльності, стадія життєвого циклу підприємства, об'єкт фінансування) чинників при визначенні можливості використання підприємством того чи іншого способу залучення джерел фінансування. Друга стадія полягає у виборі форм фінансування в межах обраного методу фінансування. Існування значної кількості різних форм фінансування в межах одного методу пов'язано з різними умовами залучення кожної з них.

Третій етап формування політики фінансування необоротних активів пов'язаний з вибором джерел фінансування. У межах цього етапу можливо застосовувати методичний підхід, в основу якого покладено ієрархічний багаторівневий механізм поєднання декількох класифікаційних ознак у контексті політики фінансування. З цією метою виділено класифікаційні ознаки джерел фінансування, які найбільше відповідають цілям політики фінансування необоротних активів, а саме: за місцем формування; за відношенням власності до джерел фінансування; за рівнем ризику; за об'єктами фінансування.

Пропонуємо розглядати класифікаційні ознаки відповідно до їхньої ієрархічної підпорядкованості, у межах якої існує чотири рівні. На кожному з них відбувається перерозподіл джерел фінансування відповідно до визначеної класифікаційної ознаки (за місцем формування, за відношенням власності на дже-

рела фінансування, за рівнем ризику, за об'єктами фінансування), що за сутністю являє собою послідовний процес пошуку та відбору джерел фінансування необоротних активів. Зазначена ієрархія класифікаційних ознак джерел фінансування дозволяє вирішити певні завдання політики фінансування, а саме від завдання, звідки взяти необхідні кошти, до з'ясування, які джерела на які необоротні активи варто спрямувати. Наведена ієрархія класифікації джерел фінансування в контексті політики фінансування необоротних активів не є чітко фіксованою. Вона є гнучкою, може корегуватися відповідно до потреб підприємства та доповнюватися ознаками «за терміном використання», «за вартістю залучення» та «за цілями фінансування».

Оцінити наслідки застосування визначених джерел фінансування та дати відповідь щодо доцільності їх використання дозволяє заключний етап здійснення політики фінансування необоротних активів – оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів, яку пропонується проводити використовуючи адаптований до потреб політики фінансування необоротних активів метод багатокритеріальної оптимізації – метод одночасного вводу критеріальних обмежень. Критерії оптимізації джерел фінансування обрано відповідно до цілей політики фінансування, а саме: відповідність сформованих коштів інвестиційним потребам підприємства, мінімізація часу на залучення джерел фінансування, мінімізація витрат, пов'язаних з отриманням фінансування, відповідність структури джерел фінансування цільовій фінансовій структурі капіталу підприємства.

Обсяг сформованих джерел фінансування необоротних активів має дорівнювати визначеному обсягу потреби у коштах, при цьому перевищення або нестача є небажаним результатом, тому оптимальним є той варіант, що має найменший квадрат відхилення сформованих джерел від потрібного. Критерій мінімізації часу на залучення джерел фінансування та мінімізації витрат, пов'язаних з отриманням фінансування, вже у назві мають визначену спрямованість – на мінімізацію. Критерій відповідності структури джерел фінансування цільовій фінансовій структурі капіталу вважає оптимальним той варіант фінансуван-

ня, що має найменший квадрат відхилення від цільової фінансової структури капіталу. На основі зазначених критеріїв формулюється задача багатокритеріальної оптимізації. Для її розв'язання пропонуємо алгоритм проведення оптимізації джерел фінансування необоротних активів, який включає в себе декілька етапів.

Перший етап пов'язаний із формуванням усіх можливих альтернатив. Вони утворюються із різних джерел фінансування, що характеризуються певним обсягом коштів, часом на залучення, вартістю залучення та фінансовою структурою. На другому етапі відбувається відсів тих альтернатив, які не забезпечують отримання фінансування у потрібному обсязі. На третьому – відбувається визначення меж варіації кожної з цільових функцій на множині ефективних альтернатив. На четвертому – будується узагальнена адитивна функція цінності. На п'ятому – визначається така допустима альтернатива, яка відповідає мінімуму узагальненої адитивної функції цінності. На шостому етапі або приймається альтернатива x^1 за найоптимальнішу, або за кожною з цільових функцій вказуються такі припустимі рівні ξ_k , що вважаються задовільними. На сьомому етапі визначається реальність знайдених на попередньому етапі припустимих рівнів критеріальних показників та здійснюється їх корегування чи то в бік покращення, якщо вони є реальними, чи то – послаблення, щоб зробити реальними. На восьмому – знаходиться така ефективна альтернатива x^2 , яка відповідала б реальним припустимим рівням усіх критеріальних показників. На дев'ятому етапі, якщо неможливо обрати ефективну альтернативу x^2 за розв'язок багатокритеріальної задачі, необхідно здійснити корегування первісних припустимих рівнів цільових функцій ξ_k . У результаті робиться висновок про завершення процесу або необхідно повернутися до сьомого етапу з новими значеннями припустимих рівнів цільових функцій.

Практична цінність запропонованого методичного підходу в тому, що його застосування дає можливість підприємствам формувати економічно обґрунтовану ефективну політику фінансування необоротних активів.

Для оцінки ефективності політики фінансування необоротних активів, яку проводять підприємства, рекомендується застосовувати комплексний підхід, заснований на використанні сукупності різноспрямованих показників.

Пропонуємо наступну комплексну систему оцінки ефективності політики фінансування необоротних активів підприємств залежно від цілей її формування, що базується на багатокритеріальному підході.

В процесі господарської діяльності відбувається постійна трансформація активів і, очевидно, будь-який об'єкт активів може мати два джерела фінансових ресурсів: власні та залучені.

При аналізі показників активів підприємства порівнянням абсолютних величин в динаміці та оцінкою зміни структури обмежуватися не можна, оскільки їх не досить для з'ясування характерних рис і особливостей об'єктів, що вивчаються.

Більш глибоким є аналіз наявності та стану активів підприємства на основі розрахунку відносних показників, що дає можливість вивчити кількісні співвідношення між різнойменними показниками.

У процесі подальшого дослідження здійснюють оцінку ефективності змін структури і динаміки активів підприємства за величиною результативних показників ефекту і ефективності господарської діяльності та щодо їх формування за рахунок окремих джерел фінансових ресурсів.

Ефективна господарська діяльність потребує створення відповідних взаємозв'язків між активами та фінансовими ресурсами, залученими для їх формування (рисунки 3.3).

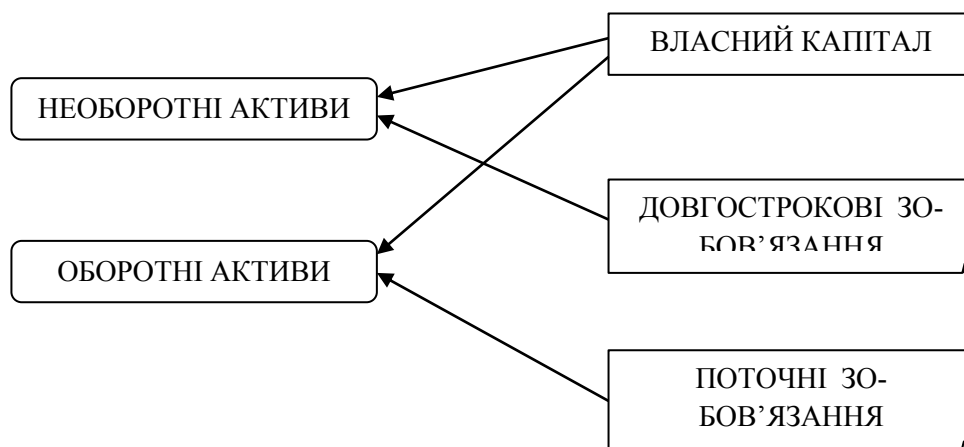

Рисунок 3.3 – Основні взаємозв'язки між активами та джерелами їх формування

Формування необоротних активів та частини оборотних активів щодо залишків виробничих запасів має повністю фінансуватись за рахунок джерел фінансових ресурсів власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Товарні запаси, дебіторська заборгованість і грошові кошти повинні покриватися поточними зобов'язаннями.

Отже, на підприємстві мають бути виконані дві умови:

$$\frac{\text{Необоротні активи (НА)}}{\text{Довгострокові фінансові ресурси (ВК + ДЗ)}} \leq 1 \quad (3.1)$$

$$\frac{\text{Оборотні активи (ОА)}}{\text{Поточні зобов'язання (ПЗ)}} \geq 1 \quad (3.2)$$

Проаналізуємо чи виконуються ці умови на ВАТ «Дніпроенерго» за аналізований період:

$$2019 \text{ рік: } 2236581 / (1843377 + 34468) = 1,19 > 1;$$

$$1127006 / 1464176 = 0,08 < 1.$$

$$2020 \text{ рік: } 2643860 / (2158813 + 77876) = 1,18 > 1;$$

$$1524074 / 1858148 = 0,8 < 1.$$

$$2021 \text{ рік: } 2892227 / (2483802 + 314882) = 1 = 1;$$

$$1675957 / 1686326 = 1 = 1.$$

Таким чином можна зробити висновок, що у 2019 та 2020 роках не виконувались вищезгадані умови. Спостерігається не стійке фінансове становище і порушуються умови стабільного функціонування. У 2021 році ситуація почала вирівнюватись. Значення коефіцієнтів дорівнює нормативному.

Оцінку стану формування необоротних активів можна здійснювати за окремими ознаками (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Типи формування необоротних активів відносно джерел фінансових ресурсів

Типи формування	Джерела фінансових ресурсів	Розрахунок оцінки
1. Абсолютний	ВКП	Необоротні активи (НА) $\leq$ ВКП Надлишок ВКП $\text{ВКП} / \text{НА} > 1,0$
2. Нормальний	ВПК	$\text{ВКП} < \text{Необоротні активи} \leq \text{ВПК}$ Надлишок ВПК $\text{ВПК} / \text{НА} > 1,0$
3. Нестійкий	ВДЗ	$\text{ВПК} < \text{Необоротні активи} \leq \text{ВДЗ}$ Надлишок ВДЗ $\text{ВДЗ} / \text{НА} > 1,0$
4. Кризовий	ВДЗ	Необоротні активи $>$ ВДЗ Нестача ВДЗ $\text{ВДЗ} / \text{НА} < 1,0$
де ВКП – власний капітал; ВПК – власний і прирівняний до нього капітал; ВДЗ – власний і прирівняний до нього капітал та довгострокові зобов'язання		

Визначимо типи формування необоротних активів на нашому підприємстві за аналізований період 2019 – 2021 роки:

– ВКП: 2019 рік – 1843377 тис. грн.; 2020 рік – 2158813 тис. грн.; 2021 рік – 2483802 тис. грн.

– ВПК: 2019 рік – 1843377 тис. грн.; 2020 рік – 2158813 тис. грн.; 2021 рік – 2483802 тис. грн.

– ВДЗ: 2019 рік – 1877845 тис. грн.; 2020 рік – 2236689 тис. грн.; 2021 рік – 3158684 тис. грн.

2019 рік: 2236581 тис. грн. > 1877845 тис. грн.

Необоротні активи > ВДЗ

Надлишок ВДЗ = 1,19 > 1,0 – Кризовий тип формування

2020 рік: 2643860 тис. грн. > 2236689 тис. грн.

Необоротні активи > ВДЗ

Надлишок ВДЗ = 1,18 > 1,0 – Кризовий тип формування

2021 рік: 2483802 тис. грн. < 2892227 тис. грн. < 3158684 тис. грн.

Надлишок ВДЗ

ВДЗ / НА = 1,0 – Нестійкий тип формування.

Щоб визначити суму необоротних активів (НА), що створені за рахунок власного капіталу, необхідно від їх загальної балансової вартості відняти інвестовані в них довгострокові зобов'язання (ДЗ). Частки необоротних активів, які формувались за рахунок власного капіталу (ВНА) і залучено капіталу (ЗНА), визначають у такий спосіб:

$$\text{ВНА} = (\text{НА} - \text{ДЗ}) / \text{НА}; \text{ЗНА} = \text{ДЗ} / \text{НА}; \text{ВНА} + \text{ЗНА} = 1,0 \quad (3.3)$$

Підрахуємо показники ВАТ «Дніпроенерго» за аналізований період 2019 – 2021 роки:

2019 рік: $\text{ВНА} = (2236581 - 34468) / 2236581 = 0,98;$

$\text{ЗНА} = 0,02.$

2020 рік: $\text{ВНА} = (2643860 - 77876) / 2643860 = 0,96;$

$\text{ЗНА} = 0,04.$

2021 рік: $\text{ВНА} = (2892227 - 314882) / 2892227 = 0,89;$

$\text{ЗНА} = 0,11.$

Таким чином, можна зробити висновок, що частка необоротних активів, яка формувалась за рахунок власного капіталу була вищою за частку залученого капіталу.

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівню фінансового ризику та термінів залучення капіталу пов'язана з вибором більш дешевих

джерел фінансування активів підприємства. Відповідно до призначення активи підприємства з урахуванням часу поділяють на три групи:

- необоротні активи;
- постійна частина оборотних активів;
- змінна частина оборотних активів.

У процесі фінансування підприємства використовують різні інструменти довгострокового фінансування: традиційні і нетрадиційні (рисунк 3.4).

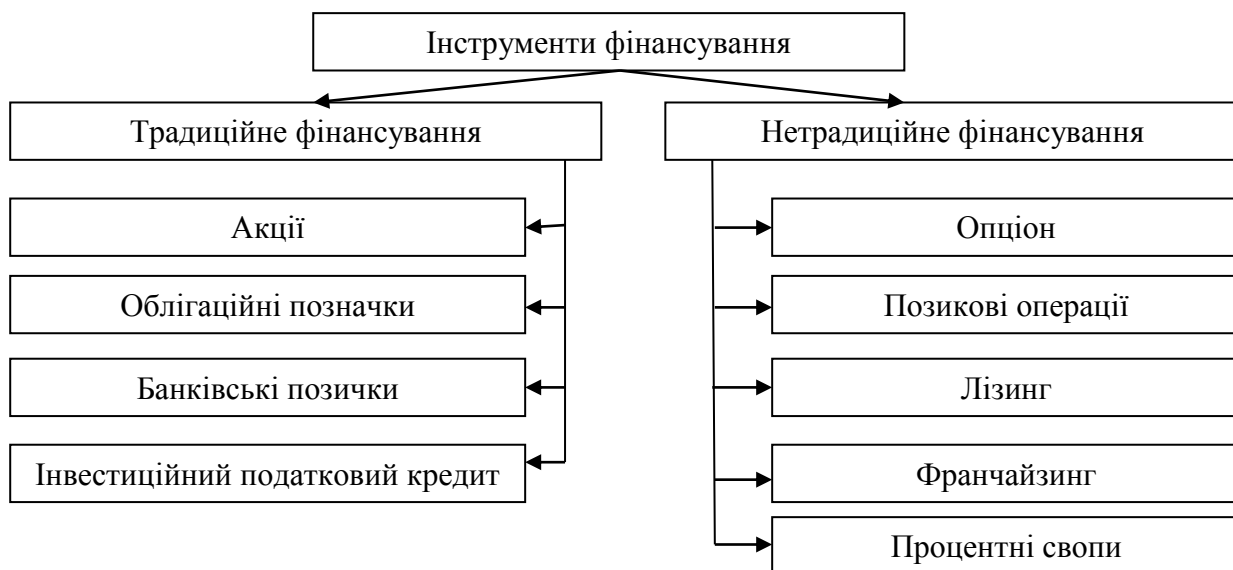

Рисунок 3.4 – Інструменти довгострокового фінансування підприємства

3.2 Застосування лізингу для оновлення основних засобів

Особливу увагу при обґрунтуванні напрямів активізації спрямування інвестицій в основні фонди енергогенеруючих підприємств та удосконалення механізмів інвестування потрібно надати питанню запровадження та активного використання лізингу. Лізинг має ряд переваг над іншими джерелами фінансування оновлення основних засобів енергогенеруючих підприємств. Мова йде насамперед про те, що в процесі лізингу одержуються не кошти, а конкретні засоби, які мають техніко-економічні характеристики, чітко визначені самим під-

приємством. Це надає змогу відразу приступати до використання приладів і з одержаної виручки поступово розраховуватись з лізингодавцем. А оскільки терміни і розмір виплати є предметом взаємної домовленості сторін, то можна досить гнучко враховувати інтереси кожного партнера. У роботі розроблена структурна схема організації фінансового лізингу для оновлення основних фондів енергогенеруючих підприємств, у якій встановлений порядок укладання та механізм реалізації лізингової угоди, визначені сторони угоди та їх функції, передбачена участь в угоді страхових компаній.

Вважаємо, що можливо застосування лізингу не тільки для придбання нової техніки, але і для ремонту тієї, яка вже використовується, запропонована схема здійснення ремонту несправної техніки енергогенеруючих підприємств з використанням лізингового механізму (рисунок 3.5).

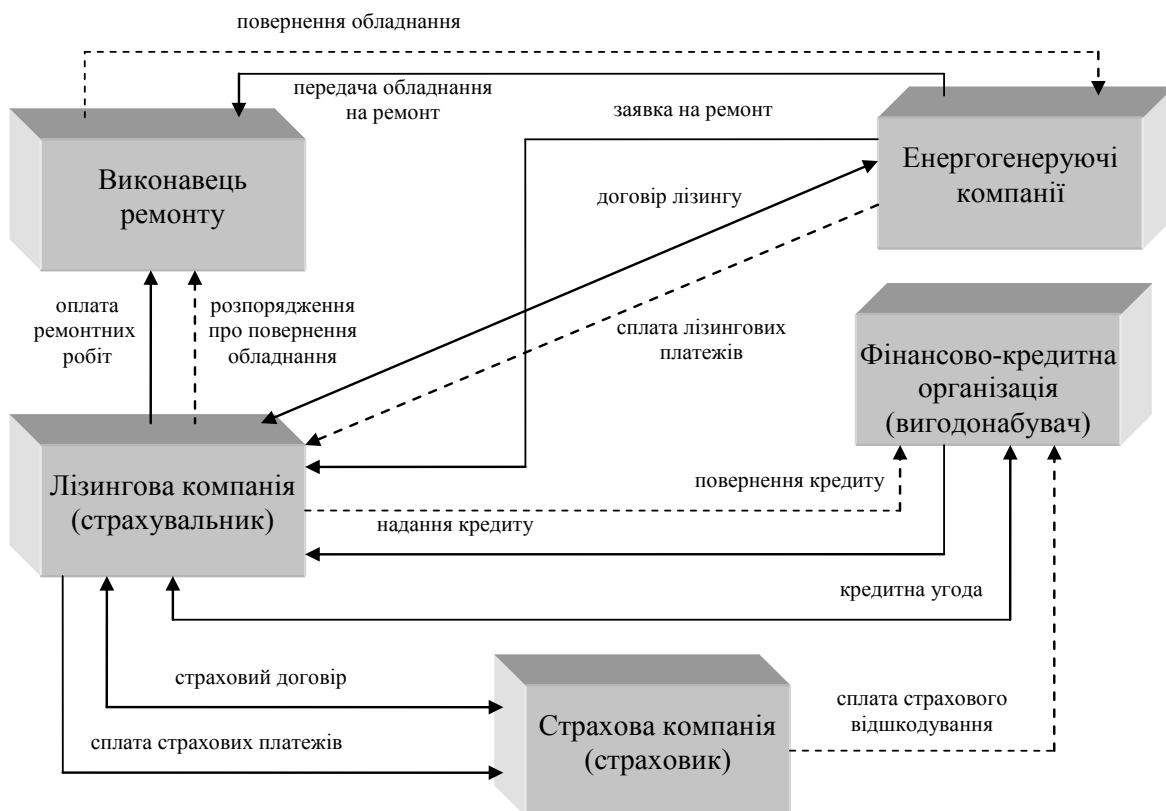

Рисунок 3.5 - Схема організації лізингу для здійснення ремонту основних фондів енергогенеруючих підприємств

Основним критерієм доцільності здійснення лізингових операцій є визначення їх ефективності. Воно необхідно для розрахунку вигідності лізингової операції у порівнянні з іншими формами фінансово-господарських операцій та проведення детального аналізу співвідношення доходів від проведення лізингових операцій з одноразовими та поточними витратами на їх отримання при різноманітних умовах угоди.

Однією з найважливіших особливостей при визначенні ефективності лізингової операції є визначення економічного ефекту для основних її суб'єктів – лізингодавця та лізингоотримувача. Для кожного з них формується свій критерій ефективності. Лізингоотримувачу слід визначити, чи менші лізингові платежі за товар, ніж його придбання на умовах позики, а лізингодавцеві слід розрахувати такий розмір лізингових платежів, щоб отримати прийнятний для себе розмір прибутку та рентабельність операції.

Визначення ефективності лізингових угод починається з оптимізації розміру комісійної винагороди, яка є однією з визначальних складових загальної ефективності цих угод. Немає необхідності здійснювати весь обсяг розрахунків для підтвердження ефективності лізингової форми фінансування, достатньо лише за допомогою програмного забезпечення визначити оптимальний розмір комісійної винагороди (для лізингодавця такий, щоб забезпечував йому прибуток від здійснення цієї операції; для лізингоотримувача – щоб придбання майна на умовах лізингу було дешевшим, ніж придбання за рахунок банківського кредиту).

Проведемо розрахунок лізингових та кредитних платежів за схемою ануїтету та порівняємо їх (таблиці 3.5 і 3.6).

В лізинг підприємство бере одновальну турбіну вартістю 400 тис. грн., лізинговий відсоток 20 % , термін лізингу по підрахункам складає 31 місяць.

Таблиця 3.5 - Розрахунок лізингових платежів за схемою аннуїтет, грн.

Місяць	Залишок основно-го боргу на початок періоду	Погашення основного боргу	Сума погашення відсотків	Загальний лізинговий платіж
1	2	3	4	5
1	400000,00	9960,30	6666,67	16626,97
2	390039,70	10126,31	6500,66	16626,97
3	379913,39	10295,08	6331,89	16626,97
4	369618,31	10466,67	6160,31	16626,97
5	359151,64	10641,11	5985,86	16626,97
6	348510,53	10818,46	5808,51	16626,97
7	337692,07	10998,77	5628,20	16626,97
8	326693,30	11182,08	5444,89	16626,97
9	315511,22	11368,45	5258,52	16626,97
10	304142,77	11557,92	5069,05	16626,97
11	292584,84	11750,56	4876,41	16626,97
12	280834,29	11946,40	4680,57	16626,97
13	268887,89	12145,51	4481,46	16626,97
14	256742,38	12347,93	4279,04	16626,97
15	244394,45	12553,73	4073,24	16626,97
16	231840,72	12762,96	3864,01	16626,97
17	219077,76	12975,67	3651,30	16626,97
18	206102,09	13191,94	3435,03	16626,97
19	192910,15	13411,80	3215,17	16626,97
20	179498,35	13635,33	2991,64	16626,97
21	165863,02	13862,59	2764,38	16626,97
22	152000,43	14093,63	2533,34	16626,97
23	137906,80	14328,52	2298,45	16626,97
24	123578,28	14567,33	2059,64	16626,97
25	109010,94	14810,12	1816,85	16626,97
26	94200,82	15056,96	1570,01	16626,97
27	79143,87	15307,91	1319,06	16626,97
28	63835,96	15563,04	1063,93	16626,97
29	48272,92	15822,42	804,55	16626,97
30	32450,50	16086,13	540,84	16626,97
31	16364,37	16354,23	272,74	16626,97
Загалом		400000,00	115446,23	515436,09

Підприємство бере кредит вартістю 400 тис. грн., відсоток за користування кредитом 20 % , термін кредиту по підрахункам складає 36 місяців.

Таблиця 3.6 - Розрахунок вартості користування кредитом за схемою аннуїтет, грн.

Місяць	Заборгованість за кредитом	Погашення кредиту	Сума погашення відсотків	Загальний кредитний платіж
1	2	3	4	5
1	400000,00	8198,55	6666,67	14865,22
2	391801,45	8335,20	6530,02	14865,22
3	383466,25	8474,12	6391,10	14865,22
4	374992,13	8615,35	6249,87	14865,22
5	366376,78	8758,94	6106,28	14865,22
6	357617,84	8904,92	5960,30	14865,22
7	348712,92	9053,34	5811,88	14865,22
8	339659,58	9204,23	5660,99	14865,22
9	330455,35	9357,63	5507,59	14865,22
10	321097,72	9513,59	5351,63	14865,22
11	311584,13	9672,15	5193,07	14865,22
12	301911,98	9833,35	5031,87	14865,22
13	292078,63	9997,24	4867,98	14865,22
14	282081,39	10163,86	4701,36	14865,22
15	271917,53	10333,26	4531,96	14865,22
16	261584,27	10505,48	4359,74	14865,22
17	251078,79	10680,57	4184,65	14865,22
18	240398,22	10858,58	4006,64	14865,22
19	229539,64	11039,56	3825,66	14865,22
20	218500,08	11223,55	3641,67	14865,22
21	207276,53	11410,61	3454,61	14865,22
22	195865,92	11600,79	3264,43	14865,22
23	184265,13	11794,13	3071,09	14865,22
24	172471,00	11990,70	2874,52	14865,22
25	160480,30	12190,55	2674,67	14865,22
26	148289,75	12393,72	2471,50	14865,22
27	135896,03	12600,29	2264,93	14865,22
28	123295,74	12810,29	2054,93	14865,22
29	110485,45	13023,80	1841,42	14865,22
30	97461,65	13240,86	1624,36	14865,22
31	84220,79	13461,54	1403,68	14865,22
32	70759,25	13685,90	1179,32	14865,22
33	57073,35	13914,00	951,22	14865,22
34	43159,35	14145,90	719,32	14865,22
35	29013,45	14381,66	483,56	14865,22
36	14631,79	14631,79	243,86	14875,65
Загалом		400000,00	135158,35	535158,35

Наведені розрахунки свідчать, що платність за кредитною операцією більша (535158,35 грн.), ніж за фінансовим лізингом (515436,09 грн.), тому доцільно обрати фінансовий лізинг.

У розглянутому випадку фінансовий лізинг є найкращим і практично безальтернативним джерелом формування капіталу для тих підприємств, які хочуть знайти нові можливості фінансування оновлення необоротних активів. Фінансові менеджери прагнуть реалізувати стратегію збереження кредитної привабливості й отримання прибутку, гарантованого лізингодавцем відповідно до укладеної угоди.

3.3 Оптимізація використання амортизаційних відрахувань на АТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Пропонуємо проамортизувати за допомогою різних методів амортизації оновальну турбіну К-800-240-2, яка була придбана у грудні 2020 року (тобто нарахування амортизації починається з січня 2021 року) з метою визначення основних переваг.

Мінімальний термін корисного використання такої турбіни становить 10 років, після чого проводиться капітальний ремонт. Ліквідаційна вартість турбіни по закінченню визначеного терміну його використання становить 20 % його вартості. Для нашого випадку вона становить 80 тис. грн., підприємство придбало турбіну у 2021 році за 400 тис. грн. Для нарахування амортизації використовується прямолінійний метод.

Пропонуємо розпочати розрахунок суми амортизаційних відрахувань при використанні методу прямолінійного списання вартості основних засобів. При застосуванні цього методу річний розмір амортизаційних відрахувань визначається наступним чином :

$$A = \frac{C_a}{T}, \quad (3.4)$$

де A – річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;

C_a – вартість об'єкта основних засобів, яка амортизується, грн.;

T – строк корисного використання, років.

Таким чином, річна сума амортизаційних відрахувань для одновальної турбіни вартістю 400 тис. грн., з очікуваною залишковою вартістю 80 тис. грн. та строком корисного використання рівним 10 рокам буде рівна 32 тис. грн.

Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за методом прямолінійного списання вартості основних засобів для нашого випадку наведено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за 10 років за методом прямолінійного списання вартості основних засобів для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», грн.

Рік	Сума амортизаційних відрахувань	Сума накопиченої амортизації (знос)	Залишкова вартість
1	32000	32000	368000
2	32000	64000	336000
3	32000	96000	304000
4	32000	128000	272000
5	32000	160000	240000
6	32000	192000	208000
7	32000	224000	176000
8	32000	256000	144000
9	32000	288000	112000
10	32000	320000	80000

Таким чином, при застосуванні прямолінійного методу вартість об'єкта, що амортизується, рівномірно списується (розподіляється) протягом терміну його корисного використання. Метод заснований на припущенні, що сума нарахованої амортизації залежить від терміну експлуатації об'єкта основних засобів. При застосуванні цього методу залишкова вартість об'єкта основних засобів рівномірно зменшується до рівня ліквідаційної вартості.

Наступний метод, по якому ми будемо прораховувати амортизаційні відрахування для визначеного об'єкта, є метод зменшення залишкової вартості ос-

новних виробничих фондів. По даному методу річна сума амортизаційних відрахувань буде визначатися за формулою:

$$A = C_o \cdot N_a, \quad (3.5)$$

де A - річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;

C_o – залишкова вартість об'єкта основних засобів;

N_a – річна норма амортизації, частин.

Річну норму амортизації підприємство визначає самостійно за формулою:

$$N_a = 1 - \sqrt[n]{\frac{C_{\text{л}}}{C_{\text{п}}}}, \quad (3.6)$$

де N_a – річна норма амортизації, частин;

$C_{\text{л}}$ – ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів, що визначається підприємством самостійно грн.;

$C_{\text{п}}$ – початкова вартість об'єкта основних засобів, грн.;

n – термін корисного використання об'єкта основних засобів, років.

Таким чином, для нашого випадку норма амортизаційних відрахувань складе 0,1487.

Застосувавши цю норму, одержимо розрахунок амортизаційних відрахувань для одновальної турбіни, придбаної за 400 тис. грн. у розрізі 10 років, який представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за 10 років за методом зменшення залишкової вартості основних засобів для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», грн.

Рік	Розрахунок	Сума амортизаційних відрахувань	Сума накопиченої амортизації (знос)	Залишкова вартість
1	2	3	4	5
1	400000*0,1487	59480	59480	340520

Продовження таблиці 3.8

1	2	3	4	5
2	340520*0,1487	50635	110115	289885
3	289885*0,1487	43106	153221	246779
4	246779*0,1487	36696	189917	210083
5	210083*0,1487	31239	221157	178843
6	178843*0,1487	26594	247751	152249
7	152249*0,1487	22639	270390	129610
8	129610*0,1487	19273	289663	110337
9	110337*0,1487	16407	306070	93930
10	93930*0,1487	13967	320038	79962

Таким чином, наприкінці прогнозованого строку корисного використання основних засобів, їх залишкова вартість наблизиться до визначеної ліквідаційної вартості.

Наступним методом, за яким ми будемо прораховувати амортизаційні відрахування для одновальної турбіни АТ «ДТЕК Дніпроенерго» методом прискореного зменшення залишкової вартості основних виробничих фондів.

Норма амортизації в цьому випадку розраховується аналогічно нормі амортизації при використанні прямолінійного методу нарахування амортизації, тобто використовується подвійна ставка амортизаційних відрахувань, розрахована методом прямолінійного списання. При цьому норму амортизації можна представити у наступному вигляді:

$$H_a = \frac{A}{C_a}, \quad (3.7)$$

де H_a – річна норма амортизації, частин;

A – річна сума амортизаційних відрахувань, грн.;

C_a – вартість об'єкта основних засобів, що амортизується, грн.

Перетворивши цю формулу, одержимо норму амортизації для методу, що розглядається, розрахунок якої наведено у формулі:

$$H_a = 2 \cdot \frac{A}{C_a} = 2 \cdot \frac{C_a}{T} / C_a = \frac{2}{T} \quad (3.8)$$

Даний метод нарахування амортизації не припускає обов'язкової наявності ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів. При цьому дотримується правило, при якому сума амортизації останнього року розраховується таким чином, щоб залишкова вартість об'єкта в кінці експлуатаційного періоду була не менше його ліквідаційної вартості.

Для нашого випадку амортизаційних відрахувань буде рівна 0,2 ($2 / 10 = 0,2$).

Таким чином, прорахувавши норму амортизації за вказаною формулою, ми одержимо розрахунок амортизаційних відрахувань, який наведено у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за 10 років за методом прискореного зменшення залишкової вартості основних засобів для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», грн.

Рік	Залишкова вартість	Норма амортизації	Сума амортизаційних відрахувань	Сума накопиченої амортизації
1	400000	0,2	80000	80000
2	320000	0,2	64000	144000
3	256000	0,2	51200	195200
4	204800	0,2	40960	236160
5	163840	0,2	32768	268928
6	131072	0,2	26214	295142
7	104858	0,2	20972	316114
8	83886	0,2	16777	332891
9	67109	0,2	13422	346313
10	53687	0,2	10737	357050

Далі метод, за яким ми прорахуємо суму амортизаційних відрахувань буде кумулятивний метод.

Річна сума амортизації в цьому методі визначається як добуток амортизованої вартості основних засобів й кумулятивного коефіцієнта:

$$A = (C_p - C_l) \cdot K_k, \quad (3.9)$$

де K_k – кумулятивний коефіцієнт.

Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишилася до кінця строку корисного використання об'єкта, на суму чисел років корисного використання цього об'єкта.

Отже, знаючи порядок визначення амортизаційних відрахувань за цим методом, можемо розрахувати їх для нашого випадку (таблиця 3.10).

Таблиця 3.10 – Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за 10 років за кумулятивним методом амортизації вартості основних засобів для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», грн.

Рік	Амортизована вартість	Кумулятивний коефіцієнт	Сума амортизаційних відрахувань	Сума накопиченої амортизації
1	320000	0,18	57600	57600
2	320000	0,16	51200	108800
3	320000	0,15	48000	156800
4	320000	0,13	41600	198400
5	320000	0,11	35200	233600
6	320000	0,09	28800	262400
7	320000	0,07	22400	284800
8	320000	0,05	16000	300800
9	320000	0,04	12800	313600
10	320000	0,02	6400	320000

Останній метод, за яким прорахуємо суму амортизаційних відрахувань буде виробничий метод. Для цього вирахуємо норму амортизації на обсяг виробництва (кВт):

$$N_a = 1 \text{ кВт} = (C_p - C_l) / \text{максимальний обсяг виробництва}, \quad (3.10)$$

де N_a – норма амортизації на один кВт виробленої електроенергії, час-тин;

C_p – початкова вартість об'єкта основних засобів, грн.;

максимальний обсяг виробництва – в нашому випадку для одновальної турбіни він становить 1 млн. кВт.

Таким чином, для нашого випадку норма амортизації на 1 кВт виробленої електроенергії дорівнює 0,32.

Застосувавши цю норму, одержимо розрахунок амортизаційних відрахувань для одновальної турбіни, придбаної за 400 тис. грн. у розрізі 10 років, який представлено у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за 10 років за виробничим методом амортизації вартості основних засобів для АТ «ДТЕК Дніпроенерго», грн.

Рік	Фактичний обсяг виробництва, кВт	На 1кВт	Сума амортизаційних відрахувань	Сума накопиченої амортизації	Залишкова вартість
1	95000	0,32	30400	30400	369600
2	105000	0,32	33600	64000	336000
3	102000	0,32	32640	96640	303360
4	108000	0,32	34560	131200	268800
5	96000	0,32	30720	161920	238080
6	104000	0,32	33280	195200	204800
7	107000	0,32	34240	229440	170560
8	94000	0,32	30080	259520	140480
9	91000	0,32	29120	288640	111360
10	98000	0,32	31360	320000	80000

На підставі проведених розрахунків можливо визначити, що підприємству можливо рекомендувати застосування виробничого методу, у зв'язку з нерівномірністю використання обладнання. При застосуванні даного методу можна реально оцінити стан об'єкту основних засобів та сума амортизаційних відрахувань пропорційна фактичного обсягу виробництва.

Розрахуємо показники ефективності використання одновальної турбіни при використанні нарахування амортизації прямолінійним способом (спосіб який використовує підприємство) (таблиця 3.12) та виробничим способом (спосіб який запропоновано нами). Як ми знаємо показниками ефективності використання основних засобів є фондovіддача та рентабельність.

Розрахунки проведемо на найближчі три роки. Вартість одного кВт електроенергії коштує 60 коп. Будемо вважати, що уся електроенергія, виготовлена

за допомогою цієї турбіни була продана. Тобто у 2021 році виручка з реалізації склала 57000 грн., у 2022 році – 63000 грн., у 2023 році – 61200 грн., 2024 рік – 64800 грн., 2025 рік – 57600 грн., 2026 рік – 62400 грн., 2027 рік. – 64200 грн. Чистий прибуток відповідно складе: 45600 грн., 50560 грн., 48960 грн., 51800 грн., 46080 грн., 49920 грн., 51360 грн.

Таблиця 3.12 – Розрахунок показників ефективності використання одновальної турбіни та динаміки їх змін при використанні нарахування амортизації прямо-лінійним методом

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2026 рік	2027 рік
1.Фондовіддача, грн.	0,15	0,18	0,19	0,22	0,22	0,27	0,33
2. Фондомісткість, грн.	6,7	5,6	5,2	4,5	4,5	3,7	3
5.Рентабельність (збитковість), %	0,12	0,14	0,15	0,17	0,18	0,22	0,26

Тепер розрахуємо ті ж самі показники, але якщо для нарахування амортизації на вартість одновальної турбіни буде застосовано виробничий метод нарахування амортизації (таблиця 3.13).

Таблиця 3.13 – Розрахунок показників ефективності використання одновальної турбіни та динаміки їх змін при використанні нарахування амортизації виробничим методом

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2026 рік	2027 рік
1.Фондовіддача, грн.	0,15	0,18	0,19	0,23	0,23	0,28	0,34
2. Фондомісткість, грн.	6,7	5,6	5,2	4,4	4,4	3,5	2,9
5.Рентабельність (збитковість), %	0,12	0,14	0,15	0,18	0,18	0,23	0,27

Як ми бачимо з проведених розрахунків показники ефективності у перші три роки не відрізняються. Але починаючи з 2024 року незначна різниця є.

Так при використанні нарахування амортизації прямолінійним методом ми отримаємо суму продажу з 1 грн. вкладених коштів, тобто фондвіддачу, на 1 коп. або на 5% меншу ніж при нарахуванні амортизації виробничим методом.

Фондомісткість у перші три роки теж залишається не змінним. У 2023-2025 роках у другому випадку нижчий на 1 коп., а у 2026 році навіть на 2 коп. Цей показник обернений до показника фондвіддачі, тобто зниження показника свідчить про зниження суми коштів, яку вклало підприємство на формування основних засобів, щоб отримати 1 грн. продажу.

Показник рентабельності при використанні нарахування амортизації виробничим способом у більшості років на 1 коп. або на 5% більший.

Різниця показників невелика бо ми розраховували економічний ефект на незначний відсоток основних засобів у загальній вартості активної частини основних засобів. Але якщо ми застосуємо виробничий метод нарахування амортизації до всієї активної частини основних засобів, то ми побачимо вагомий результат.

Висновки до 3 розділу

1 Результати дослідження стану та динаміки необоротних активів підприємств галузі свідчать, що частка необоротних активів традиційно є високою порівняно з підприємствами інших галузей економіки, а найбільшу частку в складі необоротних активів підприємств галузі посідають основні засоби; у структурі основних засобів переважають машини та будинки, споруди й обладнання; головним джерелом фінансування необоротних активів є власні кошти підприємств, що, в цілому, характерно для сучасного розвитку вітчизняної економіки. Проведено оцінку співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України в 2017-2021 роках та співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019-2021 роках.

2 Запропоновано загальний алгоритм здійснення політики фінансування

необоротних активів підприємств. Алгоритм визначає послідовність дій підприємства від початку процесу фінансування до початку процесу інвестування, ураховуючи основні етапи формування політики фінансування необоротних активів підприємств.

3 Визначено, що формування необоротних активів та частини оборотних активів щодо залишків виробничих запасів має повністю фінансуватись за рахунок джерел фінансових ресурсів власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Товарні запаси, дебіторська заборгованість і грошові кошти повинні покриватися поточними зобов'язаннями.

Зроблено висновок, що частка необоротних активів, яка формувалась за рахунок власного капіталу була вищою за частку залученого капіталу.

4 Доведено, що особливу увагу при обґрунтуванні напрямів активізації спрямування інвестицій в основні фонди енергогенеруючих підприємств та удосконалення механізмів інвестування потрібно надати питанню запровадження та активного використання лізингу.

Зроблено висновок, що можливо застосування лізингу не тільки для придбання нової техніки, але і для ремонту тієї, яка вже використовується.

5 Доведено, що у розглянутому випадку фінансовий лізинг є найкращим і практично безальтернативним джерелом формування капіталу для тих підприємств, які хочуть розширити можливості оновлення основних фондів.

6 Проведено, оптимізація використання амортизаційних відрахувань на ВАТ «Дніпроенерго» як внутрішнього джерела оновлення основних засобів.

На підставі проведених розрахунків визначено, що в нашому випадку підприємству можливо рекомендувати застосування виробничого методу, у зв'язку з нерівномірністю використання транспорту. При застосуванні даного методу можна реально оцінити стан об'єкту основних засобів та сума амортизаційних відрахувань пропорційна обсягу фактичного обсягу виробництва.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу на підставі аналізу процесу управління необоротними активами підприємства, розробити практичні рекомендації щодо удосконалення цього процесу.

Результати роботи дали змогу дійти таких висновків.

1 Формування категорії «необоротні активи» пройшло довгий шлях еволюції разом з розвитком економічної науки. Вказано на неоднозначність тлумачення поняття «необоротні активи» в нормативно-правових актах, які регулюють бухгалтерський облік в різних сферах діяльності.

Узагальнюючи різні підходи, визначено, що під необоротними активами треба розуміти сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь в процесі його господарської діяльності і переносять на продукцію використану вартість частинами.

2 Проведено аналіз класифікацій необоротних активів за різними критеріями.

3. Визначено, що кожній складовій необоротних активів у бухгалтерському обліку планом рахунків визначено окремий рахунок, що призводить до «невикористання» у професійній діяльності бухгалтера терміну «необорний актив».

На відміну від бухгалтерського обліку, при проведенні економічного аналізу, в економічній теорії та споріднених наук більше оперують поняттям «необоротні активи» ніж «основні засоби», «нематеріальні активи», тощо.

4 Визначено, що управління необоротними активами потребує посилення контролю за необоротними активами, що обумовлюється зростанням нестабільності зовнішнього середовища; переміщенням акценту з контролю минулого на аналіз майбутнього; необхідністю безперервного відстеження змін виробничого потенціалу підприємства; необхідністю мінімізації ризиків в управлінні необоротними активами та оцінки необоротних активів для визначення амортизаційної політики

5 Розглянуто етапи процесу управління необоротними активами підприємства

6 Розглянуто особливості здійснення управління оновленням необоротними активами.

7 Проведено аналіз фінансового стану АТ «ДТЕК Дніпроенерго». Протягом 2019-2021 років відбулось зростання загальної вартості майна товариства на 1210196 тис. грн. або 33,63%.

8 Необоротні активи протягом 2019-2021 років збільшилися на 655646 тис. грн. або 29,31%.

Нематеріальні активи на кінець 2021 року становили 6322 тис. грн. або 0,22 %.

Незавершене будівництво протягом 2019-2021 років збільшилося на 800232 тис. грн.

Залишкова вартість основних засобів товариства збільшилась у 2020 році з 9095231 тис. грн. до 9254604 тис. грн., а у 2021 році збільшилась до 9389025 тис. грн. Значну частку в загальній вартості основних засобів складають машини, обладнання, будинки та споруди.

Особливих змін у структурі оборотних активів товариства не відбулось. Окрім невеликого збільшення обсягів дебіторської заборгованості у 2020 році на 254721 тис. грн. або на 3,83 пункти, що негативно вплинуло на розвиток компанії. Але у 2021 році дебіторська заборгованість зменшилась на 7,6% або на 1,14 пунктів.

9 Коефіцієнт зносу показує середній рівень придатності основних засобів. Негативним є те, що протягом 2019-2021 років коефіцієнт зносу основних засобів має тенденцію до збільшення: протягом 2020 року він збільшився на 0,3%, а у 2021 році ще на 2%. Знос виробничих машин та обладнання протягом аналізованого періоду склав 85-89%. Коефіцієнт оновлення основних засобів протягом 2019-2021 років має тенденцію до збільшення у 2009 році він складав 1,3, у 2021 зріс до 1,6 але у 2021 році, порівняно з 2010 роком він зменшився на 0,3 пункти.

За нормальних умов підприємницької діяльності фондівдача повинна мати тенденцію до збільшення. Згідно наших розрахунків фондівдача основних засобів зросла у 2020 році на 1,2 тис. грн., у 2021 році ще на 1,5 тис. грн. Рентабельність основних засобів у 2021 році порівняно з 2019 роком зросла вдвічі.

Найбільшу питому вагу в структурі основних засобів товариства займають машини та обладнання, а також будівлі та споруди. Протягом 2019-2021 років спостерігається постійне підвищення питомої ваги активної їх частини, що сприяє поліпшенню структури основних засобів.

10 Результати дослідження стану та динаміки необоротних активів підприємств галузі свідчать, що частка необоротних активів традиційно є високою порівняно з підприємствами інших галузей економіки, а найбільшу частку в складі необоротних активів підприємств галузі посідають основні засоби; у структурі основних засобів переважають машини та обладнання, будинки та споруди; головним джерелом фінансування необоротних активів є власні кошти підприємств, що, в цілому, характерно для сучасного розвитку вітчизняної економіки. Проведено оцінку співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємств України в 2017-2021 роках та співвідношення необоротних активів та поточних зобов'язань підприємства АТ «ДТЕК Дніпроенерго» в 2019-2021 роках.

11 Запропоновано загальний алгоритм здійснення політики фінансування необоротних активів підприємств. Алгоритм визначає послідовність дій підприємства від початку процесу фінансування до початку процесу інвестування, ураховуючи основні етапи формування політики фінансування необоротних активів підприємств.

12 Визначено, що формування необоротних активів та частини оборотних активів щодо залишків виробничих запасів має повністю фінансуватись за рахунок джерел фінансових ресурсів власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Товарні запаси, дебіторська заборгованість і грошові кошти повинні покриватися поточними зобов'язаннями.

Зроблено висновок, що у 2019-2020 роках спостерігається не стійке фінансове становище і порушуються умови стабільного функціонування. У 2021 році ситуація почала вирівнюватись.

13 Доведено, що особливу увагу при обґрунтуванні напрямів активізації спрямування інвестицій в основні фонди енергогенеруючих підприємств та удосконалення механізмів інвестування потрібно надати питанню запровадження та активного використання лізингу

Зроблено висновок, що можливо застосування лізингу не тільки для придбання нової техніки, але і для ремонту тієї, яка вже використовується, і запропонована схема здійснення ремонту несправної техніки енергогенеруючих підприємств з використанням лізингового механізму

14 Доведено, що у розглянутому випадку фінансовий лізинг є найкращим і практично безальтернативним джерелом формування капіталу.

15 Проведено, оптимізація використання амортизаційних відрахувань на ВАТ «Дніпроенерго» як внутрішнього джерела оновлення основних засобів.

На підставі проведених розрахунків визначено, що в нашому випадку підприємству можливо рекомендувати застосування виробничого методу, у зв'язку з нерівномірністю використання обладнання. При застосуванні даного методу можна реально оцінити стан об'єкту основних засобів та сума амортизаційних відрахувань пропорційна обсягу фактичного пробігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV із змінами і доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>.
3. Салыга С. Я. Финансовый менеджмент. Конспект лекций для студентов ЗГИА специальности 7.050104 и 8.050104 «Финансы» / Сост. С. Я. Салыга, Н. В. Нестеренко. – Запорожье : Изд-во ЗГИА, 2003. – 268 с.
4. Жарікова О. О. Історичні аспекти формування облікової категорії «необоротні активи» / О. О. Жарікова // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр.. Вип. 109/2010. Серія : Економіка і фінанси. – Севастополь, 2012. – С. 37-42.
5. Наказ Фонду Державного Майна України N 1954 від 29.12.2010р. «Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>.
6. Постанова Правління Національного Банку України N 480 від 20.12.2005 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України». – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0040-06>.
7. Наказ Державного Казначейства України N 64 від 17.07.2000 «Про затвердження Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0459-00>.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за N 893/4186. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_09_20/an/861/T102755.html.
10. Наказ Міністерства Фінансів України N 561 від 30.09.2003 «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів». – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=50263.
11. Наказ Міністерства Фінансів України N 1413 від 14.12.2007 Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності, Змін до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів та Змін до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-zmin-do-metodichnih-rekomendacii-z-perevi-doc43441.html>.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
13. Ловинська Л. Г. Бухгалтерський облік : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. — К. : КНЕУ, 2002. — 370 с.
14. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : Навч. посіб. / В. В. Сопко – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
15. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного . — К. : КНЕУ, 2003. – 457 с.
16. Бабіч В. В., Сагова С. В. Фінансовий облік (облік активів) : Навч. посіб. / В. В. Бабіч, С. В. Сагова – К. : КНЕУ, 2006. — 282 с.
17. Корнійчук Г. Основные средства: бухгалтерская и налоговая сущность / Г. Корнійчук // Всё о бухгалтерском учете. – 2011. - № 95. – С. 6-12.
18. Наказ Міністерства Культури і Туризму України N 22 від 03.04.2007 Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07>.

19. Майдуда Г. С. Амортизація основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах податкового кодексу / Г. С. Майдуда // Економіка та держава. – 2012. – №1 – С. 68-71.
20. Гладких Т. В. Фінансовий облік : Навч. посібник / Т. В. Гладких – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 480 с.
21. Боярко І. М. Роль нематеріальних активів у створенні цінності компанії / І. М. Боярко, Я. В. Самусевич // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 86-94.
22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
23. Мамонтова Н. А., Новітні підходи до визначення вартості нематеріальних активів // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №5 (107). – С. 228-235.
24. Килівник І. С. Державне регулювання економічних відносин управління нематеріальними активами / І. С. Килівник // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 12(126) – С. 102-108.
25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.
26. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
27. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И. А. Бланк – К. : Ника – Центр, Эльга, 2002. – 528 с.
28. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : Навч. посібник / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
29. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : Підручник / Кер. кол. авт. і наук. Ф 59 ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
30. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид.: Підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
31. Остапова Г. М. Управление потенциалом предприятия. Конспект лекций для студентов ЗГИА специальностей 7.050107 и 8.050107 «Экономика пред-

- прияття» / Сост.: Г. М. Остапова, Р. В. Севастьянов – Запоріжжє : ЗГИА, 2006. – 212 с.
32. Криштопа І. І. Контроль за ефективністю використання нематеріальних активів / І. І. Криштопа // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2008. - № 2. – С. 110-113.
 33. Єфіменко Н. А. Теоретичні засади відтворення якості основного капіталу підприємств / Н. А. Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010 - № 5 (107) – С. 74-84.
 34. Іващенко О. В. Економіка та організація інноваційної діяльності: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА напрямку підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» денної та заочної форм навчання / О. В. Іващенко – Запоріжжя, ЗДІА, 2011. – 116 с.
 35. Проскура К. П. Вплив амортизації на фінансування вітчизняних підприємств / К. П. Проскура, Г. О. Зінов'єв, О. М. Капустян // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №6 (108). – С. 144-150.
 36. Фурсов О. І. Формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств / О. І. Фурсов // Держава та регіони. – 2010. - № 1 – С. 198-205.
 37. Жарінова А. Г. Обґрунтування і вибір критеріїв ефективності системи управління інтелектуальними активами в Україні / А. Г. Жарікова // Актуальні проблеми економіки. – 2011 – № 12 (126) – С. 91-101.
 38. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник / О. П. Крайник, З. В. Клепикова. – Львів : Державний університет «Львівська політехніка». Київ «Дакор», 2000. – 260 с.
 39. Липова О. Ю., Економічний ефект амортизації / О. Ю. Липова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 11 – С. 39-45.
 40. Безкровна Г. Д. Проблеми відтворення основних фондів на сучасному етапі розвитку економіки України / Г. Д. Безкровна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 8 (99). – С. 53-56.

41. Крейдич І. М. Регулювання інвестиційної діяльності проведенням гнучкої амортизаційної політики / І. М. Крейдич // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 11 – С. 2-4.
42. Кузьменко Л. В. Фінансовий менеджмент : Навчальний посібник / Л. В. Кузьменко, В. В. Кузьмін, В. М. Шаповалова – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 256 с.
43. Фарафонова Н. В. Формування фонду відтворення основних засобів суб'єктів господарювання в ринкових умовах / Н. В. Фараіонова // Економіка та держава. – 2011 - № 9. – С. 24-27.
44. Гридчина М. В. Финансовый менеджмент : Курс лекций./ М. В. Гридчина – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : МАУП, 2002. – 160 с.
45. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента: Учеб. пособие./ И. Т. Балабанов – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 512 с.
46. Фінансовий менеджмент : Навчальний посібник: / За ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
47. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : теорія і практика : Підручник / За ред. проф. А. Г. Загороднього. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – Львів : «Магнолія 2006», 2007. – 440 с.
48. Дєєва Н. М. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. / Н. М. Дєєва, О. І. Дедіков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
49. Економічний аналіз й діагностика стану сучасного підприємства / видання 2-ге перероблене та доповнене. Навчальний посібник /[Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2007 – 400 с.
50. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : Навч. посібн. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
51. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : Навч. посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
52. Гура Н. О. Ефективність формування та використання необоротних активів / Н. О. Гура, О. С. Кірей // Економіка та держава. – 2010 - № 1 – С. 30-32.

53. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства : Навч. посібник / Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб – 3-є вид. - К. : Каравела, 2008. - 312 с.